

**KÜRESELLEŞMENİN 5. SINIF
SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINA
YANSIMASI**

Ömer GÖKPUNAR

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nusret KOCA

Temmuz, 2019

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜRESELLEŞMENİN 5. SINIF
SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINA
YANSIMASI

Hazırlayan
Ömer GÖKPUNAR

Danışman
Prof. Dr. Nusret KOCA

AFYONKARAHİSAR 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Küreselleşmenin 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11.07.2019

Ömer GÖKPUNAR

İmza

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nusret KOCA
Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Barış METİN
: Dr. Öğr. Üyesi M. Kürşat KOCA

İmza

[Handwritten signatures of Prof. Dr. Nusret KOCA, Doç. Dr. Barış METİN, and Dr. Öğr. Üyesi M. Kürşat KOCA]

İlköğretim Anabilim Dalı İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ömer GÖKPUNAR' ın “**Küreselleşmenin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması**” başlıklı tezi, 11/07/2019 günü saat 10:00’ da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği’ nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

KÜRESELLEŞMENİN 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINA YANSIMASI

Ömer GÖKPUNAR

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

Temmuz 2019

Danışman: Prof. Dr. Nusret KOCA

Sosyal Bilgiler içerik ve kapsam olarak çok geniş bir yapıya sahiptir. Aynı şekilde küreselleşme kavramının da bir sınırı yoktur. Dünyada yaşanan gelişmeler doğrultusunda yani küreselleşme ile birlikte Sosyal Bilgiler de kendini sürekli yenilemektedir.

Bu araştırmada 1978, 1990, 2001 ve 2017 yılları arasında devlet okullarında okutulan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına küreselleşmenin içerik ve görsel tasarım yönünden etkilerinin neler olduğunun incelenmesi amaçlanmıştır. 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yönteminden yararlanılarak analiz edilmiştir. Ders kitaplarından veri elde etmek için kullanılan kontrol listesi, araştırmacı tarafından yapılan literatür taraması sonucu oluşturulmuştur.

Küreselleşmenin eğitim, siyasi, bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve ekonomik yansımalarından 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında geçmişte siyasi yansımının günümüzde ise bilim ve teknoloji yansımalarının daha çok kendilerini ders kitaplarında gösterdiği görülmüştür. İncelenen bütün kitaplarda ise küreselleşmenin sosyokültürel yansımalarının ilk sırada olduğu tespit edilmiştir. Yine geçmişten

günümüze doğru 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki görsellerde küreselleşmenin etkisini artırdığı tespit edilmiştir. Küreselleşmenin farklı ders, farklı kademe ve farklı yönlerdeki etkilerinin tespitine yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, ders kitapları, küreselleşme

ABSTRACT

THE REFLECTION OF GLOBALISATION IN FIFTH GRADE SOCIAL STUDIES COURSE BOOKS

Ömer GÖKPUNAR

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PRIMARY EDUCATION**

July 2019

Advisor: Prof. Dr. Nusret KOCA

Social Sciences is quite comprehensive in terms of content and scope. Similarly, the concept of globalization has not boundaries. In accordance with the developments experienced in the world, that is with the expansion of globalization, Social Sciences have also undergone continuous changes.

In the present study, the aim was to examine the effects of globalization on the content and visual design of 5th grade Social Sciences textbooks used in public schools in the years 1978, 1990, and between 2001 and 2017. The 5th grade Social Sciences textbooks were analyzed by utilizing one of the qualitative methods, namely the document analysis method. The control list used to obtain data from the textbooks was established by the researcher as an outcome of the literature review.

The study revealed that, of the education, political, science and technology, sociocultural and economic reflections of globalization, it was political reflection in the past, but science and technology reflection today that emerged in the 5th grade Social Sciences textbooks. In all the textbooks that were examined, sociocultural reflection was found to be in the lead. It was also revealed that the impact of globalization had increased in the visuals within 5th grade Social Sciences textbooks

from the past to the present. Hence, it is recommended that various studies be carried out on the impact of globalization on different subjects, different grade levels and different effects.

Keywords: Social sciences, textbooks, globalization

ÖNSÖZ

Küreselleşen dünyamızda, devletler ve bireyler açısından eğitim her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Günümüzde ve gelecekte söz sahibi olabilmenin yolu kaliteli bir eğitim sürecinden geçmeyi gerektirmektedir. Gelecekte eğitimin inovasyon temelli olacağı varsayılmaktadır. Bundan dolayı küreselleşen dünyadaki gelişmeleri takip edebilmek hatta gelişmelere öncülük edebilmek önem arz etmektedir. Günümüzde eğitim süreci ve ders kitapları ayrılmaz bir bütündür. Bu araştırma da küreselleşmenin 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yansımalarının eğitim, siyasi, bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve ekonomi boyutlarında neler olduğunu ortaya koyabilmek amacıyla yapılmıştır.

Yüksek lisans eğitim sürecinde ve bu araştırma boyunca yardımlarını esirgmeden bütün bilgi ve birikimleriyle bana destek olan Arş. Gör. Evren EKİZ, Arş. Gör. Dr. M. Tamer KAYA, Dr. Öğr. Üyesi M. Kürşat KOCA, Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL, Prof. Dr. Hakkı YAZICI ve Prof. Dr. Şaban ORTAK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışma süresince bana her türlü desteği sağlayan ve bana rehber olan danışmanım Prof. Dr. Nusret KOCA'ya ayrıca teşekkür ederim.

Meslek hayatımda ve yüksek lisans eğitimimde benden dostluklarını esirgemeyen meslektaşlarım Ahmet KÖSE, Ufuk SÖNMEZ ve Uğur CANPOLAT'a bana vermiş oldukları destekten ötürü teşekkür ederim.

Bana her daim destek olan hayattaki ilk öğretmenlerim annem ve babama, hayatımın her döneminde olduğu gibi bu araştırmada da desteğini esirgemeyen değerli eşim Şemsinur GÖKPUNAR'a ve bir gülüşüyle bütün sıkıntılarımı unutturan oğlum Berke Han GÖKPUNAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Ömer GÖKPUNAR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLOLAR LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE TANIMI.....	7
2. KÜRESELLEŞMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ	13
3. KÜRESELLEŞMENİN FARKLI BOYUTLARI.....	18
3.1. KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BOYUTU	19
3.2. KÜRESELLEŞMENİN SİYASAL BOYUTU	21
3.3. KÜRESELLEŞMENİN BİLİM VE TEKNOLOJİ BOYUTU	23
3.4. KÜRESELLEŞMENİN SOSYOKÜLTÜREL BOYUTU	24
4. KÜRESELLEŞME VE EĞİTİM.....	26
5. KÜRESELLEŞME VE TÜRKİYE	30
6. KÜRESELLEŞME VE SOSYAL BİLGİLER	35
7. KÜRESELLEŞME VE DERS KİTAPLARI.....	37

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA MODELİ	40
2. VERİLERİN TOPLANMASI.....	41
3. VERİLERİN ANALİZİ	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUMLAR

1. KÜRESELLEŞMENİN 1978 YILI 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	44
--	----

1.1. KÜRESELLEŞMENİN YURDUMUZ VE KOMŞULARIMIZ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	44
1.2. KÜRESELLEŞMENİN OSMANLI İMPARATORLUĞU ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	47
1.3. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYAYA TOPLU BAKIŞ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	53
1.4. KÜRESELLEŞMENİN OSMANLI İMPARATORLUĞU ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	57
1.5. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYANIN BAŞLICA ÜLKELERİ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	61
1.6. KÜRESELLEŞMENİN CUMHURİYETİMİZ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	66
2. KÜRESELLEŞMENİN 1990 YILI 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	70
2.1. KÜRESELLEŞMENİN OSMANLI İMPARATORLUĞU ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	70
2.2. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYAMIZ, YURDUMUZ VE KOMŞULARIMIZ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	74
2.3. KÜRESELLEŞMENİN OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DURAKLAMA VE GERİLEME DEVRİ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	77
2.4. KÜRESELLEŞMENİN CUMHURİYETİMİZE NASIL KAVUŞTUK? ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	82
2.5. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYAYA TOPLU BAKIŞ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	85
2.6. KÜRESELLEŞMENİN DEMOKRATİK HAYAT VE ANAYASAMIZ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	88
3. KÜRESELLEŞMENİN 2001 YILI 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	91
3.1. KÜRESELLEŞMENİN VATAN VE MİLLET ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	92
3.2. KÜRESELLEŞMENİN CUMHURİYETE NASIL KAVUŞTUK? ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	94
3.3. KÜRESELLEŞMENİN GÜZEL YURDUMUZ TÜRKİYE ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	99

3.4. KÜRESELLEŞMENİN İSLAMİYETİN DOĞUŞU, YAYILIŞI VE TÜRKLER ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	102
4. KÜRESELLEŞMENİN 2017 YILI 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	106
4.1. KÜRESELLEŞMENİN BİREY VE TOPLUM ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	106
4.2. KÜRESELLEŞMENİN KÜLTÜR VE MİRAS ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	110
4.3. KÜRESELLEŞMENİN İNSANLAR YERLER VE ÇEVRELER ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	114
4.4. KÜRESELLEŞMENİN BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	117
4.5. KÜRESELLEŞMENİN ÜRETİM DAĞITIM VE TÜKETİM ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	121
4.6. KÜRESELLEŞMENİN ETKİN VATANDAŞLIK ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	124
4.7. KÜRESELLEŞMENİN KÜRESEL BAĞLANTILAR ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR	125
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	132
KAYNAKÇA	137

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Oran'a (2009) Göre Küreselleşme Aşamaları ve Özellikleri.....	18
Tablo 2. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının Dağılımı.....	37
Tablo 3. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının Dağılımı.....	37
Tablo 4. Küreselleşmenin Ders Kitaplarındaki Simgeleri.....	42
Tablo 5. Yurdumuz ve Komşularımız Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	44
Tablo 6. Osmanlı İmparatorluğu Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	47
Tablo 7. Dünyaya Toplu Bakış Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	53
Tablo 8. Osmanlı İmparatorluğu Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	57
Tablo 9. Dünyanın Başlıca Ülkeleri Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	61
Tablo 10. Cumhuriyetimiz Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	66
Tablo 11. Osmanlı İmparatorluğu Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	70
Tablo 12. Dünyamız, Yurdumuz ve Komşularımız Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	74
Tablo 13. Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama ve Gerileme Devri Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı.....	77
Tablo 14. Cumhuriyetimize Nasıl Kavuştuk? Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	82
Tablo 15. Dünyaya Toplu Bakış Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	85
Tablo 16. Demokratik Hayat ve Anayasamız Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	88
Tablo 17. Vatan ve Millet Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	92
Tablo 18. Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk? Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	94
Tablo 19. Güzel Yurdumuz Türkiye Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	99
Tablo 20. İslamiyetin Doğuşu, Yayılışı ve Türkler Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	102
Tablo 21. Birey ve Toplum Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	106

Tablo 22.	Kültür ve Miras Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	110
Tablo 23.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	114
Tablo 24.	Bilim, Teknoloji ve Toplum Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	117
Tablo 25.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	121
Tablo 26.	Etkin Vatandaşlık Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	124
Tablo 27.	Küresel Bağlantılar Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı	125

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Spring'e (2015), Göre Küresel Eğitim Üst Yapısı.....	29
Şekil 2. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	46
Şekil 3. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	46
Şekil 4. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	52
Şekil 5. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutu	52
Şekil 6. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	53
Şekil 7. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	55
Şekil 8. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	56
Şekil 9. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	56
Şekil 10. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	60
Şekil 11. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	60
Şekil 12. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	61
Şekil 13. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	64
Şekil 14. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	65
Şekil 15. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	66
Şekil 16. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	73
Şekil 17. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	74
Şekil 18. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	77
Şekil 19. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	77
Şekil 20. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	81
Şekil 21. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	81
Şekil 22. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	84
Şekil 23. Küreselleşmenin Eğitim Boyutu	84
Şekil 24. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	87
Şekil 25. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	88
Şekil 26. Küreselleşmenin Eğitim Boyutu	90
Şekil 27. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	90
Şekil 28. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	93
Şekil 29. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	93
Şekil 30. Küreselleşmenin Sosyokültürel ve Siyasi Boyutu	97
Şekil 31. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	97
Şekil 32. Küreselleşmenin Eğitim Boyutu	98
Şekil 33. Küreselleşmenin Sosyokültürel ve Eğitim Boyutu	98
Şekil 34. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	101
Şekil 35. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	101
Şekil 36. Küreselleşmenin Sosyokültürel ve Ekonomik Boyutu	104
Şekil 37. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	104
Şekil 38. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	105

Şekil 39. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu.....	108
Şekil 40. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu.....	109
Şekil 41. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu.....	109
Şekil 42. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu.....	112
Şekil 43. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu.....	112
Şekil 44. Küreselleşmenin Eğitim, Sosyokültürel ve Siyasi Boyutu	113
Şekil 45. Küreselleşmenin Eğitim ve Ekonomik Boyutu	113
Şekil 46. Küreselleşmenin Sosyokültürel ve Ekonomik Boyutu	114
Şekil 47. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	116
Şekil 48. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	116
Şekil 49. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutu	119
Şekil 50. Küreselleşmenin Ekonomik ve Sosyokültürel Boyutu	120
Şekil 51. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutu	120
Şekil 52. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutu	121
Şekil 53. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutu	123
Şekil 54. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	123
Şekil 55. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	128
Şekil 56. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	129
Şekil 57. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomik Boyutu.....	129
Şekil 58. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	130
Şekil 59. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu	130
Şekil 60. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Küreselleşmenin Eğitim Yansımaları	132
Şekil 61. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Din Alt Temasının Yıllara Göre Değişimi	134

KISALTMALAR DİZİNİ

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AET:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİK:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHK:	Avrupa İnsan Hakları Konseyi
AİHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK:	Avrupa Konseyi
APEC:	Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
BM:	Birleşmiş Milletler
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
EFTA:	Avrupa Serbest Ticaret Topluluğu
FATİH Projesi:	Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
GCI:	Global Connectedness Index (Küresel Bağlantı Endeksi)
GSYH:	Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
G20:	20 Grubu
ILO:	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IMF:	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
KEİK:	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Konseyi
KİT:	Kamu İktisadi Teşekkülleri
MAİ:	Multilateral Agreement on Investments (Yatırımlar Hakkında Çoktarafli Anlaşma)
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ:	Milattan Önce
NAFTA:	Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması
NATO:	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı)
NCSS:	National Council for the Social Studies (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)
OECD:	Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı)
OPEC:	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
PETKİM:	Petrokimya Holding A. Ş.
PIRLS:	The Progress in International Reading Literacy Study (Uluslararası Okuma Okuryazarlığı Çalışmasında İlerleme)
PISA:	Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TASAM:	Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi

TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TIMSS:	Trends in International Mathematics and Science Study (Uluslararası Matematik ve Fen Bilgisi Çalışmalarındaki Eğilimler)
TİKA:	Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TOBB:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSK:	Türk Silahlı Kuvvetleri
TUİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜPRAŞ:	Türkiye Petrol Rafineleri A.Ş.
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü
WB:	The World Bank (Dünya Bankası)
WTO:	World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)

GİRİŞ

Günümüz toplumları siyasi, ekonomik, sanayi, kültür, sosyal, eğitim, teknoloji, iletişim gibi alanlarda ileri seviyede birikime sahip olmak istemektedirler. Bu unsurlarda gelişmiş olan toplumlar, doğal olarak da güçlü bir toplum hüviyetine bürüneceklerdir. 18. yüzyılda sanayi inkılabının gerçekleşmesiyle birlikte buharlı makineler kullanılmaya başlamış ve üretim miktarları artmıştır. Beden gücünden makine gücüne geçebilen toplumlar üretimlerini artırmalarıyla gücü elinde bulunduran toplum haline dönüşmüşlerdir. Matbaanın yaygınlaşmasıyla kitap basımının artışı toplumların kitaplara ve bilgilere daha kolay ulaşabilmelerini sağlamıştır. Bununla birlikte güçlü toplum olabilmenin dayanağı da zamanla değişmiş, fazla ürün üretebilmenin yerini daha çok bilgiye ve bilgili insana sahip olabilme almıştır.

Şahitlik ettiğimiz süreç, sanayi sonrası toplum ya da diğer bir adıyla enformasyon toplumu olarak adlandırılmaktadır. Ural'a (2012) göre enformasyon, "bilgi, haber, malumat, deney ve gözlem" şeklinde elde edilen çok kapsamlı bir kavramdır. Enformasyonun en temel dayanağı ise teknolojik gelişmelerdir. Atabek'e (2005) göre teknik, bir şey elde etmenin üretmenin bilgisi iken; teknoloji, daha çok bu bilginin toplumsallaşarak toplumsal etkilerinin olması, toplumsal bağlam ve toplumsal anlam kazanmasıdır. Bugününde de yarınında da güçlü olmak isteyen toplumlar, bilgiyi ve teknolojiyi tüketen değil bilgiyi ve teknolojiyi üreten, üretmiş olduğu bu bilgi ve teknolojiyi kullanabilen aynı zamanda da karşılaştığı sorunlara farklı bakış açıları getirerek çözüm üretebilen bireylere sahip olabilmelidir (Koca, 2014). Bilgi ve teknolojiyi üreten aynı zamanda da etkin kullanabilme becerisine sahip olan bireyler yetiştirebilmenin en tabii yolu ise eğitimden geçmektedir.

Küreselleşme içinde bulunduğumuz süreçte siyasetten ekonomiye, kültürden sosyal yapıya, teknolojiye her alana etki etmektedir. Dolayısı ile eğitim sisteminin de küreselleşme ve küreselleşmenin getirmiş olduğu sonuçlardan etkilenmesi kaçınılmazdır. 21. yüzyıl becerileri olarak isimlendirilen ve günümüzde küresel bir norm olarak kabul edilen eğitim yaklaşımı; yaratıcılık, iletişim, takım çalışması, eleştirel düşünce gibi beceriler adı altında insanın gelişimi ve olgunlaşması anlayışı dünyanın her köşesine ithal edilen stratejik bir kavramsal çerçeveye

dönüşmüştür (Milli Eğitim Bakanlığı[MEB], 2018a). Eğitim sistemi içerisinde önemli bir yer tutan Sosyal Bilgiler ise kazanımları, değerleri, beceri ve konularıyla çok geniş bir kapsama sahiptir. Dünyadaki ve eğitim sistemindeki gelişmeler doğrultusunda Sosyal Bilgiler de kendini güncellemekte ve geliştirmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı içerisinde yer alan öğrenme alanlarından biri de “küresel bağlantılar”dır. Her şeyin her yönüyle küresel bir hâl aldığı günümüzde devletler de kendisi dışındakilerle iş birliği yaparken diğer yandan da rekabet etmektedirler. Sosyal Bilgiler dersi küresel bağlantılar öğrenme alanıyla gelişen ve değişen dünya gündemini takip eden, karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen etkin ve sorumlu Türk vatandaşları yetiştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2018b).

Sosyal Bilgiler eğitiminde yazı tahtası, resimler, karikatürler, haritalar, slaytlar, videolar, sosyal ağlar gibi birçok materyal kullanılmaktadır. Bu materyalleri tek başlarına ya da birkaçını beraber Sosyal Bilgiler eğitiminde kullanmak olasıdır. Teknolojideki gelişmelerle Sosyal Bilgiler eğitiminde kullanılan materyal sayısı her geçen gün artsa da kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitapları ilk günkü gibi önemini korumaktadır. Okullarda yoğun olarak kullanılan ders kitapları Kabapınar’a (2015) göre, öğrencide bir bilim alanına ilişkin ilk algılama ve kavramlandırmaların, bilgi altyapısının, beceri kazanımının çerçevesini oluşturmakta ayrıca bir ulusun tüm vatandaşlarının okumakla zorunlu olduğu bu eğitim araçları toplumun kendini nasıl gördüğünün, kendi dışındaki ötekileri nasıl resmettiğinin de motiflerinin çizildiği güçlü bir kimlik ve değer sistemi üreten eğitim aracıdır. Öğrencilerin derse hazırlık yapabilmelerinde, öğrenilen konunun tekrarında ya da öğrenilemeyen konunun bireysel olarak çalışılıp öğrenilmesinde yine ders kitapları ön plana çıkmaktadır. Kılıç ve Seven (2007), okullarda öğretim programına dayalı olarak hazırlanmış ders kitaplarının en çok kullanılan öğretim materyali olduğunu ifade etmektedirler.

Her alanda etkisi hissedilen küreselleşme, birçok bilimsel çalışmaya konu olmuş ve üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmada da 1978, 1990, 2001 ve 2017 yılında Türkiye’de basılan ve temel eğitim 5. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitapları doküman incelemesi yöntemiyle analiz edilecektir. Araştırmanın temel amacı ise küreselleşmenin Sosyal Bilgiler ders kitaplarına olan yansımalarını incelemektir.

Problem Cümlesi

1977-2018 yılları arasında ülkemizde 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerik ve görsel tasarım değişimine küreselleşmenin etkileri nelerdir?

Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri ise aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır.

- Küreselleşmenin Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içeriğine etkileri nelerdir?
- Küreselleşmenin Sosyal Bilgiler ders kitaplarının görsel tasarımına etkileri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Geçmişten günümüze sürekli bir değişim içerisinde olan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerik ve görsel tasarım yönünden değişimlerine küreselleşmenin hangi ölçüde etki ettiğini ortaya koyabilmek ve bu doğrultuda küreselleşme olgusuna farklı bir pencereden bakabilmek bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Önemi

İletişim ve bilişim teknolojisindeki gelişmeler, internet kullanımının yaygınlaşması sosyal medya ağlarının tüm dünyada yaygın olarak kullanılır hale gelmesini sağlamıştır. Bu durum sosyal, kültürel, siyasi, ekonomi ve eğitim yaşamı başta olmak üzere hayatın her alanında büyük değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişiklikler bireylerin sadece yakın çevresinde ya da yaşamış olduğu ülkedeki gelişmelerle ilgili değil aynı zamanda da yer kürenin tamamında gerçekleşen olay ve olguları içerisinde barındırmaktadır. Dünyanın küçülmesini, yani küreselleşmeyi Harvey (1997), yerel ve küresel arasındaki bağların giderek kuvvetlenmesi zaman ve mekân sıkışması/yakınlaşması kavramıyla ifade etmiştir. Şimşek ve Ilgaz (2007) ise küreselleşmenin etkilemediği hiçbir ekonomik, siyasi, kültürel ve ekolojik alanın olmadığını ve hatta tüm bu alanları da olumlu ya da olumsuz şekilde dönüşüme zorladığını ifade etmektedirler. Sosyal Bilgiler üzerine çalışmalar yapan ve Sosyal Bilgiler eğitiminde dünyada öncü olan National Council for the Social Studies'e (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS], 2018) göre;

“Sosyal Bilgiler, toplumsal yeterliliğin geliştirilmesi için sosyal bilimleri ve beşeri bilimleri bütünleştiren bir çalışma alanıdır. Okul programı içerisinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerle birlikte matematik ve doğa bilimlerinden kendine uygun içerikle koordineli bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, gençlerin, birbirine bağımlı bir dünyada kültürel farklılıklara sahip demokratik bir toplumda bilinçli ve mantıklı kararlar alabilme becerisini geliştirmelerinde yardımcı olmaktır.”

Sosyal Bilgiler için genel geçer olan bu tanımda da vurgulanan “birbirine bağımlı dünya” ifadesi küreselleşme kavramını ön plana çıkarmaktadır. Küreselleşmenin eğitim sistemini etkilediği gibi eğitim sistemi içerisinde de önemli bir mihenk taşı olan Sosyal Bilgileri etkilemesi kaçınılmazdır. Korkmaz (2017), küreselleşmeyle birlikte günümüz toplumunda okulun, ders programlarının, öğretmenlerin, anne babaların ve hatta öğrencilerin tanımının değiştiğini ifade etmektedir. Bu etkenler gibi eğitim-öğretim sürecini etkileyen sayılı unsurlardan biri de ders kitaplarıdır. Ders kitapları öğrencilerin öğrenme düzeylerini önemli ölçüde etkilemektedir. Donanımlı bireyler yetiştirebilmenin yolu okullardan ve günümüz dünyası ihtiyaçlarını karşılayabilen ders kitaplarından geçmektedir. Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitapları da tarihsel süreç içerisinde sürekli yenilenerek değişime uğramış ve bu değişim sürecinde de küreselleşmeden nasibini almıştır. Sosyal Bilgiler ders kitaplarının değişiminde küreselleşmenin etkisine yönelik hâlihazırda hiçbir çalışmanın bulunmaması bu konuda yapılacak özgün bir çalışmanın alanyazısına katkı sağlayacağı ve yapılacak olan yeni çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 1978, 1990, 2001 ve 2017 yıllarında basılarak temel eğitimde okutulması Talim ve Terbiye Kurulu tarafından uygun görülen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile sınırlıdır. Bu kitaplar içerisinde incelenmiş olan ders kitapları şunlardır:

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı, Dur Ofset Basımevi, İstanbul, 1978.

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1990.

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2001.

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı, Bilnet Matbaacılık, İstanbul, 2017.

Araştırma, süreç boyunca ölçme aracı olarak kullanılan kontrol listesi ile sınırlıdır.

Araştırma, kuramsal olarak kaynakçada yer alan araştırmalarla sınırlıdır.

Yine bu araştırma, incelenmiş olan kitaplardaki hedef, olgu ve olguların analizi ile sınırlıdır.

Sayıtlar

Ders kitapları eğitim-öğretim sürecinin önemli unsurlarından biri olmakla birlikte okullardaki en temel materyaldir. Bundan dolayı ders kitapları öğrencilere kazandırılmak istenilen hedeflere uygun doğrultuda hazırlanmalıdır. Amaca uygun hazırlanmayan ders kitapları eğitim-öğretim sürecini de olumsuz yönde etkileyecektir. Çalışmamızda,

Sosyal Bilgiler ders kitaplarının kullanılmakta olduğu dönemin hedeflerine uygun şekilde hazırlandığı varsayılmaktadır.

Veri toplama araçlarının araştırmanın amacına ve konusuna uygun şekilde geliştirilerek bu araştırmada ölçülmek istenilen asıl amaca hizmet edecek doğrultuda kullanıldığı varsayılmaktadır.

Araştırmada başvuru uzman kanılarının yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Araştırma için yapılan kaynak taramalarının yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Tanımlar

Eğitim: Kişinin zihni, bedeni, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının en uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi, ona birtakım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırması yolundaki çalışmaların tümüdür (Akyüz, 2014).

Küreselleşme: Ülkeler arası ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara uzanan kutuplaşmanın çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi ancak, birbiriyle bağlantılı olguları içerdiği, maddi ve manevi değerler birikiminin milli sınırları aşarak dünya çapında yayılmasıdır (Özdemir, 1998).

Sosyal Bilgiler: Etkin ve üretken bireyler yetiştirmek, öğrencilerin insani ilişkilerini ve vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla sosyal bilimleri kaynaştıran bir ilköğretim dersidir. (MEB, 2015)

Ders Kitabı: Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulması uygun görülen, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğretim amacı ile kullanılan yazılı eserlerdir (MEB, 2017).

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE TANIMI

21. yüzyılda popüler bir hal alan küreselleşme olgusu teknoloji ve iletişimdeki büyük gelişmelerin etkisiyle eğitim, siyaset, ekonomi ve sosyokültürel yapı gibi birçok alanı etkilemiştir. Talas’a (2016) göre, Dünya doğudan batıya, kuzeyden güneye dört bir taraflı olarak değişim rüzgârıyla baş başa kalmıştır. Küreselleşmenin etki etmediği bir konudan söz etmek pek mümkün değildir.

Bu nedenledir ki küreselleşmeye her kişi kendi penceresinden bakmakta, kimisi ekonomik yönden, kimisi kültürel yönden, kimisi siyasal yönden, kimisi de teknolojik yönden olmak üzere küreselleşmeye yaklaşım şekilleri ve hayat görüşleri doğrultusunda küreselleşme hakkında bir fikir öne sürmektedirler. Bu da küreselleşme olgusunu dipsiz bir kuyu gibi sonsuz kılmakta, üzerine söylenebilecek o kadar çok şey olması dolayısı ile bir o kadar da güncel kılmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus küreselleşme olgusuna objektif bir gözle bütün olarak bakabilmektir. Çünkü onu doğru anlayabilmenin ve yorumlayabilmenin yolu bu noktadan geçmektedir.

Küreselleşme insanlığın var olduğu ilk dönemlerden itibaren “küreselleşme” vasfını henüz almamakla birlikte var olmakta, teşbih yapacak olursak yaşlı bir insana benzemektedir. Nasıl ki yaşlı insan bedeni yılların vermiş olduğu yorgunluğu üzerinde taşıırken iki büklüm şeklini almış olsa da ruhu bir o kadar da yoğrulmuş, yılların biriktirdiği tecrübeler sayesinde dolu dolu bir hal almıştır. Küreselleşmede eski dönemlerden beri var olmakta fakat bin yılda gerçekleşmeyen küreselleşme hareketlerinin son yüz yılda demir yolu ve kara yolu ulaşımında meydana gelen iyileşmelere hava yolu ulaşımının da eklenmesi, otomobil kullanımının bireysel olarak yaygınlaşması, telgraf kullanımının yaygınlaşması, radyo ve televizyon yayınlarının

tüm dünyada yaygın hale gelmesi, bilgisayar ve internet kullanımının gelişerek bireysel bir hal alması, sosyal medya ağlarının akıllı telefonlar aracılığı ile insanların cebine girmesi, yer kürenin coğrafi engellerini ortadan kaldırarak dünyanın zaman ve mekân olarak küçülmesini sağlamış ve son bin yılda gerçekleşmeyen küreselleşme hareketlerinden daha fazlası son yüzyılda gerçekleşerek bir birikim oluşturmaktadır.

Küreselleşme kavramının ilk olarak ne zaman ve kim tarafından kullanıldığına dair farklı görüşler olmakla birlikte bu konudaki tartışmalar sürmektedir. Bildirici ve Aytekin (2016), küreselleşme kavram olarak yeni, süreç olarak eski bir olguyu ifade etmektedir. Dağlı'ya (2007) göre ise, küreselleşme kavram olarak ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) doğmuştur. Küreselleşmenin epistemolojisine bakacak olursak bu terimin İngilizcedeki "globalization" teriminin Türkçe karşılığı olduğu görürüz. Başkaya (2005), İngilizce "globalization" teriminin Latince "globus" sözcüğünden türediğini "glob"un küre "globus terra"nın ise yer küre anlamına geldiğini ifade etmektedir. Öztürk (1998), ise küreselleşme kavramının Osmanlıdaki bütün dünyayı kapsayan anlamına gelen "cihanşümül" sözcüğüne karşılık gelmekte olduğunu vurgulamaktadır.

Küreselleşme kavramını ilk olarak kimin kullandığı konusunda farklı uzman görüşlerinden ilki küresel (global) kelimesi en az dört yüzyıldır bilinmesine rağmen, küreselleşme (globalization) kavramının ilk olarak İngiliz İktisatçısı W. Foster'in 1833'te yazdığı dünya üzerindeki kaynakların dağılımı ve kullanımı konulu bir makalede kullanıldığı (Karabıçak, 2002) tarafından ifade edilmektedir.

Ziegler (2004), Kanadalı sosyoloji profesörü Marshall McLuhan tarafından 1962 yılında yazılan "Gutemberg Galaxy" isimli kitabında yeni dünya düzeni anlamına gelen "global köy" ifadesini kullanmasıyla küreselleşme kavramının ilk kez literatüre girdiğini vurgulamaktadır. Buna ek olarak McLuhan'ın kitle iletişim araçlarında meydana gelen gelişmelerle en azından dünyanın bir kısmının bir köy haline geldiğini tarif etmekte ve küreselleşmeye sosyal bir bakış açısıyla yaklaştığını savunmaktadır.

Bir diğer araştırmacı Gökdere (2001), ise küreselleşmeye siyasal, sosyal ve ekonomik açılardan bakılabilirse de, en ağır basan yönün ekonomik küreselleşme olduğunu fakat terimin ilk olarak ekonomistler tarafından değil sosyologlar

tarafından kullanıldığını, 1980 sonları ile 1990 başları London School of Economics'den Anthony Giddens'in terimi ilk kez kullandığını ve yaygın hale gelmesini sağladığını belirtmektedir. Hatta Aberdeen Üniversitesi'nden Roland Robertson'un 1992 yılında yayımladığı "Küreselleşme: Sosyal Kuram ve Küresel Kültür" adlı kitabının küreselleşme başlıklı ilk çalışma olduğunu savunmaktadır.

Küreselleşme kavramını ilk kullanan kişinin kim olduğu konusundaki görüş ayrılıkları süredursun bizim asıl odaklanmamız gereken noktanın küreselleşmenin artık hayatımızın bir parçası olduğu ve bu noktadan geri dönüşün pek mümkün olmayacağıdır. Bundan dolayı asıl mesele küreselleşme boyutunda başaktör olabilmektir.

Küreselleşme kavramını ilk olarak kimin kullandığı konusunda görüş ayrılıkları olduğu gibi küreselleşmenin ne anlama geldiği konusunda da karşımıza farklı görüşler çıkmaktadır. Bugün arama motoruna yazdığımızda küreselleşme ile ilgili yaklaşık yetmiş milyon sonuç elde etmekteyiz. Talas'ın (2016), deyimi ile küreselleşme, günümüzde medya kuruluşlarında, güncel toplantı veya açılışlarda gündemin ana maddesi niteliğini elde etmiş ve moda bir kavram halini almıştır. Seyrek (2002), ise küreselleşmenin ona bakış açısına göre değişik tanımlanabildiğini söylemektedir. Bunlardan ilki ona tarafsız bir gözle bakanların küreselleşmeyi doğal bir olgu olarak gördüğüdür. İkinci görüş ise kapitalist bloğun bir kurgusu olarak görenlerin küreselleşmeyi siyasi temel ve amaçlar doğrultusunda tanımladıklarıdır.

Küreselleşme konusunda uzman kişiler ve bu konuyla ilgili ve alakalı olan önemli kurum ve kuruluşların tanımlarına bakacak olursak birkaçı şöyledir.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT 1995), Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Komisyonu Raporuna göre Küreselleşme; global bütünleşme ya da global entegrasyonu, ülkeler arasındaki iktisadi, siyasi, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözümlenmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerinin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi farklı görünen ancak birbirleriyle bir o kadar da bağlantılı olguları içerdiğini hatta küreselleşmenin bir anlamda maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş

birikimlerin ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması anlamına geldiğini belirtmektedir.

Harvey (1997), ise küreselleşmeyi “zaman-mekân sıkışması” deyiimiyle tanımlamıştır.

Bağce (1999), küreselleşmeyi; içinde değerlerin, düşüncelerin ve bilginin hem ayrıştığı hem farklılaştığı, aynı zamanda da öznellediği ve standartlaştığı bir dünyayı çağrıştıran oldukça geniş ve tartışmalı bir terim olarak açıklamaktadır.

Keyman (1999), ise küreselleşme, içeri-dışarı, ulusal-uluslararası, Batı-Doğu, Birinci Dünya-Üçüncü Dünya, modern-geleneksel, kimlik-fark, benlik-öteki arasında çizilmiş zamansal ve mekânsal ayrımların giderek ortadan kalktığı, dünyanın global köye dönüştüğü, küresel bir kültürün şekillendiği mücadele alanı olarak anlamlandırmaktadır.

Robertson (1999), küreselleşmeyi dünyanın küçülmesi aynı zamanda da dünya bilincinin bir bütün olarak güçlenmesi şeklinde ifade etmektedir.

Bir başka araştırmacı Marcuse (2000), ise küreselleşmeyi “kavram olmayan” bir sözcük olarak ifade etmekte ve 1970’ten bu yana enformasyon teknolojisindeki ilerleme, hava taşımacılığındaki yaygınlaşma, döviz kurlarında spekülasyon, sermayelerin sınırlar dışına akışlarındaki artış gibi farklı görünen her şeyin sıradan bir kataloğu olarak görmektedir. Aynı zamanda da kültürün Disneyleştirilmesi, kitlesel pazarlamanın, küresel ısınmanın, genetik mühendisliğinin, çok uluslu şirket gücünün, yeni uluslararası iş bölümünün, emeğin uluslararası hareketliliğin, postmodernizmin, post-fordizmin artan gücü karşısında ulus-devletlerin azalan gücü olarak açıklamaktadır.

Dünyanın önde gelen kuruluşlarından International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu [IMF], 2002), ise küreselleşmeyi, teknolojik gelişmelerin ve insan hayatındaki yeniliklerin tarihi bir sonucu olduğunu, özellikle ticaret ve finansal akışlarla, dünyadaki ekonomilerin artan entegrasyonunu (bütünleşme) bunla birlikte insan bilgi (teknoloji) ve emeğinin uluslararası dolaşımını ön plana çıkarırken küresel, politik ve çevresel boyutlarının da var olduğu şeklinde tanımlamaktadır.

Karabağ (2006), küreselleşme; gruplar, ülkeler, bölgeler, arasında ekonomik, teknolojik, siyasal ve kültürel ilişkilerin artması, karşılıklı olarak daha fazla etkileşimi, sınır tanımaz gelişmelerle milli sınırların zayıflaması ve bunlara bağlı olarak küresel toplum ve vatandaşlık bilinci geliştiren süreçler, kabuller ve yaptırımlara dair geniş içerikli olarak tanımlamaktadır.

Kan (2009), ise küreselleşmeyi kültürel anlamda yeni bir dünya düzeni ve bu yeni düzenin ortak kültürünü oluşturan temeller şeklinde tanımlamıştır.

Oran (2009), küreselleşmeyi batının alt yapısıyla (kapitalizm) ve üstyapısıyla (rasyonalizm laiklik ve demokrasi) etkisinin bütün dünyaya yayılması şeklinde tanımlamıştır.

Yine dünyanın önemli kuruluşlarından International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO] 2015), 97. oturumu münasebetiyle Cenevre’de yapmış olduğu Uluslararası Çalışma Konferansı sonrasında “Adil bir Küreselleşme için Sosyal Adalet Bildirgesi” yayımlamıştır. ILO bu bildirgede küreselleşmeyi, yeni teknolojilerin ve düşünce akımlarının yaygınlaşması, mal ve hizmetlerin değişimi, sermaye ve finans hareketlerindeki artış, işletme ve bunların süreçleri ile diyalogun uluslararasılaşması ile birlikte kişilerin, özellikle de çalışan kadın ve erkeklerin dolaşımı olarak nitelendirmiştir. Ayrıca ILO bu bildirgeyle evrensel bir sosyal adalet beklentisinin karşılanması, tam istihdama ulaşılması, açık toplumların ve küresel ekonominin sürdürülebilirliğinin sağlanması, sosyal uyuma erişilmesi, yoksulluk ve artan eşitsizliklerle mücadele edilmesi amacıyla herkes için iyileştirilmiş ve adil bir sonuç elde etmenin mevcut koşullarda her zamankinden çok daha gerekli hale geldiğini kabul etmekte ayrıca artan karşılıklı bağımlılığın, karmaşanın ve üretimin uluslararasılaştırılmasının hüküm sürdüğünü vurgulamaktadır.

Çelebi (2016a), ise küreselleşme toplumların kültürel taklit yoluyla ortak bir güç oluşturması ve gücün dünya çapında yayılmasının bir sonucu şeklinde tanımlamaktadır.

Kısaca ifade edecek olursak küreselleşme; söylem, bir dışı vurumdur. Yani sıradan bir bireyin bile ifadeleri ya da davranışlarının bir anda çeşitli kanallar yoluyla dünyayı etkileyebilmesi, dünyaya yön verebilmesi halidir.

Yukarıda belirtilen tanımlara daha binlercesini ekleyebiliriz. Görüldüğü üzere kimi tanımlar çok geniş ve kapsayıcı olarak kimisi ise daha dar şekilde küreselleşmeyi açıklamaktadır. Yine kimi tanımlar ise sanki küreselleşme ile bizlere birer gül bahçesi sunmaktadır. Daha önce de vurgulandığı gibi bunun müsebbibi kişilerin bakış açısı ve hayat görüşlerindeki farklılıklardır. Küreselleşmeye bütün bakabilmek bizleri en doğru sonuca götürecektir.

Küreselleşme konusunda çok kapsamlı bir tanım yapan DPT tanımında maddi ve manevi değerler bütünüünün sınırlar dışına taşınması, gelişmiş ülkeler açısından düşünüldüğünde olumlu katkılar sağlayabileceği fakat gelişmişlikte geri kalmış ülkeler açısından düşünüldüğünde bunun tam tersi yönde bir etki yaratabileceğine dikkat çekmekte fayda var. Yine Harvey, küreselleşmeyi üç kelimeyle tanımlasa da onun tanımı çok yoğun bir anlam taşımaktadır. Kapitalizmin tam merkezi konumunda olan mekânın teknoloji ve bilişimdeki gelişmelerle yerini zamanın hızına bırakması ve bununla birlikte dünyanın küçülmesi yani Harvey'in deyimi ile “zaman-mekân sıkışması” küreselleşmenin önemli evrelerinden birini oluşturmaktadır. 1500’lü yıllarda atlı arabalar ya da yelkenli bir gemiyle saatte ortalama 15 km yol alınabilirken 1950’lerde pervaneli bir uçakla ortalama 600 km yol alınabilmekteydi. Günümüzde ise jet uçaklarla saatte 2000 km yol alınabilmektedir. Küreselleşme süreci bu denli hızlıyken kim bilir gelecekte bizi ne gibi değişiklikler beklemektedir. Bağce de yapmış olduğu tanımda küreselleşmenin çok yönlülüğüne ve karmaşıklığına vurgu yaparak her şeyin milletlerin kendine has olması aynı zamanda da her şeyin aynılaşarak tek tipleşmesi noktasını vurgulamaktadır. Değerler bazında düşündüğümüzde hangi değerler ya da kimin değerleri standart hale gelecek? bu nokta düşündürücüdür.

Kutuplaşmalardan uzaklaşarak zıt kutupların bir birini çektiği gibi farklılıkların bir araya gelerek oluşturmaya çalıştığı aynileşme hareketinde -küreselleşmeyle ortak kültür oluşturmada- aslında güç mücadelesinden vazgeçildiği anlatılmak istense de bunun ne kadar gerçekçi olduğu da ayrı bir konudur.

Marcuse, küreselleşme tanımında ekonomik faktörleri ön plana çıkarmış bununla birlikte ulus devletlerin azalan gücüne vurgu yapmıştır. Ulus-devletlerin gücün azalmasıyla ortaya bir otorite eksikliği çıkacaktır. Otorite boşluğunu bir devlet

mi çok uluslu şirketler mi yoksa bölgesel oluşumlar mı dolduracak burada da bir belirsizlik kendini göstermektedir. ILO'nun küreselleşme kavramında dünyadaki her şeyin yaygınlaşması bununla birlikte herkesin her şeyden mümkün olduğunca adil faydalanması noktasına vurgu yapmaktadır.

Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi ([TASAM] 2006a), bir araştırmasında 2001 Nobel ekonomi ödülünün sahibi ve The World Bank'ta (Dünya Bankası [WB]) üst düzey görevlerde bulunan Joseph Stiglitz'in küreselleşmenin mutlaka yeniden yapılandırılması gerektiğini, küreselleşmenin umulan başarıyı getiremediğini yoksul insanların sadece tokluk için yaşamaya başladığını Avrupa Birliği'nde (AB) inek başına iki dolar sübvansiyon (devlet desteği) düştüğünü WB'nin kişi başına fakirlik sınırının da iki dolar olduğunu yani Avrupa'da inek olmanın Afrika'da insan olmaktan daha iyi olduğu yönündeki ifadesini vurgulamaktadır.

Joseph Stiglitz'in bu konudaki görüşleri sunulan gül bahçesinde sadece güllerin olmadığı aynı zamanda da bu gül bahçesinde dikenlerinde var olduğu gerçeğinin unutulmaması gerektiğini bizlere hatırlatmaktadır. Küreselleşme ile teknoloji, mal ve hizmetlerin ülkeler arasındaki değişiminin bir ekonomik hareketlik oluşturacağı inkâr edilemez bir gerçektir. Ancak siyasi ve ekonomik yönden güçlü olanlar daha çok kazanç elde edebilecekken siyasi ve ekonomik yönden zayıf olanlar daha küçük kazanç elde edebileceklerdir. Burada da yine bir küreselleşmenin getirmiş olduğu bir eşitlikten söz etmek pek mümkün olmayacaktır. Etkileşimin sadece ekonomik yönünün olmadığını da yadsımamak gerekmektedir. Etkileşime giren toplumların zamanla ekonomik yöndeki değişimi gibi ruhları yani örf ve adetleri, gelenek ve görenekleri en nihayetinde kültürlerinin farklılaşması da kaçınılmaz olacaktır.

2. KÜRESELLEŞMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Küreselleşmenin ne zaman başladığı hususunda net bir tarih söylemek mümkün değildir. Bu konu üzerine çalışma yapan birçok araştırmacı ya da akademisyenin küreselleşme tanımında ortak bir kanıya varamadıkları gibi küreselleşmenin hangi tarihte başladığı noktasında da bir fikir birliği oluşturamamışlardır. Küreselleşmenin başlangıcının ne zaman olduğu konusundaki

farklı görüşlerin ortaya çıkmasının nedeni ekonomik, siyasal, kültürel ve teknolojik gibi çok boyutlu bir yapıya sahip olmasındandır (Held ve McGrew, 2014). Küreselleşmeye yönelik farklı bakışlar, küreselleşmenin tarihi gelişimi konusunda da farklı başlangıç tarihlerini ortaya çıkarmaktadır.

Kuşkucu Yaklaşım (Sceptic) küreselleşmeyi yeni bir olgu olarak görmez, başlangıcını insanlık tarihine kadar dayandırır. Bazı gelişmelerin küreselleşmenin sadece derecesini ve kapsadığı alanı etkilediğini savunur (Dumanlı Kürkçü, 2013). Kuşkucu yaklaşımla birlikte daha önce yapmış olduğumuz küreselleşme tanımlarını birlikte düşünecek olursak Asur Ticaret Kolonileri Çağını Kuşkucu Yaklaşım'a örnek gösterebiliriz. Milattan önce (M.Ö.) 1960 yıllarında Kuzey Mezopotamya'daki Asur Devleti, Anadolu ile gelişmiş bir ticari sistem kurmuştu. Akad Çağı'ndan beri Anadolu'nun zenginliklerini bilen Mezopotamyalılar Asur öncülüğünde Kuzey komşuları ile geniş ve sistemli bir ticari ilişki geliştirmişlerdi. Bununla birlikte Anadolu'ya yabancı olan dillerini, çivi yazılarını ve silindir mühür geleneğini getirmişlerdi. Böylece Anadolu'da M.Ö. 1950 yıllarından itibaren yazılı tarih çağları başlamıştı (Asur Ticaret Kolonileri Çağı, b.t.).

Aşırı Küreselleşmeci Yaklaşım (Hyperglobalist) 15. ve 16. yüzyıldan itibaren küreselleşmeyi başlatmakta, sanayileşmenin bir sonucu olan ulus-devletin, küreselleşme süreciyle birlikte önemini kaybettiğini savunmaktadır. Bu yaklaşımı benimseyenlere göre küresel piyasa devletlerden daha güçlü hale gelmiştir. Ayrıca bu yaklaşımı benimseyenler dünya toplumunun ve hükümet dışı uluslararası kuruluşların ulus devletlerin yerini alacağını savunmaktadırlar (Dumanlı Kürkçü, 2013). 1929 Buhranı tarihte bilinen adıyla "Kara Perşembe", ABD borsasının çökmesiyle yaşanan ekonomik krizdir. Dönemin başlıca sanayi ülkeleri ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya başta olmak üzere birçok ülkede ekonomik krize neden olmuştur. Yine 2007 yılında ABD'de mortgage (ipotekli konut finansmanı) piyasasının çökmesi, 2008 yılından itibaren dünya ekonomisinin yavaşlamasına neden olmuştur. Aşırı küreselleşmeci yaklaşımın savunduğu küresel piyasaların ulus devletlerden daha etkili olması görüşüne geçmişte yaşanan bu krizleri örnek gösterebiliriz.

Avrupa Konseyi (AK) devletlerinin kararıyla 4 Kasım 1950 tarihinde Roma’da imzalanarak 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) insan haklarını uluslar arası boyutta güvence altına almaktadır. AİHS ile insan hakları ulus devletlerin içişleri olmaktan çıkmakta ve bölgesel bir koruma sistemine dâhil olmaktadır. AİHS kararları günümüzde 47 ülkeyi bağlayıcı durumda olmasını ise hükümet dışı uluslararası kuruluşların ulus devletler üzerindeki etkisine başka bir örnektir.

Evrimsel-Dönüşümsel Yaklaşım (Transformationalist), 20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren modern toplumları ve dünya düzenini şekillendirecek sosyal, politik ve ekonomik değişimlerin merkezindeki motor gücün küreselleşme olduğunu savunmaktadırlar. Yine küreselleşmenin ulus-devletlerin egemenlik ve güçlerinde bir değişim meydana getirdiğini de savunmaktadırlar (Dumanlı Kürkçü, 2013). 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de gerçekleşen terör saldırılarını ve “Arap Baharı”nı evrensel-dönüşümsel yaklaşıma örnek gösterebiliriz. 11 Eylül saldırıları sonrası terörle mücadeleye karşı tüm dünya ortak hareket edebilme ve güvenliği geliştirilebilmenin yollarını aramış, ABD ise 11 Eylül saldırısı sonrası Afganistan ve Irak’ı işgal etmiştir. Arap toplumunda sosyal medya kullanımının yaygınlaşması fiziki sınırları ortadan kaldırmış ve ortak paylaşımlarla ülke genelinde kamuoyu oluşturulmuştur. Bu gelişmelerle birlikte ilk olarak 2010 yılında Tunus’ta başlayan “Arap Baharı” bir domino etkisi oluşturarak Mısır ve Suriye başta olmak üzere Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Yakın Doğu’daki birçok ülkeyi etkilemiş ve her açıdan bu ülkelerde değişikliklere neden olmuştur.

Küreselleşmenin ne zaman başladığı konusunda farklı görüşler olsa da Kristof Kolomb’un Amerika kıtasını keşfettiği 1492 yılı sembolik olarak küreselleşmenin başlangıcı kabul edilmektedir (Karabağ, 2006).

Robertson (1999), küreselleşmeyi tüm dünyanın tek bir mekân olarak billurlaşması, küresel insanlık durumu ve dünya bilinci şeklinde sembolize etmekte ve küreselleşmeyi maddi-tarihsel gelişim açısından aşağıda belirtilen beş evre şeklinde açıklamaktadır.

15. yüzyıldan dan 18. yüzyıl ortalarına kadar süregelen bu süreçte ulus topluluklarının doğuşu, orta çağın ulus ötesi sisteminin çöküşü, bilimin ve bireyin

düşüncelerinin ön plana çıkması, Güneş merkezli dünya kuramı ve modern coğrafyanın başlaması; Miladi takvimin yayılması bu ilk evre “Oluşum Evresi”dir.

18. yüzyıl ortalarından 1870'lere kadar devam eden süreçte üniter devlet yapılanması yönündeki keskin yön değişikliği, uluslararası ilişkilere resmi bir boyut kazandırmıştır. İletişime ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması iletişimle uğraşan kesimin hızlı bir şekilde artmasını sağlamıştır. Bu gelişmelerle birlikte Avrupalı olmayan toplumların uluslararası topluma kabulü sorunu, ulus ve uluslararası meselesinin temalaştırılmasını kapsayan ikinci evre “Başlangıç Evresi”dir.

Modernlik sorunun ilk kez temalaştırılması, ulusal ve kişisel kimlik düşüncelerin oluşturulması, uluslararası toplum anlayışının ortaya çıkışı, göçe getirilen sınırlamaların küreselleşmesi, küresel boyuttaki yarışmaların (Olimpiyatlar, Nobel ödülleri vb.) yaygınlaşması, dünya zamanının yürürlüğe konması ve Miladi takvimin küresele yakın benimsenmesiyle birlikte ilk dünya savaşının da gerçekleştiği 1870-1920 yıllarını kapsayan üçüncü evre “Yükseliş Evresi”dir.

Milletler Cemiyetinin akabinde Birleşmiş Milletlerin (BM) kurulması, milli istiklal ilkesinin kabul görmesi, çatışan modernlik anlayışları (Müttefikler, Mihver devletlere karşı), Soğuk Savaşın zirveye ulaşması, soykırımın ve atom bombasının kullanılmasının ardından insanlığın doğasına ve insanlığa dair beklentilerin arttığı 1920'lerin ortalarından 1960'ların sonlarını kapsayan dördüncü evre “Hegemonya-için-Mücadele Evresi”dir.

Küresel bilincin artması, uzaya yolculuk, iki kutuplu dünyanın son bulması, nükleer ve termonükleer silahlanmanın artması, insan haklarının küresel boyuta taşınması, küresel kurumların sayısındaki artış, küresel hareketlilikteki yükseliş, küresel haberleşme olanaklarının zenginleşmesi, farklı etnik köken ve farklı kültürlerin tartışılır bir hal alması, küresel çevre hareketleri, küresel vatandaşlığın ön plana çıkması, küresel medyanın yaygın hale gelmesi 1960-1990 yılları arasında kapsayan beşinci evre “Belirsizlik Evresi”dir.

Küreselleşmenin yeni bir olgu olmadığını, emperyalizmin 21. yüzyıl başlarındaki adı olduğu ifade eden Oran'a (2009) göre ise küreselleşme günümüze kadar üç aşama şeklinde gelişim göstermiştir.

Birinci Küreselleşme: 15. yüzyılın son çeyreğinde Batılı ülkelerin deniz aşırı yerlere yayılması ve koloniler kurmasıyla buraları siyasi, askeri ve ticari olarak etkisi altına alması. Bu aynı zamanda da ulus devletlerin ilk ortaya çıkışı ve kendi zenginliklerini artırmak için gittiği yerlerin yer altı ve yer üstü zenginliklerini elde etme isteğidir.

İkinci Küreselleşme: 19. yüzyılda da Sanayi Devriminin gerçekleşmesi bu dönemde küreselleşmeye damga vuran bir başka etkidir. Zenginliklerini artıran Batılı devletler ve ticari şirketlerin hammadde arayışı, fazla üretmiş olduğu ürünleri sunabileceği yeni pazar sahalarına ihtiyaç duyması ve bu alanları işgali küreselleşmeye yeni bir ivme kazandırmıştır. Feodal sistemi bile yaşamamış çoğu topraklarda kapitalizm hızla yayılmaya başlamış bununla birlikte Batı'nın üstyapısı yani eğitim ve kültürü de bu dönemde yayılmaya başlamıştır. 1950'lerden itibaren sömürge devrimleri yapılarak Batı'nın siyasi egemenliğine son verilmeye başlanmıştır. Buna rağmen Batı'nın başlatmış olduğu eğitim sistemleri bu ülkelerin milliyetçi yönetimleri tarafından ülkenin resmi okul sistemi haline getirilerek siyasi olarak kovulmuş olan Batı'nın ekonomik, toplumsal ve kültürel yönden perçinlenmesine neden olmuştur.

Üçüncü Küreselleşme: 20. yüzyıl sonlarına doğru “Bilgi Çağı” diye anılan üçüncü Sanayi Devrimin yaşandığı süreçte küreselleşme popüler hale gelmiştir. Küresel şirketlerin dünya ticaretine egemen olması, bilgisayar ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucu iletişim devriminin gerçekleşmesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması sonucu Batı yeniden tek güç odağı haline gelmiştir. Bu dönem, Batı'nın kültür, ekonomi ve siyasal değerlerinin dünyanın genelinde süratli bir şekilde yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Tablo 1. Oran’a (2009) Göre Küreselleşme Aşamaları ve Özellikleri.

	Birinci Yayılma (1490’lar)	İkinci Yayılma (1890’lar)	Üçüncü Yayılma (1990’lar)
İtici Güç	Merkantilizm	Birinci Sanayi Devrimi	Üçüncü Sanayi Devrimi (Bilgi Çağı) 1- 1970’lerde Çokuluslu Şirketler 2- 1980’lerde İletişim Devrimi 3- SSCB’nin yıkılmasıyla 1990’larda Batı’nın rakibinin kalmaması.
Yöntem	Önce fatihler ve kâşifler, sonra askeri işgal	Önce misyonerler, sonra kâşifler, sonra ticari şirketleri, en sonra işgal	Kültürel-ideolojik etki. Böylece ülkenin her yanı (ekonomik, siyasal, sosyal) kendiliğinden etkileniyor.
Haklı Gösteriş	“Putperestlere Tanrı’nın dinini götürüyoruz.”	“Beyaz Adamın Yüğü”, “Uygarlaştırıcı Görev”, “Beyazlar Üstün Irktır”	“En yüksek uygarlık düzeyi” “Uluslararası topluluğun iradesi” “Piyasanın gizli eli” “Küreselleşme herkesin ortak çıkarıdır” “Irak’a saldırarak demokrasi götürüyoruz”
Sonuç	Sömürgecilik	Emperyalizm	Küreselleşme

18. yüzyılın sonlarına doğru su buharının devreye girmesiyle sanayide makineler kullanılmaya başlaması, ABD’de sanayide elektriğin kullanımıyla birlikte seri üretime geçilmesi ve fiyatların düşmesine her kesimin sanayi ürünlerine ulaşabilmesi, 1970’lerde elektroniğin devreye girmesiyle otomasyon çağının başlaması, Doğu’nun (Çin) 2010 yılında üretimde Batı’yı ilk kez tahtından ederek endüstride yeni lider konumuna gelmesi küreselleşme için önemli dönüm noktalarını oluşturmaktadır. 2000 yılında üretilen verilerin tüm insanlık tarihince üretilen verilere eşdeğer olması endüstri 4.0 ile birbiriyle etkileşim kurabilen, öğrenebilen ve öğretebilen robotların var olmaya başlayacağı yine 2020 yıllarında kırk milyon nesnenin internetle bağlantısıyla etkileşim kuracağı varsayılmaktadır. Bu gelişmeler ise bir süreç olan küreselleşme için daha hayal edemeyeceğimiz yeni gelişim, değişim ve aşamaların nedenleri olabilir.

3. KÜRESELLEŞMENİN FARKLI BOYUTLARI

Küreselleşme günümüzde ekonomik boyutuyla insanların zihninde temel anlam gibi yer edinse de daha önce ifade edildiği gibi küreselleşmenin etkilemediği hiçbir ekonomik, siyasi, kültürel ve ekolojik alanın olmadığı unutulmamalıdır. Küreselleşmenin birçok farklı boyutu olsa da her biri birbirinin tamamlayıcısı

konumundadır. Bu bölümde küreselleşmenin ekonomik, siyasal, teknolojik ve kültürel boyutundan kısaca bahsedilecektir.

3.1. KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BOYUTU

Zengingönül'e (2007), göre ekonomik küreselleşme basit anlamıyla uluslararası hızlı ekonomik bütünleşme olarak tanımlanmaktadır. Bunun için kavram, ürün ve faktör piyasalarının hızlı bir biçimde bütünleşmesi gerektiğini belirtmektedir. Küreselleşmeyi uluslararası ticaretin serbestleşmesi ve sermaye akışının artması olgularıyla birlikte şu etmenlere dayandırmaktadır:

- Mal ve hizmetlerde uluslararası ticaret,
- Uluslararası sermaye akışı,
- Çokuluslu işletmelerin (ÇÜİ) rolü,
- Üretim ağlarının uluslararası ölçekte yapılandırılması,
- Yeni teknolojilere ve özellikle Bilgi ve İletişim Teknolojilerine adapte olma.

Ulusal sınırları ve düzenlemeleri kolaylıkla aşan sermaye, küresel olarak akıcı hale gelmiştir. Dolayısıyla paranın bulunduğu ülkeye bağımlılığı azalmıştır. Yine bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler bu boyuttaki değişimleri de hızlandırmıştır. Giderek uluslararası ve uluslar üstü politikalar ağırlık kazanmakta, böylece pazar sınırsızlaşarak ve egemenlik kazanarak devleti aşındırmaktadır (Karabağ, 2006). Ulusal borsalar, bazı tüccarların ve özellikle sarraflarla değerli kâğıt ve tahvil alışverişiyle uğraşanların alım satım ve değişim amacıyla devlet denetimi altında iş yaptıkları yer iken son yıllarda ortaya çıkan kripto paralar ise internet aracılığı ile kullanılan, hiçbir merkezi otoriteye ya da aracı kuruma bağlı olmayan sanal para birimleridir. Hiçbir merkezi otorite tarafından düzenlenip denetimi yapılamayan bu para birimlerinin kontrolü BlockChain işlem veri tabanları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu durumda ulusal devletlerin para üzerindeki kontrolünü ortadan tamamen kaldırmakta ve paralar ulusal sınır nedir bilmeden saniyesinde ülkeler arasında yer değiştirebilmektedir.

MAİ (Multilateral Agreement on Investments/Yatırımlar Hakkında Çoktarafli Anlaşma), World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü [WTO]) başkanının

deyimiyle “Tek bir küresel ekonomi için ortak anayasa”dır. 1995 yılında Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı [OECD]) tarafından hazırlanan bu anlaşma, küreselleşmenin anayasası olarak kabul edilmektedir. Çok uluslu şirketlerin yatırım amacıyla bulunduğu ülkenin hukuk düzeninden ayrı hareket edebilirliği ile ilgili düzenlemeleri kapsamaktadır (Karabağ, 2006; Oran, 2009).

MAİ harici uluslararası örgütlerin politika belirleme ve yürütmedeki güçlerini artırması başta BM olmak üzere NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı), AİHK (Avrupa İnsan Hakları Konseyi) AGİK (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı), KEİK (Karadeniz Ekonomik İşbirliği Konseyi), OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü), UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), OECD, WB, WTO, IMF, dünya ticaretine ve yabancı sermaye akımlarına egemen olan APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği), AB ve NAFTA (Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması) gibi birlikler yeni liberal politikanın uygulanması için bir araya gelmiş kurumlardır (Çelebi, 2016b).

Küreselleşme ticaretten daha fazlasıyla ilgilidir; sermayenin, insanların ve fikirlerin sınırlar arası hareketiyle de ilgilidir. Ancak ticaret mevcut ihtilafların merkezinde olduğu için (ve oyundaki meseleleri böylesine güçlü bir şekilde gösterdiğinden) ekonomi ön plan çıkmaktadır. Eğer şirketler üretemez ise hızlı bir şekilde ticarete geri düşerler. Örneğin Amerika termos üretimini Çin’e kaydırınca Çin daha iyi termosları daha düşük maliyetle nasıl üretebileceğini öğrendi. Amerika üretimi durdurarak ticarete geri kaldı. Bu durum taşma etkisine örnektir. Bir şirketteki bilginin, bölgedeki başka bir şirkete taşması durumuna taşma etkisi denilmektedir (Stiglitz, 2018).

Stiglitz’in de ifade ettiği gibi küreselleşmenin ticaretten daha fazlasıyla ilgili olmasına bir başka örnek ise Kenya’nın ilk Devlet Başkanı Jomo Kenyatta’nın şu sözleridir: “Misyonerler Afrika’ya geldiklerinde onların elinde İncil, bizim elimizdeyse toprağımız vardı. Bize gözlerimizi kapayarak dua etmeyi öğrettiler. Gözümüzü açtığımızda bizim elimizde İncil, onların elinde topraklarımız kalmıştı...” (Çimen, 2009).

DHL ise uluslararası ticaret, sermaye, bilgi ve insan akışı ile ölçülen ayrıntılı bir küreselleşme analizi olan DHL Global Connectedness Index (Küresel Bağlantı Endeksi'nin [GCI]) Şubat 2019'da beşincisini yayımlamış ve raporda çarpıcı sonuçlar ortaya koymuştur. Raporda küreselleşmenin 2017'de tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaştığı belirtilmektedir. 2017 yılında dünyanın en çok bağlanan ülkesinin Hollanda yine Avrupa'nın da dünyanın en çok bağlantılı bölgesi olduğu ifade edilmektedir. Küresel düzeyde, GCI, örneğin, dünyadaki ekonomik çıktının yaklaşık % 20'sinin ihraç edildiğini, yaklaşık olarak telefon görüşmelerinin % 7'sinin (internet üzerinden yapılanlar dâhil) uluslararası olduğunu ve insanların sadece % 3'ünün doğduğu ülke dışında yaşadığını sonuçlarını ortaya koymaktadır. Yine küreselleşme ile mesafelerin ortadan kalktığı vurgulansa da raporda çoğu ülkenin komşularına uzak ülkelerden çok daha fazla bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Dünya küreselleşmeye devam etse bile, dünya çapında hala muazzam keşfedilmemiş küreselleşme potansiyeli olduğu da raporun çarpıcı bir başka sonucudur (DHL, 2019).

3.2. KÜRESELLEŞMENİN SİYASAL BOYUTU

Küreselleşme sürecinde birçok alanında olduğu gibi, siyasal boyutta da önemli değişim ve gelişimler yaşanmaktadır. Bu gelişmelerden biri iki kutuplu dünyanın son bulması sonucu kimine göre tek kimine göre çok kutuplu yeni dünya düzeninin ortaya çıkmasıyla ulus-devlet düzenin zayıflamasıdır. Üst kimlik oluşturma çabaları ise siyasi alandaki gelişmelerden bir diğeridir. Ulusal sınırların korunması değil insanlığı ilgilendiren kolektif güvenlik stratejileri de siyasal küreselleşmenin farklı bir boyutudur. Yine insan hakları, demokrasi de küreselleşmenin siyasal boyutları içerisinde yer alan bir başka boyuttur (Karabağ, 2006).

Roma İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu hükümlerleri süresince “keşfedilmiş” dünyada egemenliklerine uygun “dünya sistemleri” geliştirmiş Pax Romana ve Pax Ottoman ile 19. yüzyıl öncesi küreselleşmenin birer örneğini ortaya koymuşlardır. 19. yüzyılda ise İngiltere'nin ortaya koyduğu “Pax Britannica” ile tüm dünyayı kapsayan ve etkileyen modern anlamdaki küreselleşmeye tüm insanlık şahitlik etmiştir (DPT, 2000).

Keyman'a (1999), göre SSCB'nin dağılması ile 1945 yılından beri süren uluslararası iki kutuplu bir sistemin ve bunun getirmiş olduğu Soğuk Savaş'ın bitimi ile ortaya çıkan çok boyutlu yeni dünya düzeni, siyasal mekânda devletler arası ilişkilerin devletler üstü evrensel ya da bölgesel uluslararası örgütlerin çatısı altında şekillenmesi anlamına gelmektedir. Güvenlik, barış ve demokrasi artık devletlerarası ilişkilerle sınırlanmaması gereken küresel bir yaklaşımı gerektirmektedir. Bu sorunların çözümünü devletler üstü siyasal birimler (AB gibi) ya da uluslararası örgütlerle (BM, IMF gibi) paylaşılması zorunluluğunu oluşturmaktadır. Küreselleşme ile devletin sınırları içindeki özerkliklerinin, başka devletler tarafından kabul görmesi ve ülkelerin birlikte hareket ederek güçlerini birleştirmesi, devlet düzenindeki ulus-devlet anlayışını zayıflatmış ve "bölgesel devlet" anlayışına geçişi sağlamıştır (Çelebi, 2016b).

Küreselleşen bir çağda milletlerin kendi geleneksel kimliklerini var olduğu şekliyle koruma şansları kalmamış, kimliklerin değişmezliği artık bir efsane olmuştur. Teknolojik gelişmeler, nüfus hareketleri, emek ve sermaye akışkanlığı gibi etkenler insanların kendilerinden çok uzaktaki olaylardan ve değerlerden etkilenmelerini kolaylaştırmakta ve onları hayatının her anında farklı kimliklerle karşı karşıya getirmektedir (DPT, 2000). AB, ASEAN, NAFTA gibi bölgesel bütünleşmeler üst milliyetçilik akımına örneklerdir (Karabağ, 2006).

Modern silahların dehşet yıkım gücünün bir sonucu olarak günümüzdeki tüm devletler modernlik öncesi uygarlıkların en büyüğünden bile daha çok askeri gücü ellerinde bulundurmaktadırlar (Giddens, 2018). Ayrıca nükleer silahları elinde bulunduran ülkelerin tüm dünya için önemli bir tehdit oluşturması da bu duruma örnektir. Yine Oran'a (2009), göre ekolojik sorunlar ulusal sınırlara sığmıyor, sığsa bile devlet bunlara çözüm bulamıyor. Bergama köylülerinin Eurogold'la kavgaları bu duruma örnektir.

Bağdat ve yöresinin, hem dünya ticaretinin ana güzergahları üzerinde yer alması hem de sahip olduğu doğal kaynakları, insan potansiyeli, kültür ve medeniyet zenginliğiyle güçlü devletlerin ilgisini çekmiş ve aralarında bir mücadele alanı olmuştur. 20. yüzyılla Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmesiyle İngiltere, Akdeniz'in egemenliği, Süveyş Kanalı ve Hindistan yolunun güvenliği için bu bölgedeki gücünü

artırmaya çalışmış; Rusya, İran üzerinden bölgeye ulaşma gayretine girmiş; Almanya'nın ise Bağdat Demiryolu projesiyle bölgede hakimiyet kurmak istemiş bu durum büyük güçler arasındaki çekişmeyi artırmıştır (Metin, 2012). Bu durum ise küreselleşmenin devletlerarasındaki hem siyasi hem de ekonomik mücadele boyutuna örnek teşkil etmektedir.

AK, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi 20 ülkeden 22 üyeyi, 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Türkiye'nin çeşitli kentlerine göndererek seçimleri yakından izlemesi küresel siyasallaşmasının demokrasi ve insan hakları boyutuna başka bir örnektir. Ayrıca bu durum ulus devletin aşınmasına da bir örnek oluşturmaktadır.

3.3. KÜRESELLEŞMENİN BİLİM VE TEKNOLOJİ BOYUTU

Bilim, teknoloji alanında yapılan çalışmalar her geçen gün artarak devam etmekte, her gün yeni buluşlar olmakta ayrıca her buluş bir sonraki buluşun alt yapısını oluşturmaktadır. Teknoloji alanındaki bu gelişmeler, küresel dünyada ülkelerini rekabete sürükleyerek bilim-teknoloji alanında çalışmalar yapmaya sevk etmekte bu durum aynı zamanda toplumların ekonomik seviyesini yükselterek refah düzeyini de artırmaktadır (Yüksel, E., Kapar, M. A, ve Akpınar, 2018).

Karabağ (2006), özellikle zaman ve mekândaki sıkışma/daralmanın teknolojideki gelişmelerle sağlandığını aynı zamanda da bu yeni iletişim ve bilgi teknolojilerinin devletlerin yetki ve egemenliklerini azaltıcı hatta yok edici etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bauman (2017), ise bilgisayarlar vasıtası ile kurulan Dünya Çapındaki Ağ'ın (World Wide Web) ortaya çıkışı ile birlikte enformasyonun “seyahat” ve “mesafe” kavramlarını geçersiz kıldığını, enformasyonu hem teoride hem de pratikte bütün dünyada aynı anda kullanılabilir duruma geldiğini belirtmektedir. Aynı zamanda da küresel enformasyon ağının gelişimiyle birlikte yurt/şehir temelli inşa edilmiş mekânlar üzerine, insan dünyasının sibernetik (bilgisayar kontrolü) mekânının bindirilmesi mekân sınırını ortadan kaldırdığını, zamanı ise anlık hale getirdiğini ifade etmektedir.

Tümertekin ve Özgüç'e göre (1999) Teknolojik gelişmenin çekirdeğini beş alan oluşturmaktadır:

- Mikro-işlemci(Çip'ler)

- Bilgisayarlı imalat, tasarım ve yaratıcılık,
- Fiber optikler ve telekomünikasyon
- Biyo-genetik (gen-mühendisliği) ve biyo tarım
- Lazerler ve holografi

Teknolojik yapıdaki gelişmelerin son zamanlarda yerelliğin dışında daha geniş bir sahada rekabet üstünlüğü meydana getirmede önemli bir girdi olduğu ortak bir görüştür. Günümüz acımasız rekabet dünyasında maddi temele dayanan yapılanmalar, bu amansız yarışta arka planda kalmamak var olan müşteri potansiyelini daha da artırmak amacıyla yenilikleri yakinen takip etmekte, gelişen yeni teknolojileri elde ederek yarış üstünlüğü inşa etme yoluna gitmektedirler (Türker ve Okay, 2004).

Yeni teknolojilerin sanayide kullanılmasıyla birlikte İngiltere'nin Sanayi Devrimini gerçekleştirmesi ve 1800'lü yıllardan itibaren İngiltere'nin "Güneş Batmayan İmparatorluk" konumuna gelmesi gibi 2018 yılında ABD'nin dünya siyasetinde ve ekonomisinde zirvedeki yerini koruyabilmesi için Ar-Ge'ye 476 milyar dolar ayırması, yine Çin'in her yönden dünyada ilk sırada olmak istemesi uğruna 370 milyar dolar bütçeyi Ar-Ge'ye ayırması teknolojik gelişmelerde öncü olmak istemlerinden denilebilir. Günümüzde mekâna değil, zamana hükmedebilmek önemlidir. Zamana hükmedebilmenin ön koşulu ise bilim teknolojideki gelişmelerde öncü olabilmektir.

3.4. KÜRESELLEŞMENİN SOSYOKÜLTÜREL BOYUTU

Kültür, en başta ekin ekmek, toprağı işleyerek toprağın ürün verir hale getirilmesi şeklinde tanımlanmaktayken günümüzde toplumla bağlantılı olarak edinilmiş davranış örneklerinin, becerilerinin, inançların, kurumların ve insanın maddi çabasıyla düşüncesinden kaynaklanan öteki ürünlerin bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (Cemal, 2005). Kültür, sürekli gelişerek varlığını sürdüren bir niteliğe sahiptir. Küreselleşme süreciyle birlikte toplumlar arası temas artmış Batı toplumlarının (gelişmiş ülkelerin) giyim tarzı, kullandıkları dil, günlük davranış biçimleri ve yaşam şekilleri gibi kültür genlerinin Batı-dışı (az gelişmiş) toplumlarca maddi bir tüketimde bulunur gibi tüketilmesi ve benimsenmesi durumu ortaya

çıkıştır (İrmiş ve Emsen, 2018). 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızlanarak devam eden teknolojik gelişmeler kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına ve böylece ekonomik, siyasal ve kültürel bakımdan dünya toplumlarının iç içe geçmesine neden olmuştur (Fırıncı Orman, 2015). 2018 Dünya Kupası'nı kazanan Fransa Milli Takımı'nda forma giyen oyuncuların kökenine baktığımızda on bir farklı ulustan gelerek Fransa Milli Takımı'nı oluşturmaları bu duruma verebileceğimiz en güzel örneklerden biridir.

Robertson, (1999) günümüzün en önemli kültürel fenomenlerinden bazıları, bir bütün olarak küresel sisteme verilen tepkilerle ve bu sistemin yorumlarıyla alakalıdır. Yani küreselleşme toplumlara, uygarlıklara, gizli ve keşfedilmiş gelenekler de dâhil olmak üzere bütün geleneklerin temsilcilerine, kendi kimlikleriyle ilişkili olduğu düşünülen fikirler ve simgeler için küresel-kültürel sahneyi dikkatle incelemeleri yönünde baskı yapılması gerektiğini belirtmektedir.

"Bugün (1943) artık Amerika bütün dünyanın sanatçılarının buluşması gereken yer olarak kabul edildiğine göre, gerçekten küresel bir düzeyde oluşacak kültürel değerleri benimsemenin vakti gelmiştir." (Gottlieb ve Rothko, akt. Harvey, 1997). Bunu yaparken "trajik ve zaman dışı" bir efsane arayışına girdiler. Efsaneye yapılan bu çağrı pratikte "milliyetçilikten enternasyonalizme, ardından da enternasyonalizmden evrenselciliğe" hızlı bir geçişi mümkün kıldı (Guilbaut, akt. Harvey, 1997). Diamond (2010), ise milletler arasında geçmişten gelen farklılıkların günümüzdeki ekonomik ve siyasal yansımalarının yanı sıra, dilsel yansımalarının da olduğu özellikle şuanda dünyada yaşayan 6000 dilden çoğunun yok olarak yerine İngilizce, Çince ve Rusça gibi birkaç farklı dilin çok sayıda insan tarafından konuşulur hale gelme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu ifade etmektedir.

Harvey (1997), ise yine meta üretimi alanında temel etki anında çözüm ("fast food", yemek ve başka ihtiyaçların anından giderilmesi) ve atılabilirlik (kâğıt bardaklar, tabaklar, plastik çatal-kaşık, ambalaj, peçete, giyim eşyası vb.) niteliklerinin değerinin ve meziyetinin vurgulanması olmuştur. Bu "kullan at" toplumunun ortaya çıkışının işaretleri 1960'lı yıllarda belirmeye başlamıştır. Bunun anlamı sadece üretilmiş malları atmak değil (tabi bu devasa bir atık sorunu oluşturuyordu) aynı zamanda değerlerin, hayat tarzlarının, istikrarlı ilişkilerin,

şeylere, binalara, yerlere, insanlara, eyleme ve olma konusunda öğrenilmiş tarzlara bağlılığın da atılabilmesi anlamı taşıdığını belirtmektedir. TASAM (2006b), kültürel küreselleşme karşısında, dünyadaki değişimlere karşı toplumların kendi iç dinamikleriyle, öz değerlerini kaybetmeden yeniliklere cevap vermesi, bireysel özgürlüklerdeki güvenceleri geliştirerek, toplumun etkileşimini güçlendirmesi ayrıca siyasal bütünlüğün ve kültürel farklılıkların korunması gerektiğini savunmaktadır.

4. KÜRESELLEŞME VE EĞİTİM

Uygarlığı ve kültürü oluşturan insanların yetiştirilmesinde olduğu gibi, onların kuşaklar arasındaki aktarımında yine uygarlığın sürekliliğinde ve gelişmesindeki en önemli etken kuşkusuz eğitimidir (Akyüz, 2016). Günümüz toplumlarının bilgi, kültür, teknoloji ve daha birçok alandaki başarısının temel nedeni geçmişten geleceğe kurulan köprüler yoluyla bireylerin yetiştirilmesidir. Bu başarılarla giden yol ise Akyüz’ün de ifade ettiği gibi eğitimden geçmektedir.

Eğitim, bireyin kendi özgün ihtiyaçlarının gerektireceği bilgi, beceri, tutum ve davranışların, yine kendince farkına varılması ve öğrencinin kendi öğrenme yeteneklerine uygun olarak öğrenmesi için uygun ortamlar oluşturup sürdürmeye “yardımcı olunması” sürecidir. Amaçlanan, öğrenme becerilerinin ve problem çözme yeteneğinin geliştirilmesidir. Artık öğrenciden beklenen, öğretmenin aktardığı bilgilerle yetinmek yerine, teknolojinin sağladığı olanaklarla kendi yetenekleri doğrultusunda düşünsel gücünü kullanarak bilgi üretmesidir. Yoksa eğitim, tek doğruluğu, kuşkusuzluk ve öğretmenin kuşkusuzluğuna inanç ve güven gibi bağnazlıkların genç beyinlere aktarılması değildir (DPT, 2001).

Çınar’a (2009), göre ise eğitim insan yavrusunu kültürleyerek insanlaştırma sürecidir ve bu bir insan hakkıdır. Bu hakkın karşılanması ailenin ve devletin başta gelen görevlerindendir. Aile kendi kültür kalıbına, devlet de üretim biçimi ve siyasi felsefesine göre bireylerin eğitilmesine katkı sağlar.

MEB (2018a), eğitimi; ontolojisi, epistemolojisi ve etik temelleriyle “Beşerlikten insanlaşmaya” doğru bir inşa şeklinde tanımlamaktadır.

Eğitim sürecine yön veren en temel unsurlar eğitim felsefeleridir. Eğitim felsefeleri, eğitim-öğretim sürecinin ne şekilde gerçekleştirileceğini belirleyen

kılavuzlardır. Ülkemiz eğitim sistemi üzerinde etkili olan daimicilik eğitim felsefesinin yerini son yıllarda ilerlemecilik eğitim felsefesi almıştır. Eğitim felsefesiyle birlikte ders kitaplarındaki değişim de kendini hissettirmiştir.

Daimicilik, realizm ve idealizme dayanmaktadır. Daimiciliğe göre, bireyin değişmeyen ahlaki değerlere, evrensel kurallara ve geleneklere göre eğitilmesi gerekmektedir (Sönmez, 2005). Yapılandırımacılık ise; yeni karşılaştığımız bilgileri var olan bilgilerimiz ile ilişkilendirerek öğrenmek, böylece daha önceden sahip olduğumuz bilgilere bağlı olarak yeni öğrenmeler gerçekleştirmektir (Sherman & Kurshan, 2005). Baş'a (2011), göre bakanlık, 2004 yılına kadar eğitim sistemimizde hakim psikolojik anlayış olan davranışçılığı yani daimici ve esasici eğitim felsefesini sil baştan değiştirerek yerine pragmatik felsefenin eğitime yansması olan ilerlemecilik ve sosyal bilişsel psikolojik temelli yapılandırımacılık yaklaşımını benimsemiştir. Bu doğrultuda öğretim programları yapılandırımacı yaklaşım ışığında hazırlanmış ve ders kitapları da bu yaklaşım temelli tasarlanmıştır.

Eğitimin tarihi gelişim sürecine kısaca değinecek olursak Eğitim 1.0 tarım toplumunun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, Eğitim 2.0 endüstri toplumlarında sanayi kuruluşlarının temel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde, Eğitim 3.0 toplumun enformasyon odaklı yapılanması ile birlikte “teknoloji toplumu”nun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde gelişim göstermiştir. Eğitim 4.0’da Endüstri 4.0 dönüşümüyle ile birlikte inovasyonun hâkim olduğu bir çağ başlayacak ve inovasyon, küreselleşmenin etkisiyle dünyadaki rekabeti artırmakla kalmayıp eğitimin de temel bileşeni haline gelecektir (Öztemel, 2018).

Bireyin eğitimi beşikten mezara süren süreci kapsamaktadır. Bireyin eğitimi ilk olarak ailede başlayıp daha sonrasında eğitim kurumları vasıtası ile devam eder. Bu süreçte birey içinde bulunduğu ortamın kültürünü öğrenir. Küreselleşme süreci ile birlikte birey artık sadece kendi kültürünü değil aynı zamanda da dünya kültürünü yani birçok uzmanın ifadesiyle dünya vatandaşlığını da öğrenmek durumundadır. Kültür aktarımındaki en önemli etkenlerden birinin eğitim olduğu düşünülürse Çelik ve Gülsoy Kerimoğlu’nun (2017) da ifade ettiği gibi eğer bir dünya kültürü var ise, öyleyse herkesin takip ettiği bir eğitim modeli vardır. Geleceğin etkili ülkeleri en iyi

eğitim sistemine sahip olan ülkeler olacaktır. Bu da eğitimi her zamankinden daha fazla stratejik öncelikli bir yatırım haline getirmektedir (Çınar, 2009).

Etki ve sonuçlarının birçok yönde hissedildiği sürekli gelişen ve değişen küresel çağa uyum sağlayabilmek için eğitim sisteminin de çağa ayak uydurması gereklidir (Çelik ve Gülsoy Kerimoğlu, 2017). Singapur eğitim sistemi 1985'te vahim bir halde olmasına rağmen bu tarihten itibaren başlayan eğitim reformları sayesinde çağın gereksinimlerine ayak uydurmuş ve 2000 yılından itibaren Singapur, eğitimin meyvelerini toplamaya başlamıştır. Uluslararası yapılan ve dünyadan birçok ülke öğrencilerinin katılım sağladığı Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı [PISA]), Trends in International Mathematics and Science Study (Uluslararası Matematik ve Fen Bilgisi Çalışmalarındaki Eğilimler [TIMSS]) ve The Progress in International Reading Literacy Study (Uluslararası Okuma Okuryazarlığı Çalışmasında İlerleme [PIRLS]) sınavlarında son yıllarda ya zirvede yer almış ya da zirveyi zorlamıştır. Nitekim eğitim sistemindeki bu başarının sonucu olarak Singapur bütçesi de fazla vermiştir. Singapur hükümeti fazla bütçeyi (2011 yılında 100-800 dolar, 2017 yıllarında 100-300 dolar) pirim olarak belirli koşulda vatandaşlarına dağıtmıştır (*Bütçe Fazlası Veren Singapur Parayı Dağıtacak*, b.t).

Spring (2009), eğitimde küreselleşmenin kilit noktalarını yani eğitimde küreselleşmenin temel bileşenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Okullarda kullanılan müfredat, okul örgütleri ve pedagoji gibi benzer eğitim uygulamalarının uluslar tarafından benimsenmesi.
- Yerel ve ulusal eğitim politika belirleyicilerini, okul yöneticilerini, fakülteleri ve öğretmenleri etkileyen küresel söylemler.
- Ulusal ve yerel eğitimi etkileyen hükümet ve sivil toplum kuruluşları.
- Küresel iletişim ağlarıyla birlikte fikir ve uygulamaların paylaşımı.
- Test, müfredat ve diğer eğitim materyallerini pazarlayan çok uluslu kurumlar.
- Yüksek öğretim ve eğitim hizmetlerinin küresel olarak pazarlanması.
- Küresel bilgi teknolojileri, e-öğrenme ve haberleşme.
- Çok kültürlülük doğrultusunda ulusal ve yerel okul politikaları ve uygulamaları üzerinde dünyadaki göçün etkileri.

- Küresel bir dil olan İngilizcenin yerel okul müfredatı ve kültürüne etkisi.
- Dini ve yerli eğitimin küresel örnekleri.

Spring, bütün bu bileşenlerle birlikte ülkelerde uygulanan ulusal eğitim sistemlerinin aslında küresel bir ölçek doğrultusunda gerçekleştiğini “Küresel Eğitim Üst Yapısı” şekliyle özetlemektedir.

Şekil 1. Spring’e (2015), Göre Küresel Eğitim Üst Yapısı

Eğitim sistemleri, içinden çıktığı medeniyetler kadar, evrensel insanlık değerleriyle de harmanlanmaktadır (MEB, 2018a). Küresel ekonomik sistemle rekabet etmek isteyen bütün eğitim sistemleri, programlarını 21. yüzyıl becerileri doğrultusunda güncelleyerek bu becerileri (eleştirel düşünme, dijital teknolojiyi kullanma, mevcut bilginin yönetimi, problem çözme, yenilik ve yaratıcılık, takım çalışması, iletişim becerisi, çevre bilinci ve doğayı koruma becerisi) sunma sorumluluğu üstlenmelidir (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Küresel ölçekte rekabet edebilmek için birçok ülke eğitim sistemlerinde değişikliğe gitmektedir. Eğitim sistemlerinde yapılan yenilikler genel anlamda aynı doğrultuda olması dolayısıyla eğitim sistemleri de standart bir hale dönüşmektedir. Yine AB destekli bir proje olan Erasmus programı, yükseköğretim kurumlarının birbiriyle işbirliği yapması yönünde kısa süreliğine öğrenci ve personel değişimi için karşılıksız mali destek sağlamaktadır. Küreselleşmenin eğitime etkisine bu örnekler gibi daha birçok örnek saymak mümkündür.

5. KÜRESELLEŞME VE TÜRKİYE

Türkiye, küreselleşmenin daha önce bahsettiğimiz ekonomik, siyasal, teknolojik ve sosyokültürel boyutu başta olmak üzere her yönünden en az diğer devletler kadar etkilenmektedir. Kıvılcım (2013), Türkiye'nin jeo-stratejik konum olarak Batı-Doğu ve Kuzey-Güney noktalarının kesiştiği Avrasya'nın merkezinde yer alması dolayısıyla küreselleşmenin etkilerine geniş oranda açık olduğunu hatta dünyadaki birçok ülkeye kıyasla, küreselleşmeden oldukça yüksek düzeyde etkilendiğini ifade etmektedir.

Türkiye'nin 1960'larda 1970'lerde temel ekonomik kalkınma stratejisi ithal-ikameci politikaya dayanmaktaydı. 1963 Ankara Antlaşması doğrultusunda 1 Ocak 1996 tarihinde AB ile Gümrük Birliği'ne gidilmiş böylelikle Türkiye, AB ve Avrupa Serbest Ticaret Topluluğu (EFTA) ülkeleri menşeli mallardan aldığı ağırlıklı koruma oranı yüzde sıfıra düşürmüştür (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2002). Türkiye 1960'larda ithal edilen ürünleri ülke içerisinde üretmeyi temel politika haline getirerek bağımlılıktan kurtulmayı amaçlamıştır. Mamafih Türkiye, 1996 Gümrük Birliği antlaşması ile AB'ye girmeden AB'nin açık pazarı konumuna gelmiş, büyük ekonomik kayıplar yaşamış, bağımlılıktan kurtulma anlayışı yönünde esen rüzgârlar terse dönmüştür.

Türkiye'de III. Çeyrek: Temmuz-Eylül, 2017 yılı Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla (GSYH) % 11,1 artmış (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2017) ve ekonomik büyümede büyük bir sıçrama gerçekleşmiştir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ([TOBB] 2017), ekonomik raporuna göre ise Türkiye yıllık bazda % 7,4 büyüyerek 20 Grubu (G20) ülkeleri arasında ekonomisi 2017 yılında en hızlı büyüyen ülke olmuştur. Bir yıl sonra aynı dönem öncesinde ise ABD ile Rahip Brunson krizi yaşanmış ABD Başkanı Trump'ın söylemleri ve bu konuda atmış olduğu tweet, kurda önemli dalgalanmalara sebep olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler neticesinde de TÜİK (2018), verilerine göre Türkiye'de III. Çeyrek: Temmuz-Eylül, 2018 yılı GSYH ancak % 1,6 artmıştır.

I. Dünya Savaşı sonrası ABD öncülüğünde 1928 yılında savaşın ulusal bir politika olarak kullanılmasını yasaklayan Briand-Kellogg Paktı imzalanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), devletlerarasında harbin milli bir siyaset

aleti olarak kullanılmasından feragat ettiğini Briand-Kellogg antlaşmasına 27 Ağustos 1928 tarihinden itibaren taraf olduğunu kabul etmiştir (Devletler Arası Harbin Siyaset Aleti, 1929).

Türkiye II. Dünya Savaşı sırasındaki tarafsızlığından dolayı savaş sonrası dönemde de dış siyasette yalnız kalmış fakat SSCB'nin savaş sonrası politikaları dolayısı ile bu yalnızlıktan kurtulmak istemiştir. ABD ve SSCB'nin savaş sonrası politikaları Soğuk Savaşın ve iki kutuplu yeni dünyanın başlangıcı olmuştur. ABD, Truman Doktrini ile Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolar mali destekle birlikte malzeme, hizmet, bilgi yardımı ve askeri yardımlarda bulunmuştur. Yine 1948 yılında başlayan ve Avrupa'nın kalkınmasını hedefleyen Marshall Planına Türkiye de dâhil olmuştur (Akkor, 2017). II. Dünya Savaşı sonrası soğuk savaş döneminin ortaya çıkardığı atmosfer, Avrupa'yı olduğu kadar Türkiye'yi de tehdit eden SSCB'ye karşı duyulan güvenlik endişesi olmuştur (Demir, 2017). SSCB tehdidine karşı NATO (2017), üye ülkelerden birine yapılan saldırılara karşı ortak hareket etmek amacıyla 4 Nisan 1949'da North Atlantic Treaty Organization (NATO) resmen kurulmuştur. Türkiye de 1952 yılında NATO'ya dâhil olmuştur.

Türkiye'de 1960 ve 1980 yıllarında yapılan askeri darbelerle birlikte siyasal küreselleşmenin merkezinde bulunan devletin otoritesi artmıştır. 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılması, 1991 yılında SSCB'nin dağılması NATO'da da ülkemizin bulunduğu coğrafya ve çevresinde de siyasi dengeleri değiştirmiştir. SSCB'nin dağılması ile Orta Asya ve Kafkasya'da birçok yeni ulus-devlet tarih sahnesine çıkmıştır. Özellikle bu devletlerle (Türk Cumhuriyetleri: Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Kırgızistan) ortak dil, hafıza ve kültüre sahip olmamız onların sosyal yapısını, kendi kimliğini inşa etmesi, kültürel ve siyasal haklarının geliştirilerek devam etmesi anlayışı yönündeki küresel politikalarımızın sürekliliği için 1992 yılında Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığını (TİKA) kurulmuştur (TİKA, b.t). Türkiye, TİKA ile birlikte bu coğrafyada aktif hale gelmeyi, aynı zamanda da küresel boyutta siyasi bir aktör olmayı amaçlamıştır.

Yine Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) 1958 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra Türkiye, 1959'da topluluğa ortaklık başvurusunda bulunmuştur. 1963 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe

girmiş, Türkiye ile AB ilişkilerinin temelini oluşturmuştur. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından ilişkiler resmen askıya alınmıştır. 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Hükümetlerarası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamış ve şuana kadar 16 fasıl müzakerelere açılmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı).

IMF ve WB 1944 yılında II. Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımı inşa etmek ve ekonomik bunalım dönemlerinde finans sağlamak amacıyla kurulmuşlardır. 1980'li yıllardan itibaren liberal ekonomik politikalarla serbest piyasa ekonomisine geçmeye hazır olmayan yoksul ülkelere, çeşitli dayatmalarla kredi ve finans sağlamak suretiyle kendilerine bağımlı hale getirecek politikaları yayan kurumlar haline dönüşmeye başlamışlardır. 1980'li yıllardan itibaren sadece ekonomik boyutta değil aynı zamanda siyasal boyutta da küreselleşme ele alınmaya başlanmıştır. Ekonomik olarak bağımlı hale gelen ülkeler zamanla siyasal değişikliklere de gitmek zorunda kalmışlardır (Hacitahiroğlu, 2014). Türkiye IMF ve WB 1947 yılından itibaren katılmıştır. Hatta Standard&Poor's (S&P) ve Moody's gibi uluslararası derecelendirme kuruluşları, 1992 yılından bu yana Türkiye ile ilgili kredi notu açıklamakta bu notlara göre Türkiye'nin yatırım yapılabilir ya da yapılamaz olduğuna karar vermektedirler. Uluslararası kuruluşların hangi konuda olursa olsun bir ülkeye not vermesi, sınıflaması kısaca bir ulusun oluşturmuş olduğu en büyük yapı olan devletin üstünde belirleyici olması, yine devletin siyasi yapısının aşınmasına örnek gösterilebilir.

Türkiye dünyada başlayan liberal ekonomi gelişmelerinin dışında kalmamış 1980'de alınan bir dizi kararla serbest piyasa ekonomisi benimsenerek ekonomide yeni bir dönem başlatılmıştır. Yeni ekonomi anlayışıyla devletin müdahaleci yapısı azaltılacak, kamu sektörünün küçülmesi amacıyla, özelleştirme konusu ülke gündeminde yer alacaktır. (Yanardağ ve Süslü, 2002). Ülkemizde 1984 yılından itibaren özelleştirmeye ilişkin yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. 1985 yılında DPT tarafından Özelleştirme Ana Planı hazırlanmış, Kamu İktisadi Teşekküllerin (KİT) özelleştirilmesi, öncelik sırası belirlenmiştir (Kilci, 1994). Bu doğrultuda son yıllarda ülkemizde Türkiye Petrol Rafineleri A.Ş. (TÜPRAŞ), Petrokimya Holding A. Ş. (PETKİM), Türk Telekom ve daha birçok KİT

özelleştirilmiş ekonomik olarak devletten daha çok özel sektör ön plana çıkmaya başlamıştır.

Küreselleşmenin siyasal yönden Türkiye'ye bir başka etkisi ise çevresindeki ülkelerde (Irak, Suriye) yakın tarihte başlayan ve günümüzde de süregelen savaş ve iç çatışmalardır. Özellikle Suriye'de yaşayan iç çatışmalardan dolayı Suriyeli vatandaşların ülkeden kaçmak istemeleri ve sınır komşusu olan Türkiye'ye kitleler halinde göç etmeleri Türkiye'yi birçok açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Akyener (2018), Türkiye (gayri resmi rakamlara göre) 3,5 milyonun üzerinde mülteciyi kabul etmiş ve bu konuda (iç ve dış kalemler kapsamında) 30 milyar dolardan fazla harcama yapmıştır. Sürecin sosyal ve ekonomik etkilerinin yanı sıra sınırda yaşanan çatışmalardan büyük zarar görmüş ve sınırda öncelikle DAES, sonrasında da PYD terör oluşumlarıyla muhatap olmak zorunda kalmıştır.

Bulunduğu stratejik konumu dolayısıyla tarihin her döneminde gözler Türkiye üzerinde olmuştur. Karabulut ve Eryılmaz (2016), Türkiye, yaklaşık 40 yıldır milli birlik ve bütünlüğü bozarak, vatandaşı devletine düşman yapan bir işleyişle vatan topraklarının bir kısmını koparak devlet kurma amacı içerisinde olan PKK terör örgütü ile sadece mücadele etmekle kalmamış PKK'ya destek veren ülkelere kimi zaman diplomatik ilişkilerle kimi zaman sınır dışı operasyonlarla ve kimi zaman da savaşı göze alabilecek nitelikte adımlarla karşı koymaya çalışmıştır. Nitekim Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bu amaç doğrultusunda Suriye'ye 2016 yılında Fırat Kalkanı, 2018 yılında da Zeytinalı Harekâtı operasyonlarını düzenlemiş, ülkeyi tehdit eden terör unsurlarını bu askeri harekâtlarla temizleyerek ülke güvenliğini sınır ötesinden sağlamıştır.

Türkiye ulusal güvenliğini sağlamak amacıyla Güvenç'in (2014), de ifade ettiği gibi Türkiye'nin ABD ile olan stratejik ortaklığının devamlılığını sağlamak, uluslararası arenadaki itibarını korumak ve yükseltmek ayrıca NATO ülkeleri arasında hiyerarşide önem kazanmak gibi siyasi nedenlerle ABD öncülüğündeki 9 ortak ülkenin gerçekleştirdiği F-35 Müşterek Taarruz Uçağı Projesi'ne 2002 yılında ortak olmuştur. Türkiye, Temmuz 2017'de Rusya'dan S-400 Füze Savunma Sistemleri alacağını açıklaması üzerine, ABD ile siyasi ilişkilerinde gerginlik yaşamış ve bu gerginliğin etkisi hala devam etmektedir. ABD Senato Silahlı

Hizmetler Komitesi başkanı ve Senato Dış İlişkiler Komitesinin başkanının The New York Times gazetesine vermiş oldukları mülakatta: Türkiye'nin S-400 alması halinde ABD Yaptırımlarla Mücadele Yasası gereğince Türkiye'ye yaptırım uygulanacağı bu doğrultuda F-35 ortaklığından çıkarılacağı, Türk ekonomisinin uluslararası pazarda vurulacağı ve yabancı yatırımcıların ülkeden kaçacağı, F-35 için Türkiye'nin ürettiği parçaların alınmayarak Türkiye'nin tedarikçi ülke olmaktan çıkarılacağı ve 100'den fazla almayı planladığı F-35'ten hiçbir tane alamayacağını ifade edilmektedir (The New York Times, 2019).

Teknoloji ve iletişimdeki gelişmeler dünyada küreselleşmenin hız kazanmasında önemli bir faktör olmuştur. Türkiye teknolojinin gelişiminden devlet hizmetleri başta olmak üzere eğitim, sağlık hizmetleri ve askeri teknoloji gibi birçok yönden etkilenmiştir. T.C. Kalkınma Bakanlığı (b.t), 2008 yılında e-Devlet Kapısı (www.turkiye.gov.tr) kurulmuş ve 2012 yılında vatandaş odaklı 311 hizmet ve 11 milyon üyeye ulaşmıştır. Günümüzde ise e-Devlet Kapısının 4 binden fazla hizmeti, 42 milyondan fazlada üyesi bulunmaktadır (e-Devlet Kapısı, b.t). Türkiye, 2010 yılında Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH Projesi) ile eğitimde teknoloji kullanımıyla ilgili dünyada uygulamaya konulan en büyük ve en kapsamlı eğitim hareketini başlatmıştır (Fatih Projesi, b.t). Sağlık alanında da birçok e-hizmet uygulaması hayata geçirilmiştir. Türkiye, 1974 Kıbrıs Harekâtı'nın akabinde "Askeri Elektronik Teknolojisi"ne öncelik vermiş 1985 yılında Savunma Sanayii Müsteşarlığı öncülüğünde "Türk Savunma Sanayii" ulusal programlarla hızla gelişmeye başlamıştır. "Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023" Projesi kapsamında yerli sanayi altyapısından faydalanılarak ileri teknoloji her türlü silah, araç ve gerecin olabildiği ölçüde Türkiye'de üretiminin sağlanması hedeflenmektedir (TASAM, b.t). Türkiye, günümüzde savunma sanayide üretmiş olduğu ileri teknoloji ürünlerini sadece kendisi kullanmamakta ayrıca bu ürünleri küresel pazarda birçok ülkeye de ihraç etmektedir.

Kültürel küreselleşme, kültürler arası alışverişin hızlanması, sosyal ve kültürel sembollerin sınır ötesinde tanınır hale gelmesi, giyim kuşam, yemek ve eğlence başta olmak üzere, değerlerin birbirine daha çok benzer hale gelme süreci olarak tanımlanabilir (Fırıncı Orman, 2015). Ülkemizde son yıllarda artan çabuk (fast food) yemek kültürünün artması, bayan erkek ortak giyiminin (unisex) yaygın hale

gelmesi, sosyal medyada başlayıp hızla yayılan popüler kültür ürünlerinden “Kiki Challenge” (araba kullanan kişinin araba hareket halindeyken inip yolda dans etmesine dayanan akım) ve “10 Years Challenge” (On yıl içerisindeki değişimi gösteren fotoğrafların paylaşılması) gibi akımlarının etkili olması küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun ülkemizdeki yansımalarına örnek gösterilebilir.

Yukarıda bahsettiğimiz ve daha bunlara ekleyebileceğimiz birçok örneği vermek mümkündür. “Bu örneklerden hangisi sadece ülkemizin dâhili dayanıklı bir durumudur?” sorusunu ön plana çıkarmaktadır. Bu örneklerin her birinde mutlaka harici bir etkenin söz konusu olduğu unutulmamalıdır. Türkiye küreselleşmenin her türlü etki ve sonuçlarına maruz kalmaktadır. Türkiye’nin günümüz ve gelecekteki yol haritasını, küreselleşmeyi göz ardı etmeden çizmesi gerekmektedir.

6. KÜRESELLEŞME VE SOSYAL BİLGİLER

Eğitim, insanın dünyaya intikalinden ebediyete intikaline kadar olan süreçte var olarak insanlara etki eden bir süreçtir. Sarı’ya (2016), göre eğitim, ilkel toplumlardan bu yana süre gelen formal ve informal öğrenmeleri kapsayan birey yetiştirme odaklı bir aktivitedir. Bireyin yetiştirilmesinde informal anlamda aile ve çevre etkili olurken; formal anlamda bu rolü okullar üstlenmiştir. Kılıçoğlu’na (2014), göre 21. yüzyıl dünyasında etkili ve etkin vatandaş olabilmek için gerekli olan bilgi, beceri ve değerlerin öğrenciye kazandırılması eğitim kurumlarının temel işlevidir. Yine bu bilgi, beceri ve değerlerin önemli bir bölümü ilköğretim kurumlarında özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde kazandırılmaya çalışılır.

Sosyal Bilgilerin kapsamına giren konular, Eski Yunan ve Roma gibi büyük medeniyetler tarafından ilkçağdan itibaren okullarda okutulmuştur. Sosyal Bilgiler kavramına bir eğitim programı olarak ilk kez ABD’de rastlanmaktadır. 19. yüzyıl ABD toplum liderleri, yeni Amerikan toplumu oluşturmak için eğitimi araç olarak görmüşlerdir. 1982’de ise Ulusal Eğitim Konseyi tarafından Sosyal Bilgiler dersi programı hazırlanmıştır. 1916 yılında resmen kabul edilen “Sosyal Bilgiler” terimi günümüzde de kullanılmaktadır (Bilgili, 2018).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler bir ders olarak ilk kez 1968’de benimsenmiştir. 1968’e kadar tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi olarak okutulmuştur. 1985 yılından

itibaren Sosyal Bilgiler kaldırılarak onun yerine Milli Coğrafya ve Milli Tarih dersleri okutulmaya başlanmış, 1992 yılından da yeni bir Vatandaşlık Bilgileri programı uygulamaya konulmuştur. 1998 yılından itibaren ise tekrardan Sosyal Bilgiler öğretim programına geçilmiştir (Bilgili, 2018).

2005 yılından itibaren uygulamaya konulan yeni Sosyal Bilgiler programının hazırlanma gerekçesi şu şekilde açıklanmaktadır MEB (2005):

“Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk haline gelmiştir.”

Öztürk (2014), NCSS’nin 1970 yılında yayınladığı öğretim kılavuzunda yer alan bilgi, beceri, tutum/değer ve sosyal katılım amaçlarını tüm ülkelerin vatandaşlık eğitimine uyarlanabileceğinden dolayı everensel amaçlar olarak değerlendirmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretim programı günümüzde 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda uygulanmaktadır. MEB’e (2015), göre Sosyal Bilgilerin öğrencilerin kişisel, ailevi, bölgesel, ulusal ve küresel konularla ilgili bilgi, beceri ve değer edinmeleri ile günlük hayatlarında doğru ve mantıklı kararlar almalarına katkı sağlayacağı vurgulanmaktadır. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretim programı hazırlanırken öğrencilerin yaşantıları kapsamında günlük hayatlarında karşılaştıkları durumlar ve sorunlardan hareket edildiği, küreselleşmenin her geçen gün daha çok hissedildiği, dünyada öğrencilerin farklı mekânlar, toplumlar ve kültürlerle etkileşimi de dikkate alınarak içerik yönünden yerelden küresele doğru bir denge oluşturulup tarih, coğrafya, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, hukuk, siyaset bilimi, psikoloji ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerin, Sosyal Bilgiler dersinin etkin vatandaş yetiştirme amacına uygun bir şekilde işe koşulduğu vurgulanmaktadır.

MEB (2015; 2018b), Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun Genel Amaç ve Temel İlkelerine uygun olarak öğrencilerin; küreselleşmenin toplumsal, ekonomik, politik, kültürel ve ekolojik alanlardaki etkileri hakkında bilgi sahibi olarak dünyadaki etkileşiminin farkına varmaları ve insanlığa faydalı olma bilincine ulaşmaları amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda programın öğrenme alanları içerisine “küresel bağlantılar” öğrenme alanı

eklenmiş, günümüzde sınırların ortadan kalktığı, devletlerarası mücadelenin faal olduğu, sınırlı kaynaklar karşısında sınırsız ihtiyaçlardan dolayı insanların birbirine karşı sorumlu olduğu düşüncesinden hareketle küreselleşmenin toplumsal, ekonomik, politik, kültürel ve ekolojik, alanlarında öğrencilerin bilgi edinmelerini ve dünyada etkin ve sorumlu bireyler olarak yetişmeleri amaçlanmaktadır. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler öğretim programlarında küresel bağlantılar öğrenme alanına ilişkin sınıf düzeyi, kazanım sayısı, öngörülen ders saati ve ders saati yüzdesi şu şekildedir;

Tablo 2. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının Dağılımı (2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programından faydalanılarak hazırlanmıştır MEB, 2015).

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım Sayısı	Öngörülen Ders Saati	Ders Saati %
4	Küresel Bağlantılar	3	12	11,11
5	Küresel Bağlantılar	3	9	8,33
6	Küresel Bağlantılar	4	12	11,11
7	Küresel Bağlantılar	3	12	11,11

Tablo 3. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının Dağılımı (2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programından faydalanılarak hazırlanmıştır MEB, 2018b).

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım Sayısı	Öngörülen Ders Saati	Ders Saati %
4	Küresel Bağlantılar	4	14	13
5	Küresel Bağlantılar	4	14	13
6	Küresel Bağlantılar	4	14	13
7	Küresel Bağlantılar	4	11,1	12

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan kazanım, öngörülen ders saati ve ders saatinin genel öğrenme alanı içerisindeki yüzdesi 2005 Sosyal Bilgiler programına göre genel olarak artış göstermektedir. Bu doğrultuda küreselleşme ile Sosyal Bilgiler arasındaki etkileşimin ileriki zamanlarda daha da sarmaşık bir hâl alacağı söylenebilir.

7. KÜRESELLEŞME VE DERS KİTAPLARI

Ders kitabı, derste kullanılarak bir dersin inşasında temel oluşturan araçlardan birisidir. Başka bir deyişle ders kitabı, belirli bir dersin öğretimi için ve belirli bir

düzeydeki öğrencilere yönelik olarak hazırlanan; içeriği öğretim programına uygun olan aynı zamanda da incelemesi yapılarak onaylanan kaynaktır (Gülersoy, 2013).

Ülkemizde ilk ve orta dereceli okullarda okutulan ders kitapları MEB denetiminde hazırlanmaktadır (Doğan ve Torun, 2018). Ders kitapları hazırlanırken Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde yer alan nitelikler dikkate alınmaktadır. MEB'e (2012), göre ders kitaplarının hazırlanmasındaki nitelikler şu şekildedir;

- Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içeremez.
- Bilimsel hata içeremez.
- Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar.
- Reklam niteliğinde öğeler içeremez.
- Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.
- Görsel tasarım ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak yapılır.

MEB'in kitap hazırlama niteliklerindeki temel hak ve özgürlükleri destekleyen her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşımı ortaya koyarak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gerekliliklerine vurgu yapmaktadır. Yani ders kitapları hazırlanırken insan hak ve özgürlüklerinin küresel boyutta geçerli olduğu aynı zamanda da bu konu hakkında doğru bilgilerin ders kitapları içerisinde yer alması gerekliliği ifade edilmektedir. Ayrıca olay ve olgulara geniş bir perspektiften bakarak herkese eşit yaklaşabilecek küresel vatandaş bilincine sahip bireyler yetiştirebilmek amaçlanmaktadır. Gülersoy'a (2013), göre ise ders kitaplarında etnosantrik (kendi kültürünü diğerlerinden üstün görme anlayışı) unsurlar yer almamalıdır.

Eğitim, uzun bir süreci kapsamaktadır. Eğitim politikaları ise devletin, gelecekte ortaya çıkarmak istediği insan profilinin temellerini oluşturmaktadır. Kitaplar da bu temelleri sağlam oluşturmak için en önemli araç olarak öğretmen ve öğrencilere sunulmaktadır. Yani gelecek nesilleri şekillendirmek bir eğitim amacı olurken, ders kitapları da bu amaca hizmet eden araçlar olarak kabul edilebilir. Hem

devletin eğitim politikası hem de eğitim alanındaki uzman kişilerin hemfikir olduğu nokta kitaplarda küresel boyutta düşünebilmeyi sağlayacak doğrultuda bilgilerin yer almasıdır. Kitapların bu doğrultuda olması halinde küresel dünyanın gerekliliklerine uyum sağlayabilecek bireylerin yetişmesi de kaçınılmaz bir hâl olacaktır.

Sosyal Bilgilerin yapısından kaynaklanan sürekli bir değişim söz konusudur. Çünkü Sosyal Bilgiler bireyi ve toplumu ilgilendirir, birey ve toplum değişmekte ve gelişmektedir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler de gelişmektedir. Birey ve toplumun değişimiyle birlikte bilimin ilerlemesi ki özelde eğitimle ilgili bilimlerin gelişimi Sosyal Bilgileri de etkilemiştir. Söz konusu değişim ve etkileme, Sosyal Bilgilerin yapısı, mantığı ve öğretimini kapsar. Sosyal Bilgilerin öğretiminde meydana gelen değişim özellikle ders programı ve ders kitapları ile de alakalıdır (Oruç, 2014).

Teknolojideki gelişme ve öğretim araçlarındaki çeşitliliğin artmasına rağmen ders kitaplarının hala en önemli eğitim kaynaklarından biri olmasının nedeni bu kitapların soyut olarak müfredat programında planlanan amaç ve hedeflerin, somut olarak kendini gösterdiği materyaller olmaları ile de ilgilidir (Kabapınar, 2015).

Dünyadaki gelişim ve değişim eğitim felsefelerini değiştirmekte bu değişim eğitime de yansımaktadır. Dolayısıyla okullar, veliler, öğrenciler, öğretmenler, eğitim araç-gereçleri de değişime uğramaktadır. Sosyal Bilgiler müfredatı ve Sosyal Bilgiler ders kitapları da dünyadaki küresel gelişmelere kayıtsız kalmamakta ve 21. yüzyılın gereklilikleri doğrultusunda kendini yenileyerek önemini korumaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma temel eğitim 5. sınıflarda 1978, 1990, 2001 ve 2017 yıllarında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının değişiminde küreselleşmenin yansımalarının neler olduğunu belirleyebilmek için nitel araştırma yöntemiyle tasarlanmıştır.

“Nitel araştırma, dünyadaki gözlemcilerin yerini temsil eden konumlandırılmış bir aktivitedir. Nitel araştırma, dünyayı görünür hale getiren bir dizi yorumlayıcı, materyal uygulamalarından oluşur. Bu uygulamalar dünyayı; alan notları, mülakatlar, konuşmalar, fotoğraflar, kayıtlar ve araştırmacı günlüklerini içeren bir temsiller serisine dönüştürür. Bu düzeyde, nitel araştırmanın dünyaya dair yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşımı vardır. Bu, nitel araştırmacıların kendi doğal ortamlarındaki şeyleri insanların olaylara verdiği anlamlar açısından anlamlandırmaya çalışması veya yorumlaması anlamına gelir” (Denzin ve Lincoln, 2011; akt John W. Creswell, 2018).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden ise doküman incelemesi yönteminden yararlanılacaktır. Yıldırım ve Şimşek’e (2016), göre doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir. Eğitim ile ilgili araştırmalarda; ders kitapları, program (müfredat) yönergeleri, okul içi ve okul dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğrenci rehberlik kayıt ve dosyaları, öğrenci ve öğretmen el kitapları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları, ders ve ünite planları, öğretmen dosyaları, eğitimle ilgili resmi belgeler vb. dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir (Bogdan ve Biklen 1992; Goetz ve LeCompte, 1984; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu araştırmada 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının değişiminde küreselleşmenin yansımalarını görebilmek için; Rakım Çalapala tarafından hazırlanan, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 21.08.1970 gün ve 4671 sayılı yazısıyla ilkokulların beşinci sınıf ders kitabı olarak kabul edilen Dur Ofset Basımevi tarafından 1978 yılında basılan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 23.07.1990 tarihli ve 84 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen Türk Tarih Kurumu Basımevi tarafından 1990 yılında basılan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı; Güler Şenünver editörlüğünde hazırlanan, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 24.07.1998 tarih ve 152 sayılı kararı ile beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Milli Eğitim Basımevi tarafından 2001 yılında basılan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ve Ömer Faruk Evirgen, Jülide Özkan, Suna Öztürk, Zuhal Özduval tarafından hazırlanan, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 14.06.2017 gün ve 8982336 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilen Bilnet Matbaacılık tarafından 2017 yılında basılan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarından faydalanılacaktır.

Bu araştırmada verileri elde edebilmek için kullanılan kontrol listesi araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Kontrol listesinin geliştirilmesi sürecinde; öncelikle küreselleşme ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonucu ilgili kaynaklardan küreselleşmeyi ifade eden kavramlardan bir havuz oluşturulmuştur. Elde edilen kavramların sınıflandırılmaları yapılmıştır. Kontrol listesi, küreselleşmenin geniş kapsamlı olmasından dolayı daha önce Keyman, 1999; Karabağ, 2006 ve Çelebi'nin 2016'da bu alanda ortaya koymuş oldukları eserler temel alınarak eğitim, siyasi, bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve ekonomi başlıkları şeklinde sınırlandırılmıştır. Kontrol listesinin amaca hizmet edebilmesi yani kapsam ve görünüş geçerliliğinin sağlanabilmesi için Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Anabilim Dalından iki uzman görüşüne başvurulmuş, uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler sağlanarak kontrol listesine son şekli verilmiştir. Küreselleşmenin ders kitaplarındaki simgelerini gösteren kontrol listesi şu şekildedir:

Tablo 4. Küreselleşmenin Ders Kitaplarındaki Simgeleri (Literatür Taramasından Faydalanılarak Araştırmacı Tarafından Oluşturulmuştur).

KÜRESELLEŞMENİN DERS KİTAPLARINDAKİ SİMGELERİ				
EĞİTİM	SİYASİ	BİLİM VE TEKNOLOJİ	SOSYOKÜLTÜREL	EKONOMİ
Dünya İnsanlarından Haberdar Bireyler	Yönetim Biçimi/ Demokrasi/Ulusal Egemenliğin Etkisinin Azalması	Bilgi Teknolojileri Bilgisayar/ Video	Gelenek Göreneklerdeki Benzerlikler	Uluslararası Ticaret/ Küresel Piyasa
Olaylara Karşı Duyarlı Bireyler	Küresel Vatandaşlık ya da Farklı Milletler	İnternet	Kendi Öz Değerlerinin Yok Olması	İhracat/ İthalat
Farklı Kültürlere Saygılı Bireyler	Terörizm (Terörizmi Desteklemek ya da Terörizme Karşı Ortak Hareket Etmek)	e-Öğrenme	Hukuk (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi) İnsan Hakları ve Demokrasi	Hammadde
Evrensel Düşünebilen Bireyler	Uluslararası Antlaşmalar	Fabrikalaşma (Seri Üretim)	Küresel ve Ortak Değerler/Evrensel Değerler	Uluslararası Sermaye
Kılavuzluk Yapan Öğretmen	Uluslararası Yardımlar	Y.T.S. (Mikro İşlemci, Bilgisayarlı Tasarım, Telekomünikasyon, Gen Mühendisliği ve Biyo Tarım, Laserler ve Holografi)	Küresel Boyuttaki Göç, Savaş, Çevre Sorunları	Uluslararası Şirketler
Yaşam Boyu Öğrenme/Öğrenmeyi Öğrenme	Milliyetçilik Vurgusu (Küreselleşmenin Etkisi Az)	Haberleşme	Çok Kültürlülük (Farklılıklara Saygı)	Ulaşım
	Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar		Tek Dil (İngilizce)	Turizm
	Hakimiyet Kurma		Buluşlar/Keşifler	Sömürge
	Bölgeselleşme ya da Yerelleşme		Din	
	Fetihler ya da Sömürge			

3. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, ders kitapları ile birlikte film, video ve fotoğraf gibi görselleri kapsayan ve böylesine çoklu yöntemle verilerin elde edilmesiyle nitel araştırmanın güvenilirliğini önemli ölçüde artıran bir dizi materyallerin zaman ve para tasarrufu sağlanarak analiz edilmesidir. Doküman inceleme tekniğinde dokümanlara ulaşma, özgünlüğü (orijinalliğini) kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma şeklinde izlenmesi gereken aşamalar vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu çalışmada doküman analizi tekniğinin şu aşamaları izlenmiştir. Öncelikle araştırmanın problem cümlesi doğrultusunda ilgili dokümanlara ulaşılmıştır. Temin edilen Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitaplarının ilk olarak özgün ve birincil kaynak olmalarına dikkat edilmiş, dokümanların orijinal olduklarından emin olunmuştur. Dört kitap da baştan sona okunmuş, metinleri analiz edilerek dokümanlar anlaşılmaaya çalışılmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda dokümanlarda küreselleşmeyi ifade eden kavram ve görsellerin ne şekilde nerede yer aldığı tespit edilmiş ayrıca kategoriler oluşturularak veriler analiz edilmiştir. Oluşturulan tablolar doğrultusunda her dokümanda yer alan küreselleşme ifadeleri ve görseller karşılaştırılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini tespit için ise Miles ve Huberman'a (1994) ait güvenilirlik formülünden faydalanılmıştır. $Güvenirlik = \frac{Görüş Birliği}{(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)}$ Güvenirlik hesaplamalarının % 70 ve üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Formülün işe koşulması ile birlikte bu araştırmanın güvenilirliği % 93 olarak hesaplanmıştır. Burada elde edilen sonuç, araştırmanın güvenilirliği için yeterli sayılmıştır.

Doküman analizinin kullanıldığı bu çalışmada ders kitapları bir doküman olarak ele alınmıştır. Ders kitaplarında yer alan metinler veri olarak kabul edilmiş, küreselleşme kavramları tespit edilip inceleme yapılırken içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016), göre içerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. İçerik analizi ile elde edilen veriler kavramsallaştırılmıştır. Bu kavramlara göre veriler mantıklı bir şekilde düzenlenmiştir. Elde edilen verileri destekleyen metinler doğrudan alıntı yapılarak okuyucuya sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Dördüncü bölümde, araştırmada ele alınan ana amaç ve alt amaçlar doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemiyle analiz edilen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

1. KÜRESELLEŞMENİN 1978 YILI 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde “Yurdumuz ve Komşularımız”, “Osmanlı İmparatorluğu”, “Dünyaya Toplu Bakış”, “Osmanlı İmparatorluğu”, “Dünyanın Başlıca Ülkeleri”, “Cumhuriyetimiz” şeklinde altı üniteden oluşan 1978 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ait içerik ve görsel tasarım öğelerine yönelik bulgular üniteler şeklinde verilmiştir.

1.1. KÜRESELLEŞMENİN YURDUMUZ VE KOMŞULARIMIZ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 5. Yurdumuz ve Komşularımız Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
1. Ünite Yurdumuz ve Komşularımız 3-18	Güzel Yurdumuz Türkiye	—	—	—	1	—	—	1
	Türkiye'nin Çevresinde Hangi Ülkeler Hangi Denizler var?	—	3	—	1	2	—	6
	Balkan Yarımadasındaki Komşularımız	2	11	—	9	15	2	39
	Genel Toplam	2	14	—	11	17	2	46

Bu ünite de Güzel Yurdumuz Türkiye, Türkiye'nin Çevresinde Hangi Ülkeler Hangi Denizler var?, Balkan Yarımadasındaki Komşularımız konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutta toplam 46 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bu boyutlara yönelik örnekler aşağıda verilmiştir.

Güzel yurdumuz Türkiye konusunda “*Meridyen daireleri için, Londra yakınlarındaki Greenwich (Griniç) gözlem evinden geçen meridyen başlangıç meridyeni sayılmıştır.*” şeklindeki ifade küreselleşmenin sosyokültürel yansımalarına örnek gösterilebilir.

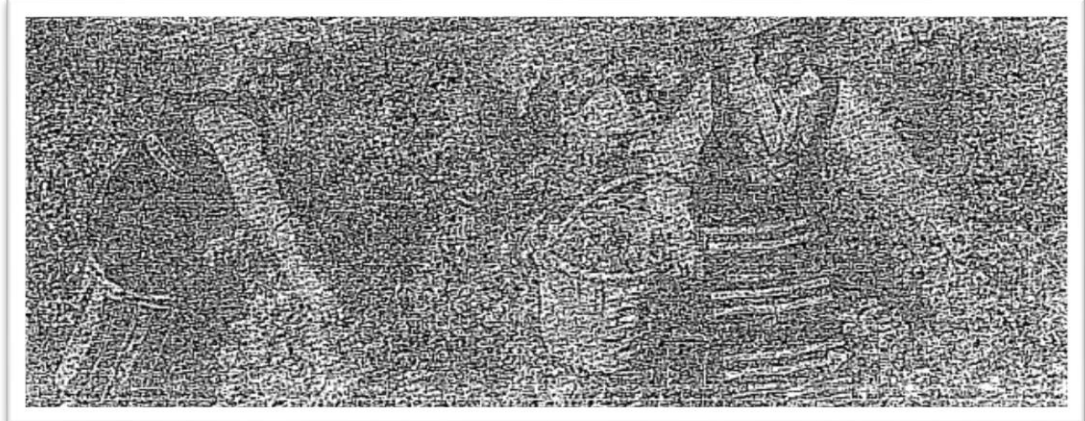
Türkiye'nin çevresinde hangi ülkeler, hangi denizler var? konusundaki “*Bu denizden (Karadeniz) açık denizlere yalnız İstanbul boğazından geçilerek gidilebilir. Şu halde Karadeniz'in kapısı bizim elimizdedir.*” şeklindeki cümle küreselleşmenin siyasi yansımalarına, “*Akdeniz'den Atlas okyanusuna Cebelitarık boğazından geçerek çıkılır. Bu boğaz, Avrupa ile Afrika arasındadır. Asya ile Afrika arasında Süveyş kanalı açılmıştır. Bu kanaldan Kızıldeniz'e oradan Hint okyanusuna geçilir.*” cümlesi ise küreselleşmenin ekonomik ve siyasi yansımalarına örnek teşkil etmektedir. Yine aynı konu içerisindeki “*İstanbul ve Çanakkale boğazları dünyanın en önemli deniz yollarından biri üzerinde bulunur. İstanbul boğazı Karadeniz'le Marmara denizini bir birine bağlar. Bu yüzden açık denizlere yol arayan kuzey komşumuz Rusya, İstanbul'u ele geçirmek amacıyla, bizimle yüzyıllar boyunca savaşmış, fakat başaramamıştır.*” ifadesi ise küreselleşmenin ekonomik, siyasi ve sosyokültürel yansımalarına verilebilecek bir örnektir.

Balkan yarımadasındaki komşularımız konu başlığı altındaki “*Yunanistan... Deniz ticaretinde ve turizmde ileridir. Dış pazarda da bizim ürünlerimizin yerine kendi ürünlerini satmaya çalışan ve bu alanda bizimle yarışan bir ülkedir.*”, “*Bütün dünya limanları arasında işleyen Yunan ticaret gemileri, dünyanın başlıca deniz ticaret filoları arasında yer alır.*” ve “*Bulgaristan yabancı ülkelere üzüm, tütün ve gülyağı satışında Türkiye ile yarışan bir ülkedir.*” şeklindeki ifadeler yine küreselleşmenin ekonomik yansımalarını vurgulamaktadır. “*Yunanlılar öteden beri, İstanbul'umuzu ve Batı Anadolu topraklarımızı kendi ülkelerine katmak ve bir Büyük Yunanistan kurmak hevesindedirler. Bu amaçla, Birinci Dünya Savaşından sonra,*

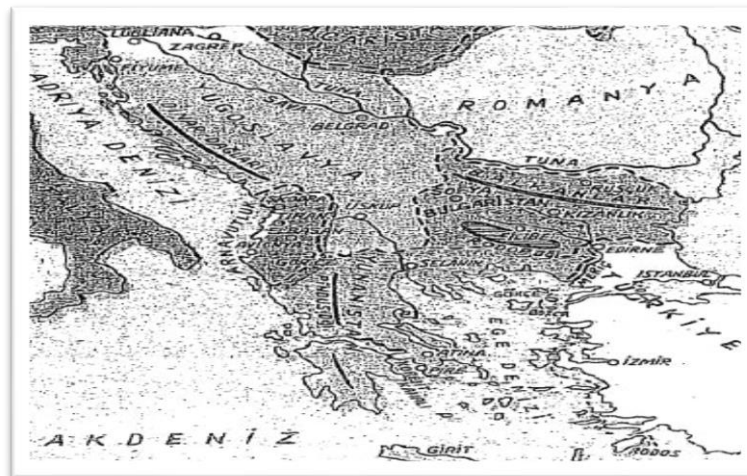
güzel İzmir'imize asker çıkarıp yurdumuza saldıran Yunanlılarla bir ölüm kalım savaşı yapmak zorunda kaldık” ifadesi ise küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarına örnektir. “Yugoslavya yabancı ülkelere tahıl, hayvan, tütün, meyve, kereste, maden ve fabrika ürünleri satar. Onlardan da petrol, makine ve kumaş gibi şeyler alır. Bizden de pamuk, yün ve bazı meyvelerle başka tarım ürünleri alır. Bunlara karşılık, bize makineler, birtakım araçlar, kâğıt gibi şeyler satar” vurgusu küreselleşmenin ekonomik yansımasıdır.

Yurdumuz ve komşularımız ünitesinde küreselleşmenin içeriğe yansımaları; ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutta ağırlıklı olarak görülmektedir. Aynı ünitenin görsel boyutunu incelediğimizde ise toplamda 15 görselin bu üniteye kullanılmış olduğunu, bunlardan 2 tanesinin ise küreselleşmenin ders kitaplarındaki görsel yansımalarına örnek teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

Şekil 2. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Şekil 3. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Şekil 2’de görüldüğü gibi Bulgaristan gül üretiminde önemli bir yere sahiptir. Gül üretiminde de ülkemizle rekabet halindedir. Bu yönüyle küreselleşmenin ekonomik boyutuna örnektir. Şekil 3 ise Balkan yarımadası şeklinde bir bölgeyi göstermesi ve yine devletlerin hakimiyet kurduğu alanları belirtmesi yönüyle de küreselleşmenin siyasi yansımalarına örnektir.

1.2. KÜRESELLEŞMENİN OSMANLI İMPARATORLUĞU ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 6. Osmanlı İmparatorluğu Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
	Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
Anadolu’ya Nasıl Yerleştik?	—	4	—	8	—	—	12
Osmanlı Devleti Nasıl Kuruldu?	—	6	—	10	—	2	18
Birinci Kosova Zaferinden İstanbul’un Alınışına Kadar	—	5	—	5	2	1	13
Türklerin İstanbul’u Alışı ve Osmanlı İmp. Kuruluşu	—	3	2	5	1	2	13
Fatih’in İlk Hükümdarlığı ve Sonra Başardığı Büyük İşler	1	2	—	2	—	—	5
Türkiye’nin Güney Komşuları	2	3	—	5	4	3	17
Akdeniz’deki ve Doğudaki Komşularımız	1	3	—	4	4	2	14
Kuzey Komşumuz: Sovyetler Birliği	1	3	1	3	3	1	12
Osmanlı İmp. Yükselme Devri Fatih, II. Bayezit ve Yavuz Selim Zamanları	2	12	—	9	3	1	27
Osmanlı İmp. Yükselme Devri Kanuni ve Sokullu Mehmet Paşa Zamanları	1	7	—	6	3	—	17
Barbaros Hayrettin ve Preveze Savaşı	—	2	—	1	1	—	4
Trablusgarp Fatih Turgut Reis	—	—	—	—	—	—	—
Sokullu Mehmet Paşa ve Hizmetleri	—	2	—	2	—	—	4
Osmanlı Uygarlığı	1	5	—	5	2	—	13
En Ünlü Mimarlarımız ve Eserleri	—	—	—	—	—	—	—
Mimar Sinan ve Süleymaniye’nin Açılışı	—	—	—	—	—	—	—
Avrupa’da Yenilikler	—	2	—	3	1	—	6
Genel Toplam	9	59	3	68	24	12	175

II. Ünite Osmanlı İmparatorluğu 19-94

Bu ünite de Anadolu'ya Nasıl Yerleştik?, Osmanlı Devleti Nasıl Kuruldu?, Birinci Kosova Zaferinden İstanbul'un Alınışına Kadar, Türklerin İstanbul'u Alışı ve Osmanlı İmp. Kuruluşu, Fatih'in İlk Hükümdarlığı ve Sonra Başardığı Büyük İşler, Türkiye'nin Güney Komşuları, Akdeniz'deki ve Doğudaki Komşularımız, Kuzey Komşumuz: Sovyetler Birliği, Osmanlı İmp. Yükselme Devri Fatih, II. Bayezit ve Yavuz Selim Zamanları, Osmanlı İmp. Yükselme Devri Kanuni ve Sokullu Mehmet Paşa Zamanları, Barbaros Hayrettin ve Preveze Savaşı, Trablusgarp Fatih Turgut Reis, Sokullu Mehmet Paşa ve Hizmetleri, Osmanlı Uygarlığı, En Ünlü Mimarlarımız ve Eserleri, Mimar Sinan ve Süleymaniye'nin Açılışı, Avrupa'da Yenilikler konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutta toplam 175 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bu örneklerden bazılarına bakacak olursak:

Anadolu'ya nasıl yerleştik? konusunda yer alan *“1071 tarihinde Büyük Selçuklu İmp. ile başkenti İstanbul olan Bizans İmp. arasında büyük bir savaş oldu... Türk ordusu 26 ağustos 1071 günü Malazgirt meydan savaşında Bizans ordusunu bozguna uğrattı... Burada kazanılan zaferle Anadolu'nun kapıları atalarımıza açılmış oldu.”*, *“Anadolu Selçuklu Sultanlığı önceleri Büyük Selçuklu İmp. bağlıydı. Sonradan bağımsız oldu. Başkenti İznik şehriydi. I. Haçlı savaşından sonra Konya olmuştur.”* ve *“Osmanlı Beyliği kısa zamanda gelişti. Öteki beylikleri ortadan kaldırıp Anadolu'muzda milli birliği yeniden kurmayı başardı.”* şeklindeki ifadeler hakimiyet kurma anlayışıyla küreselleşmenin siyasi, savaş yapılması yönüyle ise küreselleşmenin sosyokültürel boyuttaki yansımalarına örnektir.

“Bizans'ın Anadolu'daki toprakları Osmanlıların eline geçmişti. Batıdan, yani Balkanlardan da Sırplar sıkıştırıyordu. Sırplar, İstanbul'u alarak Balkan birliğini kurmak istiyorlardı... Osman Beyin büyük oğlu Süleyman Paşa, komutasındaki Türk kuvvetleriyle Rumeli'ye geçti. Bizans İmp. korumak için Sırplarla çarpıştı.” ve *“Türklerin Trakya'yı kısa bir zamanda ele geçirmeleri Balkan devletlerini ürküttü. Sıranın kendilerine yaklaşmakta olduğunu anladılar. Türkleri Rumeli'den atmak için birleştiler. Papa da Hristiyanları Müslüman Türklere karşı kışkırttı. Eski Haçlı ordusuna benzer bir ordu kuruldu.”* ifadeleri ise Osmanlı Devleti nasıl kuruldu? konusunda savaş yapılması yönüyle sosyokültürel, bir bölgeye hakim olma anlayışı ile ise siyasi küreselleşmeye örnek verilebilir.

Birinci Kosova Zaferi'nden İstanbul'un alınışına kadar başlıklı konuda ise *“Macar kralının ve Papa'nın kışkırtmalarıyla, Türklere karşı bir haçlı ordusu kuruldu.”* ifadesi din yönünden küreselleşmenin sosyokültürel, devletler arası hakimiyet kurma mücadelesi yönüyle küreselleşmenin siyasi *“ Timur Altınordu adlı Moğol devletini yenmişti. Hindistan'a gidip şehirleri talan etmiş, Mısır'daki kölemen devletini de vergiye bağlamıştı. Timur, böylece Doğu Türkeli'nden Anadolu'daki Osmanlı Devleti sınırlarına kadar uzanan geniş bir imparatorluk kurmuştu.”* cümleleri ise savaş yapılması yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel, hakimiyet kurma yönüyle küreselleşmenin siyasi ve vergiye bağlama (sömürge) yönüyle küreselleşmenin ekonomik yansımalarına ders kitaplarında örnek teşkil etmektedir.

Fatih'in ilk hükümdarlığı ve sonra başardığı büyük işler konusundaki *“II. Sultan Murat, Macarlarla 10 yıllık bir barış antlaşması yaptıktan sonra... Macar kralı antlaşmayı bozarak ordusuyla Tuna ırmağını aşp Balkanlar üzerine yürüdü. Eflak prensi de kendi kuvvetleriyle bu orduya katıldı... Murat Bey Varna'da yapılan büyük meydan savaşında düşman ordusunu yok etti.”* ifadeler küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarıken *“Fatih İstanbul'u almakla kalmamış, 20'den fazla devleti ortadan kaldırıp topraklarını kendi ülkesine katmıştı.”* şeklindeki cümle ise fetihler yapılması yönüyle küreselleşmenin siyasi, çok kültürlülük yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel ve dünyadaki insanlardan haberdar bireyler yönüyle küreselleşmenin eğitim boyutundaki yansımalarıdır.

“Suriye, Osmanlı İmparatorluğu zamanında, yüzyıllarca Türk yönetiminde kalmıştır.” cümlesi küreselleşmenin siyasi, sosyokültürel ve eğitim yansımalarına, *“Irak'ın kuzeyinde, Musul bölgesinde zengin petrol kaynakları vardır. Buradaki petrol kuyularından çıkarılan petroller, kalın demir borularla Akdeniz kıyısındaki Trablus ve Hayfa limanlarına akıtılır... Irak petrolleri bu limanlardan gemilere yüklenerek yabancı ülkelere gönderilir ve bu ülkeye pek çok gelir sağlar.”* ifadesi küreselleşmenin ekonomik yansımalarına, *“Müslümanların hac için gittikleri Mekke ve Peygamberimiz Hz. Muhammed'in türbesinin bulunduğu Medine şehri de bu ülkededir (Suudi Arabistan).”* şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin sosyokültürel ve ekonomik yansımalarının Türkiye'nin güney komşuları konusundaki örnekleridir.

Akdeniz'deki ve doğudaki komşularımız konusundaki “*Kıbrıs 1571 tarihinde Osmanlı İmp. katılmış ve yüzlerce yıl Türk yönetiminde kalmıştı. 1878’de, yapılan özel bir anlaşma ile adanın yönetimi İngilizlere bırakıldı. Birinci Dünya Savaşı sonunda bir İngiliz sömürgesi haline geldi.*” cümleleri küreselleşmenin siyasi sosyokültürel ve ekonomik yansımaları “*Filistin 1516 yılında Osmanlı devleti topraklarına katılmıştı. 400 yıl Türk yönetiminde kaldı. İsrail devleti 1948 yılında kuruldu... Nüfusun büyük çoğunluğu Yahudi pek azı Araptır. Başkenti, Müslümanlarca da Hristiyanlarca da kutsal sayılan tarihi Kudüs şehridir.*” cümleleri ise küreselleşmenin sosyokültürel siyasi ve eğitim yansımalarıdır. “*İran da Türkiye gibi CENTO antlaşmasına katılmış ülkelerden biridir. Bu antlaşma Türkiye, İran, Pakistan ve Birleşik Krallık arasında, kendi bölgemizde barışı korumak, ekonomi ve kültür alanlarında karşılıklı yardımlaşma amacıyla kurulmuştur.*” ifadesi ise küreselleşmenin siyasi yansımalarının bir örneğidir.

Kuzey komşumuz: Sovyetler Birliği konusunda yer alan “*Sovyetler Birliği, Uzun araştırmalarında Amerika Birleşik Devletleri ile yarışma halindedir.*” ifadesi küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile siyasi yansımalarının ders kitaplarındaki örnekleridir.

Osmanlı İmp. yükselme devri Fatih, II. Bayezit ve Yavuz Selim zamanları konusunda “*Fatih zamanında Osmanlı donanması da geliştirilmiş ve deniz aşırı birtakım ülkeler ve adalar da alınmıştır. Bu devirde Akdeniz’deki Venedik Cumhuriyeti ve Napoli Krallığı ile savaşlar yapıldı.*” cümleleri küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarına; “*Fatih, Trabzon’u aldıktan sonra, Karadeniz’de Türk egemenliğini kurmaya çalıştı. Doğudan gelen İpek Yolu’nun bazı iskeleleri, Karadeniz’in kuzeyindeki Kırım yarımadasında bulunuyordu. Buraların da Türk egemenliğine geçmesi gerekliydi.*” şeklindeki cümleler ise küreselleşmenin siyasi ve ekonomik yansımalarına örnektir.

Osmanlı İmp. yükselme devri Kanuni ve Sokullu Mehmet Paşa zamanları konusu içersisindeki “*Viyana kuşatmasından sonra Avusturyalıların isteği üzerine, bir barış yapıldı. Bu antlaşma gereğince, Avusturyalılar, ellerinde bulunan birtakım Macar topraklarına karşılık, Türklere her yıl 30000 altın verecekler, Macaristan işlerine de karışmayacaklardı.*” cümleleri savaş yapılması yönüyle küreselleşmenin

sosyokültürel, vergiye bağlama (sömürge) yönüyle küreselleşmenin ekonomik ve uluslararası antlaşma yapılması yönüyle küreselleşmenin siyasi yönüne “İran’la yapılan savaşlar sonrası, İran şahının isteği üzerine barış yapıldı. Amasya antlaşması gereğince, Azerbaycan’la merkezi olan Tebriz, Doğu Anadolu ve Irak Osmanlılarda kaldı.” cümleleri ise küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarına örnektir.

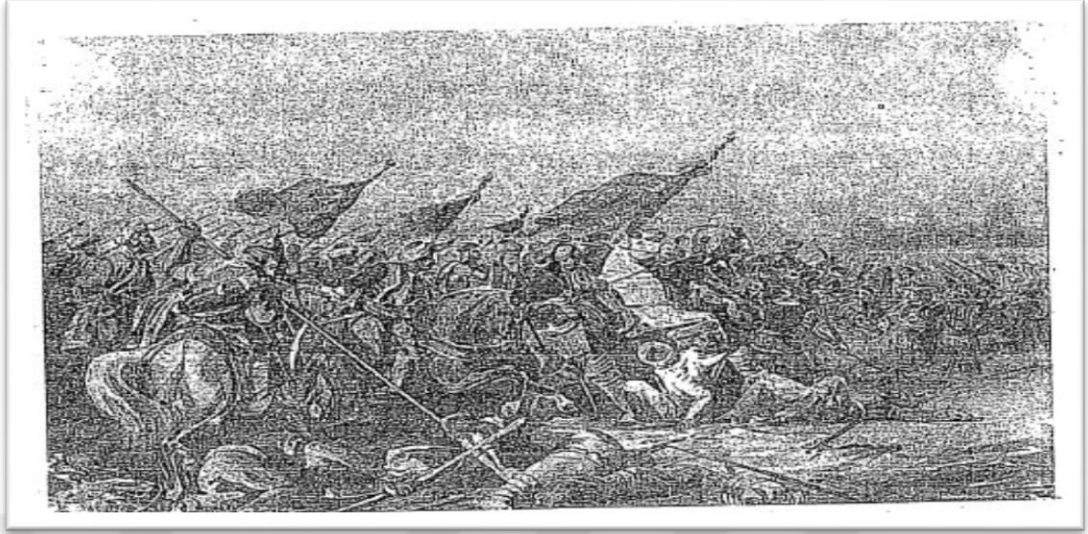
Barbaros Hayrettin ve Preveze Savaşı konusundaki küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansıma örnekleri ise “Barbaros Hayrettin zamanında Akdeniz bir Türk denizi haline gelmişti. Akdeniz’deki bu Türk üstünlüğünü kaldırmak için Avrupalıların düzenledikleri deniz haçlı seferlerini bozdu... Barbaros, Preveze deniz zaferi ile İspanya, Venedik, Ceneviz, Portekiz, Papalık, Napoli, Sicilya ve Malta hükümetlerinin 600 gemilik birleşik donanmasını daha küçük boydaki 122 gemisiyle hiç kayıp vermeden bozguna uğratmıştı.” şeklindedir.

Osmanlı uygarlığı konusunda “Devşirme kanununa göre Osmanlı ülkesinde yaşayan Hristiyan çocuklarının birtakım asker yetiştirmek üzere devlet emrine alınıyordu. Küçük yaşta bulunan bu çocuklar, Türk ailelerinin yanında Türkçe öğrenerek Müslüman olurlardı.” şeklindeki ifade sosyokültürel, “Kanuni zamanında Fransızlara birtakım imtiyazlar tanınmıştı. Fransızlar, bu haklardan yararlanarak dış ticaretimizde üstün bir duruma geldiler. Bu haklara kapitülasyon denir. Yükselme devrinden sonra kapitülasyonlar başka ülkelere de tanındı.” şeklindeki ifade ise küreselleşmenin ekonomik ve siyasi yansımalarını vurgulamaktadır.

Avrupa’da yenilikler konusunda küreselleşmenin siyasi, sosyokültürel ve ekonomik yansımalarına örnek ise şu şekildedir: “Haçlı Savaşları sırasında Avrupalılar pusulayı Müslümanlardan öğrendiler. 15. yüzyılda bu araçtan yararlanarak okyanuslara açıldılar. Böylece büyük deniz keşifleri başladı. Keşifler sonunda Avrupalılar çok zenginleştiler. Görgüleri, bilgileri ve inançları da değişti.”

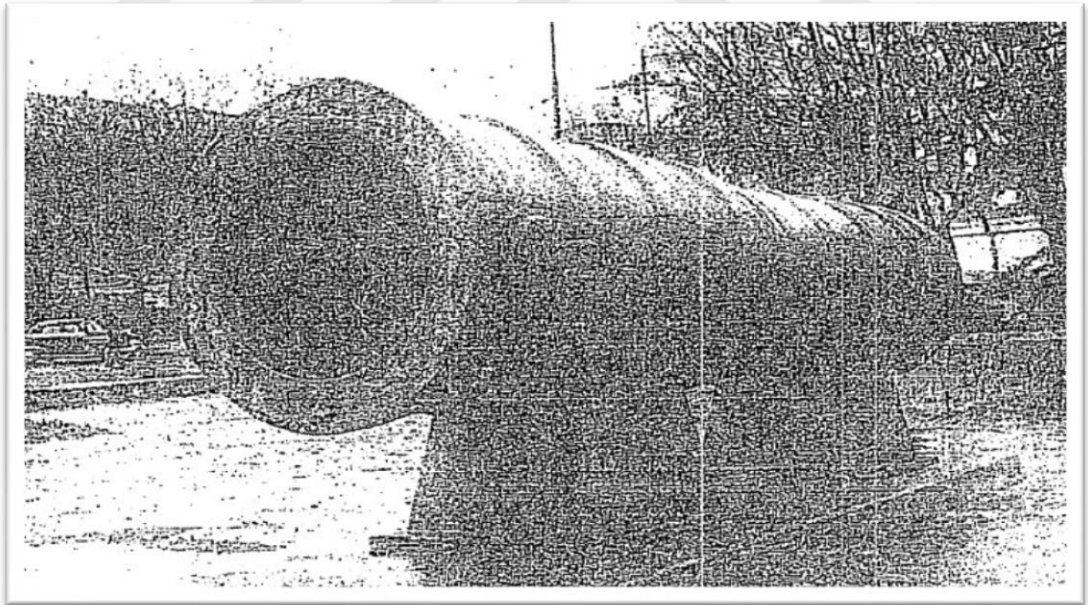
Osmanlı İmparatorluğu ünitesinde toplamda 175 küreselleşme yansıma örneğinden içeriğe yansımada siyasi ve sosyokültürel boyut ağırlıklı olarak ön plana çıkarken yine aynı ünitenin görsel boyutunda ise toplamda 69 görselin 12’si küreselleşmeyi yansıtmaktadır. Bu üniteadaki görsel küreselleşme örneklerden bazıları aşağıdaki gibidir:

Şekil 4. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 4 Birinci Kosova Zaferi'nden İstanbul'un alınışına kadar konusunda Niğbolu Meydan Savaşı'nı anlatan görsel küreselleşmenin sosyokültürel yansımasıdır.

Şekil 5. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutu

Türklerin İstanbul'u alışı ve Osmanlı İmp. kuruluşu konusu içerisinde kullanılan Şekil 5 Fatih'in İstanbul'u fethi sırasında üstün teknolojisiyle geçilemeyen kalelerin yıkılmasını sağlamış ve küresel boyutta yeni bir çıkır açmıştır. Bu yönüyle küreselleşmenin bilim ve teknoloji yansımasına örnek teşkil etmektedir.

Şekil 6. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Osmanlı İmp. yükselme devri Fatih, II. Bayezit ve Yavuz Selim zamanları konusu içerisinde kullanılan görsel küreselleşmenin siyasi yansımasına bir örnektir.

1.3. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYAYA TOPLU BAKIŞ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 7. Dünyaya Toplu Bakış Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik						Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f	Görsel f	
III. Ünite Dünyaya Toplu Bakış 95-134	Dünya Dönüyor Geceler ve Gündüzler Oluyor	—	—	—	—	—	—	—
	Eski Dünya, Yeni Dünya	—	2	—	2	3	5	12
	Yeni Dünya'ya Gidiyoruz	—	—	—	1	7	5	13
	Dünyamız Nasıl Keşfedildi?	—	2	—	1	3	4	10
	Hindistan'ı Ararken Yeni Dünyayı Buldu	—	1	—	1	1	—	3
	Dünyayı İlk Defa Nasıl Dolaştılar?	—	—	—	—	1	2	3
	Kıtaların Nüfusu ve Türklerin Yeryüzünde Dağılışı	—	—	—	2	—	—	2
	Genel Toplam	—	5	—	7	15	16	43

Bu ünite de Dünya Dönüyor Geceler ve Gündüzler Oluyor, Eski Dünya Yeni Dünya, Yeni Dünya'ya Gidiyoruz, Dünyamız Nasıl Keşfedildi?, Hindistan'ı Ararken Yeni Dünyayı Buldu, Dünyayı İlk Defa Nasıl Dolaştılar?, Kıtaların Nüfusu ve Türklerin Yeryüzünde Dağılışı konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna dair toplam 43 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik veri bulunmuştur. Bu boyutlara yönelik veri örneklerinin birkaçına aşağıda yer verilmiştir.

“Asya ülkeleri endüstride geridir, hammadde ve yiyecek şeyler satar, çeşitli fabrika ürünleri satın alırlar.” ifadesi ekonomik, *“Afrika'nın nüfusu 320 milyondur. Yakın zamanlara kadar hemen bütün Afrika büyük devletlerin sömürgesi durumundaydı. Bugün uyanmış olan Afrika'daki sömürgelerin pek çoğu bağımsızlıklarına kavuşmuş bulunuyor.”* ifadesi ise küreselleşmenin eski dünya yeni dünya konusundaki siyasi, sosyokültürel ve ekonomik yansımalarına örnektir.

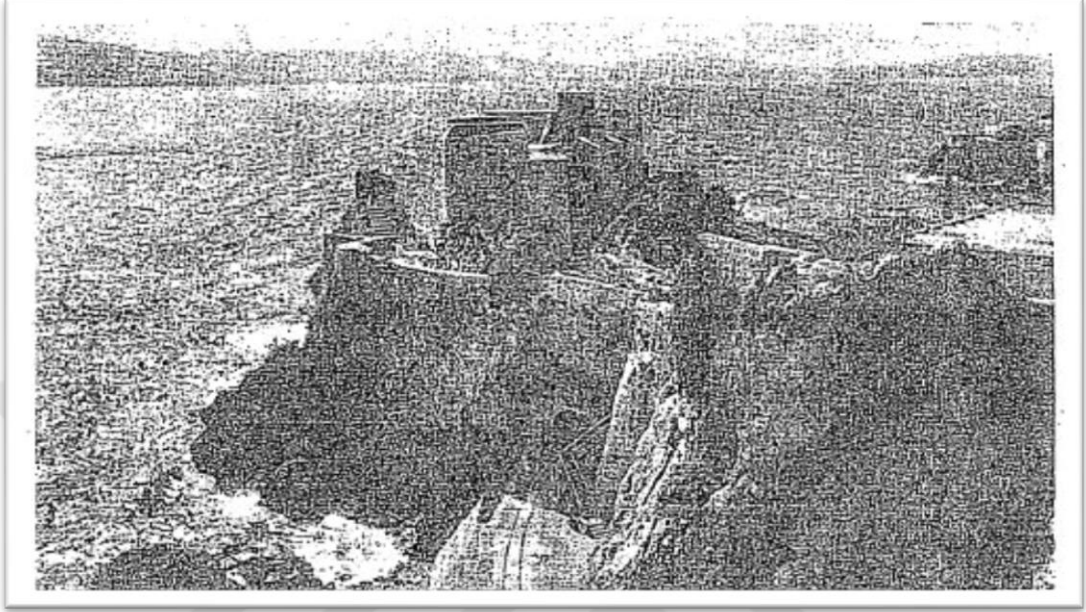
Yeni dünyaya gidiyoruz konusunda ise *“Asya Afrika arasında da 1869 yılında açılmış olan Süveyş kanalı vardır. Bu kanal da Asya ve Afrika'yı birbirinden ayırır; Akdeniz'i Kızıldeniz'e ve oradan Hint Okyanusuna bağlar.”* ve *“Kuzey Amerika'ya gitmek, Kuzey Amerika ile Güney Amerika arasındaki Panama kanalından geçerek Büyük Okyanus'a varmaktır. Fakat bu da uzun sürer. Bizim için en kısa deniz yolu, Süveyş Kanalı'ndan geçen yoldur.”* cümleleri küreselleşmenin ekonomik yansımasıdır.

Dünyamız nasıl keşfedildi? konusundaki küreselleşmenin ekonomik yansıması *“Baharat, kıymetli taşlar, kumaşlar, halılar, porselenler, güzel kokular... Avrupalı tüccarlara iki yoldan getirilip satılırdı. Birinci yola Baharat Yolu denirdi. Bu yol, Uzak Doğu ülkelerinden ve Hindistan'dan Kızıldeniz'in kuzeyindeki Süveyş Körfezi kıyılarına kadar gelen deniz yoluydu. İpek Yolu adı verilen ikinci yol ise Çin'i İç Asya ülkelerinden geçerek batıya bağlayan kara yoluydu.”* şeklindeyken *“Türkler İstanbul'u aldıktan sonra, Cenevizli İtalyanlar Karadeniz'den çıkarıldılar.”* ifadesi ise küreselleşmenin siyasi yansımasıdır.

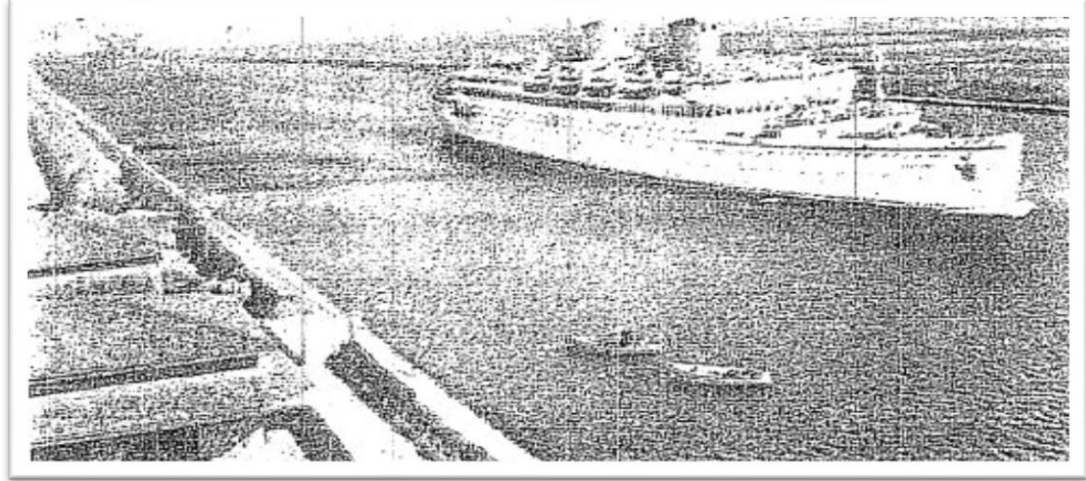
“Kristof Kolomb, yeni bulduğu ülkeye 1493 Eylülünde bir sefer daha yaptı. Bu sefer emrine 17 gemi verilmişti. Orada yerleşmek için 1500 erkek, 2 de papaz götürülüyordu. Bunlar yerlileri Hristiyan yapacaklardı. Adalar keşfettiler ve

Şekil 7 eski dünya yeni dünya konusundaki Sovyetler Birliği görseli hakimiyet kurulan bölgeleri göstermesi yönüyle küreselleşmenin siyasi yansımasıdır.

Şekil 8. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Şekil 9. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Yeni dünyaya gidiyoruz konusundaki Şekil 8 Cebelitarık Boğazı'ndan Şekil 9 İse Süveyş Kanalı'ndan ulaşım yönüyle küreselleşmenin ekonomik yansıma örnekleridir.

1.4. KÜRESELLEŞMENİN OSMANLI İMPARATORLUĞU ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 8. Osmanlı İmparatorluğu Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
IV. Ünite Osmanlı İmparatorluğu 135-175	<i>Osmanlı İmp. Duraklama Devri</i>	—	9	1	8	1	—	19
	<i>Büyük Vezirler Ailesi: Köprülüler</i>	—	2	—	2	—	—	4
	<i>Osmanlı İmp. Gerileme Devri</i>	—	6	—	6	1	1	14
	<i>Fransız Devriminin Getirdiği Düşünceler</i>	—	4	—	4	—	1	9
	<i>Osmanlı İmp. Yenileşme Çabaları</i>	—	—	—	2	—	—	2
	<i>Osmanlı İmp. Tanzimat ve Birinci Meşrutiyet Devirleri</i>	2	6	—	4	4	—	16
	<i>Plevne Savaşı ve Gazi Osman Paşa</i>	—	2	—	2	—	1	5
	<i>İki Büyük Hürriyet Kahramanı: Mithat Paşa ve Namık Kemal</i>	—	—	—	—	—	—	—
	<i>Osmanlı İmp. İkinci Meşrutiyet Devri</i>	—	13	—	9	3	—	25
	Genel Toplam	2	42	1	37	9	3	94

Bu ünite de Osmanlı İmp. Duraklama Devri, Büyük Vezirler Ailesi: Köprülüler, Osmanlı İmp. Gerileme Devri, Fransız Devriminin Getirdiği Düşünceler, Osmanlı İmp. Yenileşme Çabaları, Osmanlı İmp. Tanzimat ve Birinci Meşrutiyet Devirleri, Plevne Savaşı ve Gazi Osman Paşa, İki Büyük Hürriyet Kahramanı: Mithat Paşa ve Namık Kemal, Osmanlı İmp. İkinci Meşrutiyet Devri konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 94 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bu boyutlarla ilgili bulunan örneklerden bazılarını bakacak olursak:

“Batılılar, Rönesans ve Reform olaylarıyla ilerlemeye başlamışlardı... Büyük savaş gemileri yaparak deniz üstünlüğünü ele geçirdiler. Fatih Sultan Mehmet’ten örnek alarak, oradaki krallar da büyük toprak döktürdüler. Eskiden şatolarına sığınıp kendilerine kafa tutan derebeylerini dize getirdiler. Krallıklar güçlendi. Kuvvetli devletler, Osmanlılarla boy ölçüşmeye başladı.” ifadeleri küreselleşmenin

siyasi, bilim ve teknoloji, sosyokültürel; “1606 Zitvatorok antlaşmasına göre Avusturyalılardan almakta olduğumuz 30000 altın vergi kaldırıldı. Bunun yerine, bir kerelik 200000 kara kuruş (bir çeşit küçük altın para) alındı. Avusturya hükümdarı imparator olarak tanındı.” ifadeleri küreselleşmenin siyasi ve ekonomik; “Ordularımız Macaristan’dan geri çekilmeye başlayınca, Avrupalılar Türklere karşı bir Kutsal Bağlaşma yaptılar. Papanın kışkırtmasıyla Avusturya, Lehistan, Venedik devletleri anlaştılar. Sonraları Rusya’da bunların arasına katıldı.” ifadeleri ise küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarıdır.

Osmanlı İmp. gerileme devri konusunda yer alan “Fransız milleti krallarına karşı ayaklanınca Fransız Devrimi başladı. Mutlakıyet yönetimine son verip meşrutiyet kurulmasını istiyorlardı. Mutlakıyetle yönetilmekte olan bütün Avrupa devletleri bu olayla ilgilendi. Fransız Devrimi’ni kendileri için de tehlike saydılar. Devrimin getirdiği hürriyet, eşitlik düşüncelerinin kendi ülkelerine de sıçramasından korktular ve savaştan vazgeçip barışa yanaştılar... Fakat Rusya, yapılan antlaşma ile Osmanlı topraklarından birazını daha aldı.” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansıma örneklerinden birkaçıdır.

Fransız Devrimi’nin getirdiği düşünceler konusunda ise “1789 yılında Fransız Devrimi başlamasından sonra devrimciler, İnsan Hakları Bildirisi denilen bir bildiri yayınladılar. Bütün Avrupa uluslarını Fransız devrimciler krallarına karşı ayaklanmak için kışkırtmaya başladılar. Bu yüzden Avrupa devletleri Fransa’ya düşman oldu. Savaşlar başladı.” ve “Bütün Avrupa ulusları hürriyet, adalet, eşitlik düşüncelerini benimsediler. Mutlakıyet düşmanlığı ve milliyet duyguları her tarafa yayıldı. Avrupa’nın birçok ülkelerinde meşrutiyet yönetimi kuruldu; demokrasi hayatı başladı.” şeklindeki cümleler küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarına örnek oluşturmaktadır.

Osmanlı İmp. yenileşme çabaları konu başlığındaki küreselleşmenin sosyokültürel yansıma örnekleri ise şu şekildedir: “Fransız Devrimi’nde ün kazanan Bonapart, Mısır’a girdi. Osmanlı İmparatorluğunu barışa zorlamak için Güney Suriye üzerine yürüdü. Akdeniz kıyısındaki Akka Kalesi’ni kuşattı. Kaleyi, İstanbul’dan gönderilen birkaç tabur Nizam-ı Cedit askeri korudu.” ve “II. Mahmut zamanında askerlerle memurların kavuk yerine fes giymeleri; devlet memurlarının

şalvar yerine setre pantolon giymeleri sağlandı. II. Mahmut böylece Avrupalılaşmak için ilk adımı atmıştı.”

Osmanlı İmp. Tanzimat ve Birinci Meşrutiyet devirleri konusundaki “II. Mahmut’un son yıllarında Rusya ile 1833 Hünkâr İskelesi Antlaşması yapılmıştı. Bu antlaşma ile de Rusya boğazların korunmasında birtakım haklar koparmış, adeta Osmanlı Devletinin koruyucusu haline gelmiştir. Büyük devletler 1841 yılında Londra’da bir toplantı yaptılar. Boğazlar meselesi bu toplantıda görüşüldü Hünkâr İskelesi Antlaşmasındaki Ruslar yararına olan durum Türklerin yararına değiştirildi Ticaret gemilerinden başka hiçbir devletin savaş gemilerinin İstanbul ve Çanakkale Boğazlarından geçememesine karar verildi.” ifadeleri küreselleşmenin siyasi ve ekonomik yansımalarıyken “Ruslar, Sinop limanımızda bulunan donanma birliğimizi yaktı. Bu olay üzerine İngiltere ve Fransa ile Rusya’ya karşı bağlaşma yaptık. Osmanlı, İngiliz, Fransız ve Piyemonte kuvvetleri Kırım yarımadasına asker çıkardılar.” ifadesi ise küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarıdır.

Osmanlı İmp. İkinci Meşrutiyet devri konusunda yer alan “Ruslarla 1878’de Ayastefanos Antlaşması yapıldı... İngiltere ve Avusturya başta olmak üzere bütün Avrupalı devletleri bunu hoş görmediler. Aynı yılda 1878 Berlin Barışı yapılarak şartlar biraz hafifletildi.” ifadesi küreselleşmenin siyasi; “İtalyanlar, birliklerini kurduktan sonra sömürgecilik siyasetine giriştiler. Osmanlı Devletinin Kuzey Afrika’daki Trablus ve Bingazi bölgelerine göz diktiler. Bunun için büyük devletlerle anlaştılar. Trablusgarp’a ve Bingazi’ye asker çıkardılar.” ifadesi küreselleşmenin siyasi, ekonomik ve sosyokültürel; “Almanlar, Osmanlı ile anlaşıp Anadolu’da demiryolları döşediler. Bunları işletmeye başladılar. Ülkemizi pazar yeri haline getirmeyi amaç edindiler. Bir yandan da uzak ülkelerde sömürgeler kurmaya başladılar.” ifadesi ise küreselleşmenin ekonomik ve siyasi yansımalarıdır.

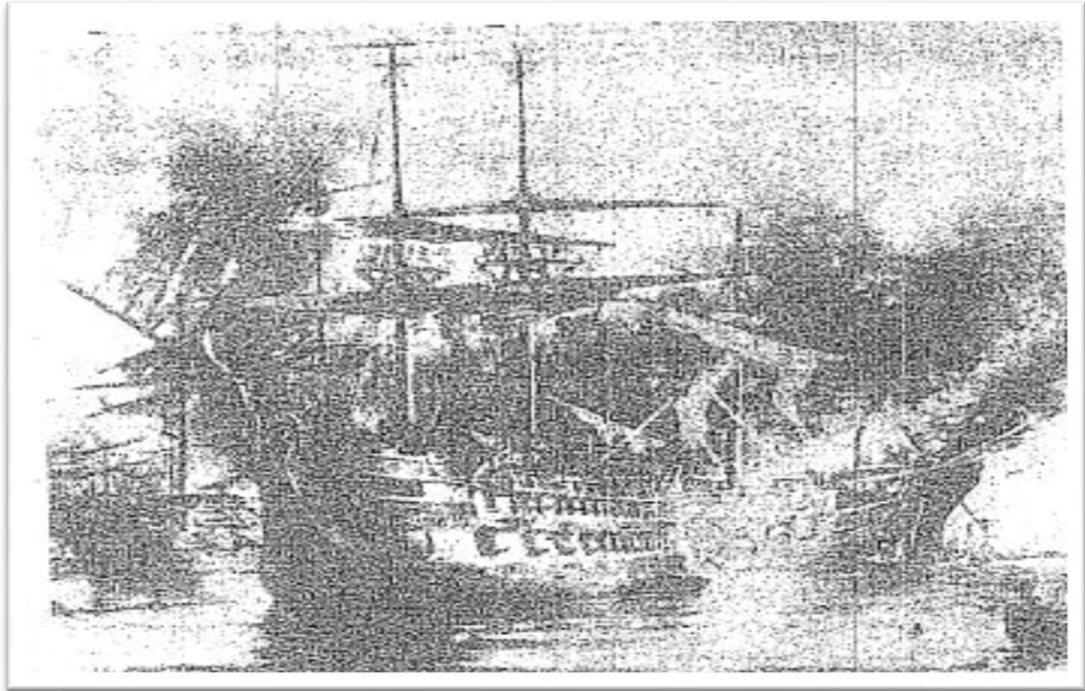
Osmanlı İmparatorluğu ünitesindeki 33 görsel içerisinden 3 tanesinde küreselleşme yansıması görülmüştür. Bu ünite de küreselleşmenin görsellere yansımalarına dair elde edilen veriler şunlardır:

Şekil 10. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Şekil 10 Osmanlı İmp. gerileme devri konusundaki Lozan Antlaşması'na göre Türkiye'nin sınırlarını gösteren harita küreselleşmenin siyasi yansımasıdır.

Şekil 11. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 12. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Osmanlı İmp. gerileme devri konusundaki Navarin Olayı'nı anlatan Şekil 11 ve Plevne Savaşı ve Gazi Osman Paşa konusundaki Plevne Savaşı'nı tasvir eden Şekil 12 küreselleşmenin sosyokültürel yansımasıdır.

1.5. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYANIN BAŞLICA ÜLKELERİ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 9. Dünyanın Başlıca Ülkeleri Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
V. Ünite Dünyanın Başlıca Ülkeleri 176-222	Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık	4	5	—	8	10	1	28
	Batı Almanya ve Fransa	1	4	1	5	3	—	14
	İtalya ve İsviçre	2	3	1	2	6	1	15
	Afrika'daki Başlıca Ülkeler	—	6	—	3	3	—	12
	Asya'daki Başlıca Ülkeler	—	5	—	2	6	1	14
	Amerika'daki Başlıca Ülkeler	—	1	—	2	3	—	6
	Avustralya'daki Başlıca Ülkeler	—	2	—	2	2	—	6
	Turizm	1	—	1	2	6	1	11
	Genel Toplam	8	26	3	26	39	4	106

Bu ünite de Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık, Batı Almanya ve Fransa, İtalya ve İsviçre, Afrika'daki Başlıca Ülkeler, Asya'daki Başlıca Ülkeler, Amerika'daki Başlıca Ülkeler, Avustralya'daki Başlıca Ülkeler, Turizm konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 106 tane küreselleşmenin Sosyal Bilgiler ders kitabına yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bu boyutlara yönelik verilebilecek örneklerden bazıları şöyledir:

Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık konusu içerisinde geçen *“Amerika kıtasında İngiltere’ye bağlı ve onun sömürgesi durumunda 13 devlet vardı. Bunlar birleşerek Amerika Birleşik Devletleri’ni kurdular. Zamanla birliğe katılanların sayısı 50’yi buldu.”* şeklindeki ifadeler küreselleşmenin siyasi, sosyokültürel, ekonomik; *“II. Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri ile ülkemiz arasındaki kültürel ilişkiler çok gelişmiştir. Türk aydınlarından birçoğu yüksek öğrenimlerini bu ülkede yapmışlardır. Böylece bilim ve teknolojinin son ilerlemeleri, yetişkin Türk uzmanları eliyle yurdumuza da getirilmiştir.”* şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin sosyokültürel ve ekonomik yansımalarıdır.

Batı Almanya ve Fransa konusundaki *“Batı Almanya bütün dünya ile alışveriş yapar. Demir çelik ve her çeşit endüstri ürünleri, elektrik alet ve makineleri, kimyasal maddeler, görme ve müzik aletleri ile motorlu taşıtlar satar. Yiyecek, yün, pamuk, kauçuk, maden, petrol gibi şeyler alır.”* şeklinde yer alan ifade küreselleşmenin ekonomik ile bilim ve teknoloji yansımalarını; *“Fransa, kültürce de başka ülkeleri etkisi altında bırakmıştır... Yenileşme hareketlerinde hep Fransa’yı örnek aldık. Fransızca, 2. Dünya Savaşına kadar uluslararası bir dildi. Siyasal toplantılarda genellikle bu dil kullanılırdı. 2. Dünya Savaşından sonra Fransızcanın yerini İngilizce almıştır.”* ifadesi ise küreselleşmenin sosyokültürel yansımalarını örneklendirmektedir.

“Hristiyanların başkanı olan Papalar Orta Çağ’dan beri Roma imparatorluğunda otururlardı.” küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi, *“Eski Roma uygarlığı kalıntılarını görmek, zengin İtalyan müzelerini gezmek, Vatikan’ı ziyaret etmek, bol güneşli plajlarında dinlenmek ve eğlenmek için her yıl İtalya’ya milyonlarca turist gelir. Bunlar İtalya’ya çok para bırakırlar.”* ifadeleri

küreselleşmenin ekonomik; “Akciğerlerinden hasta olan bazı kimseler de iyileşmek için İsviçre sanatoryumlarına gönderilirler.” ifadeleri küreselleşmenin ekonomik, bilim ve teknoloji; “İsviçre’nin ahalisi, dil ve din bakımından çeşitlidir. Alman, Fransız, İtalyan soyundan insanlar kendi anadillerini konuşurlar. Bu küçük ülke kanton denilen 22 küçük devletin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Yani İsviçre de Almanya gibi bir federal devlettir.” ifadeleri ise küreselleşmenin sosyokültürel, siyasi ve ekonomik yansımalarının İtalya ve İsviçre konusundaki örneklerini teşkil etmektedir.

Afrika’daki başlıca ülkeler konusundaki küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansıma örnekleri ise “Libya, 360 yıl Türk yönetiminde kalmıştır. İtalyanlar, 1911 yılında bu ülkemize saldırdılar. Bu yüzden, İtalyanlarla aramızda Trablusgarp savaşı adı verilen savaş başladı. Fakat bir yıl sonra da Rumeli topraklarımızda Balkan Savaşı başlayınca o toprakları İtalya’ya bırakmak zorunda kaldık. II. Dünya Savaşından sonra bu ülke İtalyan egemenliğinden kurtuldu.” ve “Güney Afrika Cumhuriyeti ülkesinde ahalisinin çoğu zenci, geri kalan beyazlar melezlerdir. Zenciler, ülkenin yerli halkıdır. Ülkenin bütün siyasal ve ekonomik yönetimi beyazların elindedir. Beyazlara tanınan hak ve hürriyetler zencilere tanınmaz. Ahalisi Hristiyanıdır” şeklindedir.

Asya’daki başlıca ülkeler konusundaki “Pakistan, Kurtuluş Savaşımızda bize çok yakınlık göstermiş, para yardımında bulunmuştur. Bugün de Türkiye’yi ilgilendiren siyasal sorunlarda bizi desteklemektedir.” ifade siyasi; “Hindistan bir birleşik cumhuriyettir. Britanya Uluslar Topluluğu içinde yer almıştır... Ahali, dil ve din bakımından çok karışıktır.” ifadesi ise küreselleşmenin siyasi, sosyokültürel ve ekonomik yansımalarıdır.

Amerika’daki başlıca ülkeler konusundaki küreselleşmenin ekonomik yansıma örnekleri “Brezilya, kahve, et, deri, kakao, pamuk ve kauçuk satar. Fabrika ürünleri alır.” ve “Kanada dünyada en çok buğday satan ülkedir.” şeklindeki ifadelerle ders kitabına yansımaktadır.

“Yeni Zelanda’nın yerli ahalisi siyah ırktandır. Sayıları çok azalmıştır. Nüfusun çoğunluğu İngiliz asıllıdır. Yöneticiler yabancıların özellikle sarı ırktan olanların buraya göç etmesine engel olurlar.” cümleleri küreselleşmenin

sosyokültürel ve siyasi yansımalarının Avustralya'daki başlıca ülkeler konusundaki örnekleridir.

Turizm konusu içerisindeki *“Turizm dışarıya mal satmadan döviz kazanmanın tek yoludur. Turistler kendi ayağıyla ülkemize gelir. Burada yer, içer bir takım hizmetlerden yararlanır ve bunların parasını öder.”* cümleler ekonomik; *“Din adamlarının Hristiyanlığı yaymak için yaptığı geziler ve Haçlı Seferleri de zamanla büyük turizm hareketlerine dönüştü. Avrupa, Kudüs ve Anadolu arasında turistik bağlar arttı.”* cümleleri sosyokültürel ve ekonomik; *“Tutulan istatistiklere göre 1971 yılında yurdumuza 926000 turist gelmiştir.”* ifadesi ise yine küreselleşmenin ekonomik yansımalarına örnektir.

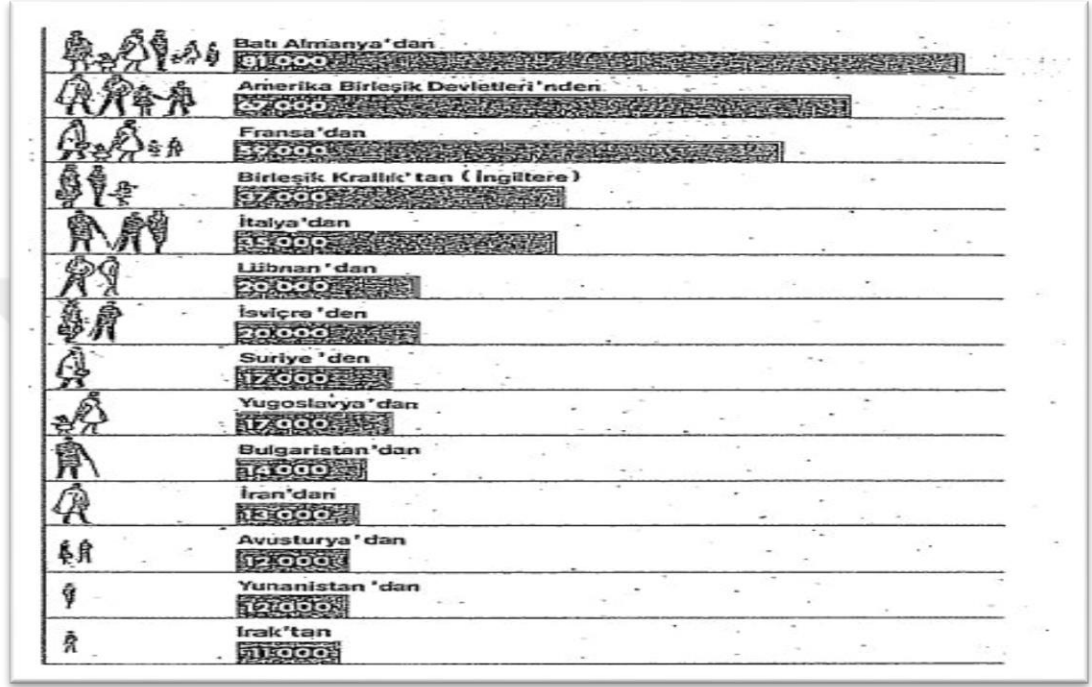
Dünyanın Başlıca Ülkeleri ünitesindeki 54 görsel içerisinde 4 tanesinde küreselleşme vurgusu bulunmaktadır. Bu üniteye küreselleşmenin görsellere yansımalarına yönelik bulunan örneklerden bazıları şunlardır:

Şekil 13. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

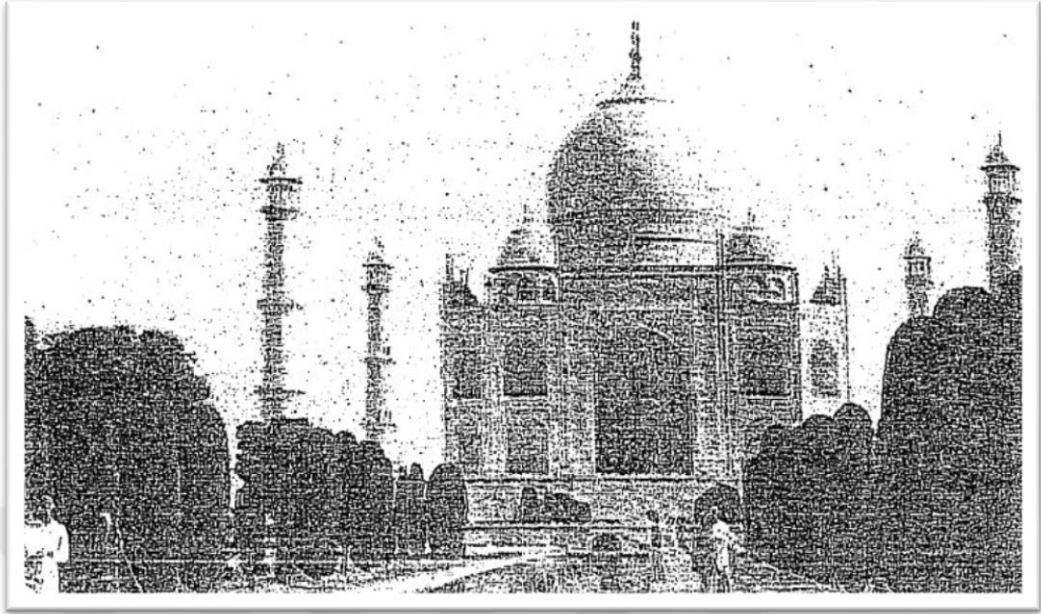
İtalya ve İsviçre ünitesinde yer alan Şekil 13, İtalya’da bulunan Sen Piyer kilisesi binlerce turist çekmekte bu yönüyle İtalya’ya büyük ekonomik kazanç sağlamakta ve bu yönüyle küreselleşmenin ekonomik yansımasına örnek oluşturmaktadır.

Şekil 14. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Turizm konusu içerisinde yer alan ve yurdumuza gelen turistlerin ülkelere göre sayılarını gösteren Şekil 14 küreselleşmenin ekonomik yansımasına örnektir.

Şekil 15. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Asya'daki başlıca ülkeler konusunda yer alan Taç Mahal dünyanın 7 harikası arasına girmiş tüm insanlığın ortak bir değeri haline gelmiştir. Bu yönüyle Şekil 15 küreselleşmenin sosyokültürel yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

1.6. KÜRESELLEŞMENİN CUMHURİYETİMİZ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 10. Cumhuriyetimiz Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
VI. Ünite Cumhuriyetimiz 223-280	Osmanlı İmp. Yıkılması ve Kurtuluş Savaşı	—	5	—	3	1	—	9
	Yurdumuzun Düşmanlardan Temizlenmesi	—	7	—	5	1	—	13
	Padişahlık Yönetimi Nasıl Kaldırıldı?	—	—	—	—	—	—	—
	Cumhuriyetin Kuruluşu ve Devrimlerimiz	2	—	—	4	3	—	9
	Halifelik Nasıl Kaldırıldı?	—	—	—	—	—	—	—
	İkinci Dünya Savaşı ve Birleşmiş Milletler	1	11	—	5	2	—	19

<i>Atatürk'ten Anılar</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>İkinci Dünya Savaşından Sonra Dünya'da Neler Oldu?</i>	1	5	2	3	1	—	12
<i>Çok Partili Hayata Nasıl Geçtik</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Seçimler, TBMM Kuruluşu ve Cumhurbaşkanı</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Hükümetin Kuruluşu, Hükümetin ve Vatandaşların Görevleri</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Büyünce Ne Olacaksınız?</i>	1	—	—	—	—	—	1
Genel Toplam	5	28	2	20	8	—	63

Bu ünite de Osmanlı İmp. Yıkılması ve Kurtuluş Savaşı, Yurdumuzun Düşmanlardan Temizlenmesi, Padişahlık Yönetimi Nasıl Kaldırıldı?, Cumhuriyetin Kuruluşu ve Devrimlerimiz, Halifelik Nasıl Kaldırıldı?, İkinci Dünya Savaşı ve Birleşmiş Milletler, Atatürk'ten Anılar, İkinci Dünya Savaşından Sonra Dünya'da Neler Oldu?, Çok Partili Hayata Nasıl Geçtik, Seçimler, TBMM Kuruluşu ve Cumhurbaşkanı, Hükümetin Kuruluşu, Hükümetin ve Vatandaşların Görevleri, Büyünce Ne Olacaksınız? Konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 63 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazıları şu şekildedir:

Osmanlı İmp. yıkılması ve Kurtuluş Savaşı konusundaki “*Wilson, bir bildiri yayınlamıştı. Bu bildiride her milletin kendini dilediği gibi yönetmek hakkına sahip olduğu, bağımsızlığına hiçbir devletin ilişemeyeceği açıklanıyordu.*” ifade siyasi; “*Atatürk, Çanakkale Savaşlarında İngiliz ve Fransızlara karşı gösterdiği büyük başarılarla değerini tanıttı. Anafartalar'da İngilizleri yenerek düşmanın geri çekilmesini sağladı. Böylece hem Çanakkale boğazını hem de İstanbul'u kurtarmış oldu.*” ifadeleri ise küreselleşmenin hem sosyokültürel hem de siyasi yansımalarıdır.

Yurdumuzun düşmanlardan temizlenmesi konusunda yer alan “*Yunanlıların İzmir'e çıkışı, Fransız ve İtalyanların Güney Anadolu bölgesine saldırıları karşısında batıda Yunanlılara, güneyde Fransızlara, doğuda Ermenilere karşı cephe kuruldu.*” ve “*Sakarya Savaşı Türk gücünü bütün dünyaya tanıttı. Türklerin yabancı boyunduruğu altına sokulamayacağını açıkça gösterdi. Bunun üzerine Ruslar (Moskova Antlaşması) ve Fransızlar (Ankara Antlaşması) Büyük Millet Meclisi*

Hükümeti ile anlaşmaya yanaştılar.” şeklindeki ifadeler sosyokültürel ve siyasi; “Lozan barışı gereğince; Boğazlar silahsızlandırıldı her devletin savaş ve ticaret gemilerine geçiş hakkı verildi. Bu işi Boğazlar Komisyonu adı verilen bir komisyon kontrol edecekti.” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin siyasi ve ekonomik yansımalarına örnektir.

Cumhuriyetin kuruluşu ve devrimlerimiz konusu içerisindeki *“Batı uygarlığına uymamız için Şer’iye mahkemeleri kaldırıldı, her türlü adalet işleri devlet mahkemelerine bırakıldı. İsviçre kanunu örnek alınarak Türk Medeni Kanunu yazıldı.”* ifadeler sosyokültürel ve eğitim; *“Bizim kullandığımız tarih, takvim ve saatle, ileri ülkelerde kullanılanlar birbirine uymuyordu. Bu yüzden 1926 yılında çıkarılan bir kanunla, biz de milat takvimini ve uluslararası saati kabul ettik... Avrupalılar gibi, metre sistemi ölçüleri kullanmaya başladık.”* şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin sosyokültürel ve ekonomik yansımalarıdır.

“Hitler, 1 Eylül 1939’da Polonya’ya savaş açtı. İngiltere ve Fransa hazırlıksızdılar. Fakat Polonya’yı korumaya önceden söz verdikleri için, 24 saat sonra onlar da Almanya’ya karşı savaşa girdiler. Böylece İkinci Dünya Savaşı başlamış oldu.” cümleleri küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımaları iken *“Birleşmiş Milletlerin başlıca ödevlerinden biri de uluslararası barış ve güveni sağlamak, anlaşmazlıkları uluslararası kanunlarla çözmek, adalet yolundan ayrılmamaktır. Bu kurum milletler arasında dostluğu kuvvetlendirecek, sosyal, kültürel ve ekonomik ilgileri düzenleyecektir. İnsan hakları korunurken dil, din, ırk, kadın ve erkek ayrımları yapılmayacak, büyük küçük bütün milletler eşit sayılacaktır.”* cümleleri ise küreselleşmenin eğitim, siyasi ve sosyokültürel yansımalarının II. Dünya Savaşı ve Birleşmiş Milletler konusundaki örnekleridir.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada neler oldu? konusunda yer alan *“Eski sömürgeler kıtası Afrika artık uyandı. Bu kıtada birçok bağımsız cumhuriyetler kuruldu. Öteki kıtalardaki sömürgelerden çoğu da bağımsızlıklarına kavuştular.”* şeklindeki cümleler siyasi ve ekonomik; *“1950 yılında Kuzey Koreliler Güney Korelilere saldırdılar. Barışı korumak için Birleşmiş Milletler Kore’ye asker yolladı. İnsanlık ve hürriyet uğrunda yapılan bu çarpışmalara askeri birlikler göndererek Türkiye de katıldı. Kahraman Mehmetçiklerimiz orada kazandıkları zaferle dünya*

barışına büyük hizmetler ettiler.” şeklindeki cümleler sosyokültürel ve eğitim; “Hekimlik alanında yapılan başarıların en önemlisi ölmüş bir insanın yüreğinin ölümü yaklaşmış bir hastaya takılmasıdır. Bu işi de Güney Afrikalı bir doktor başardı ve hastası uzun zaman yaşadı. Bu çeşit ameliyatlar başka ülkelerde de yapılmaya başlandı. Türk doktorları da, kısa bir zaman sonra aynı ameliyatı başarı ile yaptılar.” şeklindeki cümleler ise küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel yansıma örneklerini oluşturmaktadır.

Büyünce ne olacaksınız? konusu içerisinde yer alan *“Yurdumuza milletimize ve bütün insanlığa yararlı olmak için çalışınız, çok çalışınız.”* şeklindeki ifadeler küreselleşmenin eğitim boyutundaki yansımasına bir başka örnektir.

Cumhuriyetimiz ünitesi içerisinde 33 tane görsel kullanılmış, fakat bu görsellerden hiçbirinde küreselleşme yansıması bulunamamıştır.

1978 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisinde altı ünite yer almaktadır. Küreselleşme simgelerinin yansımalarına yönelik bulgulardan en azına (43 adet) Dünyaya Toplu Bakış (III. Ünite) ünitesinde ulaşılmıştır. Küreselleşme simgelerinin yansımalarına yönelik en fazla (175 adet) bulguya ise Osmanlı İmparatorluğu (II. Ünite) ünitesinde ulaşılmıştır. Toplamda ise 527 adet küreselleşme simgelerine yönelik bulgu elde edilmiştir. 1978 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında elde edilen küreselleşme simgelerine yönelik bulguların çoğunluğunu siyasi (174 adet) ve sosyokültürel (169 adet) küreselleşme yansımaları oluşturmaktadır. Küreselleşme yansımalarının en az görüldüğü boyut ise bilim ve teknoloji (9 adet) alanında kendini göstermektedir. Küreselleşmenin sosyokültürel yansımaları içerisinde yer alan din alt temasına ait (34 adet) bulguya ulaşılması ise dikkat çeken bir başka boyuttur.

1978 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında toplamda 249 adet görsel kullanılmış ve bu görseller içerisinde 37 tanesinde küreselleşmeye yönelik bulguya ulaşılmıştır. Görsel bulgular içerisinde küreselleşmenin simgelerine yönelik yansımalarına en fazla (16 adet) Dünyaya Toplu Bakış (III. Ünite) ünitesinde ulaşılmıştır. Cumhuriyetimiz (VI. Ünite) ünitesinde ise küreselleşmenin simgelerine yönelik hiçbir görsel yansıma ulaşılamamıştır.

Küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarının çoğunlukta olmasının; Osmanlı İmparatorluğu ünite başlığı altında iki ayrı ünitenin yer alması, bu üniteler içerisinde Osmanlı İmparatorluğunun yapmış olduğu yeniliklere, askeri mücadelelere ve bu mücadeleler sonucu yapılan antlaşmalara ağırlıklı olarak yer verilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

2. KÜRESELLEŞMENİN 1990 YILI 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde “Osmanlı İmparatorluğu”, “Dünyamız, Yurdumuz ve Komşularımız”, “Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama ve Gerileme Devri”, “Cumhuriyetimize Nasıl Kavuştuk?”, “Dünyaya Toplu Bakış”, “Demokratik Hayat ve Anayasamız” şeklinde altı üniteden oluşan 1990 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ait içerik ve görsel tasarım öğelerine yönelik küreselleşme bulguları üniteler şeklinde verilmiştir.

2.1. KÜRESELLEŞMENİN OSMANLI İMPARATORLUĞU ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 11. Osmanlı İmparatorluğu Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
1. Ünite Osmanlı İmparatorluğu 11-66	<i>Osmanlı Devletinin Kuruluşu ve Önemli Olaylar</i>	—	19	—	19	1	—	39
	<i>Ankara Savaşından Sonra Anadolu'da Durum</i>	—	4	—	4	1	—	9
	<i>Fatih Sultan Mehmet Dönemi ve Önemli Olaylar</i>	—	8	—	8	2	2	20
	<i>II. Bayezit Dönemi ve Önemli Olaylar</i>	—	—	—	1	—	1	2
	<i>Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Önemli Olaylar</i>	—	4	—	6	2	—	12
	<i>Kanuni Sultan Süleyman Dönemi ve Önemli Olaylar</i>	—	8	—	6	3	1	18
	<i>Sokullu Mehmet Paşa Dönemi</i>	—	1	—	2	—	—	3
	<i>Fatih'in Kişiliği ve Başarıları</i>	—	—	—	—	—	—	—

Barbaros Hayrettin Paşa	—	—	—	—	—	—	—
Turgut Reis	—	—	—	—	—	—	—
Sokullu Mehmet Paşa	—	5	—	—	1	—	6
Osmanlı Uygarlığı	3	4	—	7	2	—	16
Mimar Sinan	—	—	—	—	—	—	—
Avrupa’da Yenilikler	4	1	—	7	1	—	13
Bilim ve Teknoloji	1	—	—	1	—	—	2
Genel Toplam	8	54	—	61	13	4	140

Bu ünite de Osmanlı Devletinin Kuruluşu ve Önemli Olaylar, Ankara Savaşından Sonra Anadolu’da Durum, Fatih Sultan Mehmet Dönemi ve Önemli Olaylar, II. Bayezit Dönemi ve Önemli Olaylar, Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Önemli Olaylar, Kanuni Sultan Süleyman Dönemi ve Önemli Olaylar, Sokullu Mehmet Paşa Dönemi, Fatih’in Kişiliği ve Başarıları, Barbaros Hayrettin Paşa, Turgut Reis, Sokullu Mehmet Paşa, Osmanlı Uygarlığı, Mimar Sinan, Avrupa’da Yenilikler, Bilim ve Teknoloji konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutta toplam 140 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bu boyutlara yönelik örneklerle aşağıda yer verilmiştir.

Osmanlı Devleti’nin kuruluşu ve önemli olaylar konusundaki küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansıma örnekleri “*Kayılar, 1071 Malazgirt Savaşından sonra Anadolu’nun çeşitli yörelerine geldiler... Bizanslılardan aldıkları Söğüt ve Domaniç’i kendilerine yurt edindiler.*”, “*Bizans imparatoru Kantakuzen, Osman Bey’den yardım istedi. Şehzade Süleyman komutasındaki ordu, Kantakuzen’in rakiplerini yendi. Bu yardımlar daha sonraki yıllarda da devam etti. Süleyman Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu, Bizans’ı Sırp ve Bulgarlara karşı da başarılı şekilde korudu... Bizanslılar, Gelibolu yakınlarındaki Çimpe kalesini, Osmanlılara verdiler.*” ve “*Kosova ovasında haçlı ordusu ile Osmanlı ordusu karşılaştı. Haçlı ordusu, sayıca üstündü. Fakat Osmanlı ordusunun gösterdiği büyük kahramanlık ve savaş alanındaki başarıları, haçlıları bozguna uğrattı. Sırp kralı ve oğlu esir alındı. Bu zafer, Osmanlıların Balkanlardan kolay kolay atılamayacağını gösterdi.*” şeklindedir.

“Çelebi Mehmet, Anadolu’da Türk birliğini sağlamaya çalıştı. Karamanoğullarını yenilgiye uğratarak yeniden kurulan bazı Anadolu beyliklerini de egemenliği altına aldı. O dönemin en güçlü donanmasına sahip olan Venediklilerle deniz savaşı yaptı. Eflak prensliğini vergiye bağladı. Macaristan üzerine akınlar yaptırdı.” ifadeleri ise Ankara Savaşı’ndan sonra Anadolu’da durum konusunda küreselleşmenin siyasi, sosyokültürel ve ekonomik yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Fatih Sultan Mehmet dönemi ve önemli olaylar konusundaki küreselleşmenin siyasi, sosyokültürel ve ekonomik yansımalarını ise şu ifadelerle örneklendirebiliriz: *“İstanbul’un alınması yeni bir çağın başlangıcı sayılır. İstanbul, Türklerin eline geçince Avrupalıların doğu ile olan ticaret yollarının bir bölümü kapanmıştır. Bunun sonucunda Avrupalılar doğu ticareti yapabilmek için yeni yollar aramaya başlamışlardır. Bu durum coğrafi keşiflerin başlamasında etkili olmuştur.”*

Yavuz Sultan Selim dönemi ve önemli olaylar konusundaki küreselleşmenin sosyokültürel, siyasi ve ekonomik yansımalarına *“Yavuz Sultan Selim, Mısır’ı da Osmanlı topraklarına kattı. Hicaz emiri, kutsal emanetleri, Mekke ve Medine’nin anahtarlarını ona gönderdi. Kutsal emanetler İstanbul’a getirildi. Mısır’ın fethiyle önemli ticaret yolları da Osmanlıların eline geçti. Ayrıca, elde edilen gelir kaynakları ile Osmanlı hazinesi zenginleşti.”* ifadeleri örnektir.

“Fransa ile Kapitülasyon adıyla bir dostluk antlaşması imzalandı. Bu antlaşma, her iki hükümdar hayatta olduğu sürece geçerli olacaktı. Her iki devlete ait denizlerde Osmanlı ve Fransız tüccarları serbestçe ticaret yapacaklardı. Bu antlaşma, Osmanlı Devleti için o devirde siyasi bir başarıydı. Çünkü Kanuni Sultan Süleyman, bununla Avrupa Hristiyan birliğini parçalamayı amaçlamıştı.” cümleleri ise Kanuni Sultan Süleyman dönemi ve önemli olaylar konusundaki küreselleşmenin siyasi, sosyokültürel ve ekonomik yansımalarına örnektir.

Osmanlı uygarlığı konusundaki *“Osmanlı imparatorluğu, Anadolu ve Rumeli olmak üzere iki eyalete ayrılmıştı. Daha sonraları Kırım, Macaristan (Budin, Temeşvar ve Eğri) ,Eflak, Boğdan, Mısır, Cezayir, Tunus da Osmanlı İmparatorluğunun birer eyaleti oldu. Fakat bu eyaletler özel bir şekilde yönetilirlerdi.”* şeklindeki ifadeler küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel

yansımalarına; “*Osmanlı imparatorluğunda, halkın büyük çoğunluğu Müslümandı. Diğerleri ise ele geçirilen topraklarla Osmanlı yönetimine giren Hristiyan, Musevi gibi topluluklardı. Türkler, yönetimlerinde yaşayan milletlerin dini inançlarına karışmayarak onları kendi örf ve adetlerinde özgür bıraktı.*” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin sosyokültürel, siyasi ve eğitim boyutları ile ilgili örneklerdir.

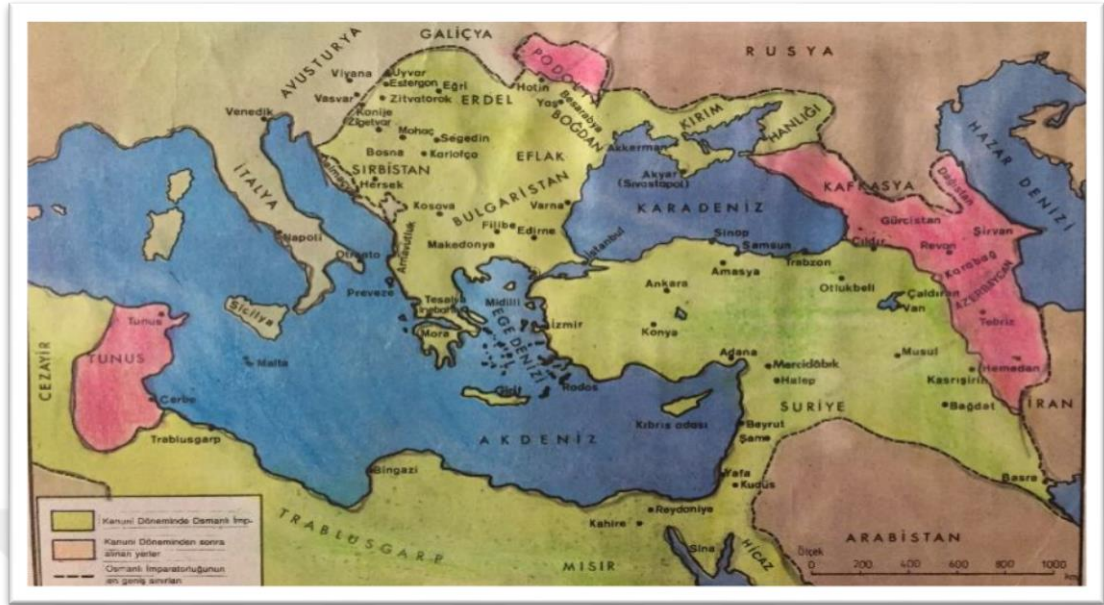
Osmanlı İmparatorluğu ünitesindeki 34 görsel içerisinde 4 tanesinde küreselleşme yansıması bulunmaktadır. Bu ünite küreselleşmenin görsellere yansımalarına yönelik bulunan örneklerden bazıları şunlardır:

Şekil 16. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 16 İstanbul’un alınmasıyla bir çağın başlamasına sebep olması, ayrıca bu portreyi İtalya’dan getirttiği Centili Bellini adlı sanatçıya yaptırması yönüyle de küreselleşmenin sosyokültürel yapısının bir görsel olarak ders kitaplarına yansımaya örnektir.

Şekil 17. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Şekil 17 ise Osmanlı İmparatorluğu'nun en geniş sınırlara ulaştığını göstermesi yönüyle küreselleşmenin siyasi boyutunu anlatan bir görseldir.

2.2. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYAMIZ, YURDUMUZ VE KOMŞULARIMIZ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 12. *Dünyamız, Yurdumuz ve Komşularımız Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı*

	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
II. Ünite Dünyamız, Yurdumuz ve Komşularımız 67-116	Dünyamız	—	—	—	1	1	2	4
	Türkiyemiz	—	8	—	—	11	—	19
	Türkiye'nin Jeopolitik Önemi	—	—	—	—	2	—	2
	Yurdumuzda Nüfus Sayımı	—	—	—	—	—	—	—
	Yurdumuzun Nüfusu	—	—	—	1	—	—	1
	Yurdumuzda Nüfusun Dağılışı	—	—	—	—	—	—	—
	Başlıca Geçim Kaynakları ve Çalışma Alanları	—	—	—	2	16	2	20

<i>Milli Gelir Kaynaklarımızın Korunması ve Geliştirilmesi</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Yurdumuz Türkiye, Geleceğe Güvenle Bakan Güçlü Bir Ülkedir</i>	—	—	—	1	—	—	1
<i>Sınır Komşularımız</i>	2	8	2	8	7	5	32
<i>Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti</i>	—	2	—	1	2	—	5
Genel Toplam	2	18	2	14	39	9	84

Bu ünite de Dünyamız, Türkiye'miz, Türkiye'nin Jeopolitik Önemi, Yurdumuzda Nüfus Sayımı, Yurdumuzun Nüfusu, Yurdumuzda Nüfusun Dağılışı, Başlıca Geçim Kaynakları ve Çalışma Alanları, Milli Gelir Kaynaklarımızın Korunması ve Geliştirilmesi, Yurdumuz Türkiye, Geleceğe Güvenle Bakan Güçlü Bir Ülkedir, Sınır Komşularımız, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutta toplam 84 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bu örneklerden bazılarına bakacak olursak:

Türkiye'miz konusu içerisindeki “*Kuzeydoğudan komşumuz olan Sovyetler Birliği ile sınırımız, Gümrü (1920), Moskova (1921) ve Kars (1921) antlaşmalarına dayanır... Sınır üzerinde Sarp ve Akyaka gümrük kapıları bulunur.*” ve “*Yunanistan ve Bulgaristan ile kara sınırımız vardır. Bu ülkelerle olan sınırımız, esas itibarıyla Lozan Barış Antlaşması (1923) ile belirlenmiştir... En işlek olanı Kapıkule gümrük kapısıdır. Burası, Türkiye'yi Avrupa'nın çeşitli ülkelerine bağlayan demir yolu ve uluslararası öneme sahip kara yolunun geçtiği bağlantı yeridir.*” cümleleri küreselleşmenin siyasi ve ekonomik yansımalarına örnek gösterilebilir.

“*İş arayanlar veya çalıştıkları işlerde aldıkları ücreti yeterli bulmayanlar başka yerlere hatta başka ülkelere göç ederler. Genç ve dinamik nüfusun başka ülkelere göç etmesi o ülke için insan gücü bakımından bir kayıp sayılır.*” cümleleri ise yurdumuzun nüfusu konusundaki küreselleşmenin sosyokültürel yansımasına örnektir.

Başlıca geçim kaynakları ve çalışma alanları konu başlığı altındaki “*İthal ettiğimiz malların başında, makineler, motorlu taşıtlar, ham petrol vb. araç ve gereçler gelmektedir. Bunların yanında ilaç, kimyasal maddeler ile kahve, kakao ve baharat da yer almaktadır. İhraç mallarımız ise, kuru ve yaş meyveler, pamuk, mercimek ve tütün gibi tarım ürünleridir. Ayrıca canlı hayvan, et, bitkisel yağlar,*

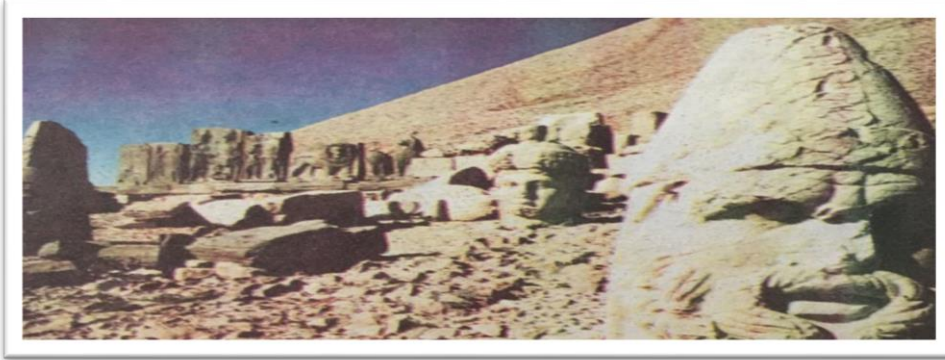
pamuklu ve yünlü kumaşlar, giyim eşyası ve deri de bunlar arasında yer alır. Buzdolabı, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi, otobüs, televizyon, mobilya ile krom, bakır gibi madenler de ihraç mallarımız arasında bulunmaktadır.” ve “Avrupa ülkelerini, zengin petrol kaynaklarına sahip Orta Doğu ülkelerine bağlayan kara yollarımızda trafik, her geçen gün artmaktadır. İstanbul boğazı üzerinde bulunan Boğaziçi köprüsü ile Fatih Sultan Mehmet köprüsü, kara yolu ulaşımındaki gelişmeye büyük katkıda bulunmaktadır.” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin ekonomik yansıma örneklerini teşkil etmektedir.

Sınır komşularımız konusundaki *“Yunanistan’ın nüfusunun 150 bin kadarı Türk’tür. Selanik, Drama, Kalava, Gümülcine, Yenice ve Dedeagaç Türklerin yoğun olduğu şehirlerdir. Dillerine, gelenek ve kültürlerine son derece bağlı olan Türklere Lozan antlaşması ile birtakım haklar sağlanmıştır.” ve “Bulgaristan, yüzyıllarca Türklerin idaresi altında kalmıştır. Bugün ülkenin pek çok yerinde görülen camiler, çeşmeler, hamamlar, köprüler vb. tarihi yerler o dönemin izlerini taşımaktadır.”* bilgileri küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarıdır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti konusundaki küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansıma örneği ise *“Kıbrıs Türk Barış Harekatından sonra, adanın güneyinde kalan 65 bin Türk, kuzeydeki Türk bölgesine geçmiştir. Ayrıca daha önce Rumların baskıları sonucunda yurt dışına giden pek çok Türk de adaya dönüş yapmıştır.”* şeklindeki ifadelerdir.

Dünyamız, yurdumuz ve komşularımız ünitesinde toplam 14 görsel kullanılmıştır. Bu görsellerden 9 tanesinde küreselleşme yansıması görülmektedir. Bu üniteye küreselleşmenin görsellere yansımasına yönelik bulunan örneklerden bazıları şunlardır:

Şekil 18. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Şekil 18 İlkçağdan kalma Nemrut heykelleri ülkemizin bir değeri haline gelerek binlerce turisti ağırlamaktadır. Yine bu görsel de küreselleşmenin ekonomik boyuttaki yansımalarına örnek gösterilebilir.

Şekil 19. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 19 Irak'ta Osmanlılar zamanında yapılan bir okul küreselleşmenin sosyokültürel boyutta görsel olarak ders kitabına yansımıştır.

2.3. KÜRESELLEŞMENİN OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DURAKLAMA VE GERİLEME DEVRİ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 13. Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama ve Gerileme Devri Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama ve Gerileme Devri	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		

<i>Osmanlı İmp. Genel Durumu</i>	1	1	—	1	2	—	5
<i>Duraklama Devrinin Önemli Siyasi Olayları</i>	—	12	—	10	5	1	28
<i>İmparatorluğun Durumunu Düzeltmek İsteyenler</i>	—	1	—	1	—	—	2
<i>Gerileme Devrinin Önemli Siyasi Olayları</i>	—	13	—	8	4	—	25
<i>Gerileme Devrinde Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri</i>	4	1	1	6	—	1	13
<i>Fransız İhtilali ve Sonuçları</i>	2	4	—	7	1	—	14
<i>Mısır ve Boğazlar Meselesi</i>	—	3	—	2	—	—	5
<i>Kırım Savaşı ve Sonuçları</i>	—	2	—	2	1	—	5
<i>Osmanlı İmp. Demokratikleşme Hareketleri</i>	—	6	—	4	1	1	12
<i>Namık Kemal</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Mithat Paşa</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Gazi Osman Paşa ve Plevne Savunması</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Osmanlı İmp. Yıkılması</i>	—	11	—	8	4	1	24
Genel Toplam	7	54	1	49	18	4	133

Bu ünite de Osmanlı İmp. Genel Durumu, Duraklama Devrinin Önemli Siyasi Olayları, İmparatorluğun Durumunu Düzeltmek İsteyenler, Gerileme Devrinin Önemli Siyasi Olayları, Gerileme Devrinde Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri, Fransız İhtilali ve Sonuçları, Mısır ve Boğazlar Meselesi, Kırım Savaşı ve Sonuçları, Osmanlı İmp. Demokratikleşme Hareketleri, Namık Kemal, Mithat Paşa, Gazi Osman Paşa ve Plevne Savunması, Osmanlı İmp. Yıkılması konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna dair toplam 133 tane küreselleşmeye dair örnek bulunmuştur. Bu boyutlara yönelik örneklerin birkaçına aşağıda yer verilmiştir.

Osmanlı İmp. genel durumu konusu içerisindeki küreselleşmenin siyasi, ekonomik, sosyokültürel ve eğitimin yansımalarına “*Avrupa devletlerinin bir kısmı, coğrafi keşifler sonucunda zenginleşmişti. Yeni ticaret yolları bulup gittikleri yerlerde sömürgeler kurmuşlardı. İyi eğitilmiş düzenli ordular ve güçlü donanmalar meydana getirmişlerdi. Bu orduları ve donanmaları yeni silahlarla donatmışlardı. Böylece Avrupa devletlerinin askeri açıdan güçlenmesi, Osmanlı ordusunun üstünlüğünü azalttı. Ayrıca, Rönesans ve Reform hareketleriyle Avrupa, bilim ve teknikte ileri gitmiştir.*” ifadeleri örnekken “*Osmanlı Devleti bu dönemde*

Venediklilerle de savaştı. Girit adasını ellerinde bulunduran Venedikliler, Osmanlı Devletinin deniz ticaretine zarar veriyorlardı. Bunu önlemek için Girit adasının alınması gerekiyordu. Bu yüzden Venediklilere savaş açıldı. Girit adası kuşatıldı (1645). Bu ada, uzunca kuşatmadan sonra, Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın gayretiyle alındı (1669)." ifadeleri ise küreselleşmenin sosyokültürel, ekonomi ve siyasi yansımalarına örnektir.

Gerileme devrinin önemli siyasi olayları konusundaki *"Rusya, İstanbul Antlaşmasıyla Azak kalesini alarak Karadeniz'e ilk adımını atmış oldu. Sonra da Baltık denizine çıkmak için İsveçlilerle savaşa girdi. İsveç kralı yaralı olarak Osmanlı İmparatorluğuna sığındı. Rus askerleri, İsveç kralını takip etme bahanesiyle Osmanlı topraklarına girdiler. İsveç kralının da Osmanlı Devletini Rusya'ya karşı savaşa kışkırtması ile Rusya'ya savaş ilan edildi (1711)."* cümleleri küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarına *"Fransa, ekonomik çıkarlarını gözeterek Osmanlı Devletinin yanında yer aldı. Bu yardımlarına karşılık olarak da kapitülasyonlar genişletildi (1740). Kapitülasyonların sürekli olarak yürürlükte kalması esası kabul edildi."* cümleleri ise küreselleşmenin siyasi ve ekonomik yansımalarına örnektir.

Gerileme devrinde Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri konu başlığındaki küreselleşmenin sosyokültürel yansıma örneği ise *"III. Selim Nizam-ı Cedit adıyla yeni bir ordu kurdu. Bu ordunun yetiştirilmesi için de Fransa'dan uzmanlar getirtti. Askerlere yeni tip elbiseler giydirtti. Bu ordu, Napolyon'u Akka kalesi önünde yenilgiye uğrattı."* şeklindeki ifadelerdir.

"Hürriyet, eşitlik, adalet, mülkiyet prensipleri bütün dünyaya yayıldı. Yeni bir devlet rejimi ortaya çıktı. Krallıklar yıkılarak demokrasi yönetimi kurulmaya başlandı." ifadeleri küreselleşmenin sosyokültürel, siyasi ve ekonomik yansımalarıyken *"İngiltere, Rusya ve Fransa aralarında anlaşarak Yunanistan'a bağımsızlık verilmesini istediler. Fakat Osmanlılar, iç işlerine yapılan müdahaleyi kabul etmediler. Bunun üzerine Osmanlı donanması Navarin'de yakıldı. Osmanlı Devleti, gemilerini yakan devletlerden tazminat istedi. Ruslar, bu isteğe cevap olarak savaş açtılar (1828). Fransız ve İngilizler de Osmanlı Devletiyle ilişkilerini kestiler. Başlayan Osmanlı-Rus savaşı sonucunda, Osmanlı Devleti yenildi. Ruslarla Edirne*

Antlaşması yapıldı (1829). Bu antlaşma ile Yunanistan'a bağımsızlık verildi.” ifadeleri ise küreselleşmenin siyasi, sosyokültürel ve ekonomik yansımalarının Fransız İhtilali ve sonuçları konusundaki bir başka örnekleridir.

Osmanlı İmp. demokratikleşme hareketleri içerisindeki *“Kırım Savaşı sırasında, İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devletine yardım etmişti. Bu yardıma karşılık, Osmanlı İmparatorluğundan Hristiyan halka bazı haklar verilmesini istediler. Osmanlı Devleti de, Paris Antlaşmasına, Hristiyanların haklarını koruyucu herhangi bir madde konulmasını engellemek için Islahat Fermanını yayınladı (1856).”* şeklindeki bilgiler küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Osmanlı İmp. yıkılması konusunda yer alan *“Berlin kongresi öncesinde, Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında bir ittifak yapıldı. Bu ittifaka göre İngiltere, Rusya'nın ileride, Doğu Anadolu'ya ve oradan da İskenderun Körfezi'ne yapabileceği bir saldırıda Osmanlı Devletine yardım edecekti. İngiltere, bunu yapabilmek için Kıbrıs'ta asker bulundurmak istedi. Osmanlı Devleti bunu kabul etti (1878). Böylece Kıbrıs'a yerleşen İngiltere, daha sonra orayı Osmanlı Devletine geri vermedi.”* şeklindeki cümleler siyasi; *“Avusturya- Macaristan hükümeti, olayın sorumluluğunu Sırbistan'a yükleyerek bu devlete savaş açtı (1914). Rusya, Sırbistan'ın yanında savaşa katıldı. Fransa, daha sonra da İngiltere, Rusya'yı destekledi. Almanya ise Avusturya-Macaristan ile birlikte savaşa girdi. Böylece İtilaf ve İttifak devletleri arasında Birinci Dünya Savaşı başlamış oldu (1914).”* şeklindeki cümleler ise küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarıdır.

Osmanlı İmparatorluğunun duraklama ve gerileme devri ünitesinde 22 görsel içerisinden 4 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Bu ünite de küreselleşmenin görsellere etkisine yönelik bulunan örneklerden bazıları şunlardır:

Şekil 20. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 20 II. Mahmut döneminde askeri alanda yapılan yeniliklerin kıyafetlere de yansması küreselleşmenin sosyokültürel boyutuna bir örnektir.

Şekil 21. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Şekil 21 Berlin Antlaşması'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki sınırlarını gösteren görsel küreselleşmenin siyasi yansımasına bir başka örnektir.

2.4. KÜRESELLEŞMENİN CUMHURİYETİMİZE NASIL KAVUŞTUK?
ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK
BULGULAR

Tablo 14. Cumhuriyetimize Nasıl Kavuştuk? Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
	Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
<i>Mondros Ateşkes Anlaşmasından Sonra Yurdumuzun Durumu</i>	—	2	—	3	1	1	7
<i>Kurtuluş Savaşı Hazırlık Dönemi</i>	—	5	—	3	1	1	10
<i>TBMM'nin Açılışı ve Çalışmaları</i>	—	2	—	1	1	—	4
<i>Savaş Dönemi</i>	—	10	—	10	—	5	25
<i>Barış Dönemi</i>	—	2	—	—	2	2	6
<i>İstiklal Madalyasının Değeri ve Önemi</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Çağdaşlaşma ve Uygarlık</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Siyasal Alanda İnkılâp</i>	—	1	—	1	—	—	2
<i>Hukuk Alanında İnkılâp</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Eğitim ve Kültür Alanında İnkılâp</i>	1	—	—	2	—	1	4
<i>Toplumsal Alanda İnkılâp</i>	—	—	—	3	2	1	6
<i>Türk Kadınının Tarihteki Yeri</i>	—	—	—	1	—	—	1
<i>Ekonomi Alanında İnkılâp</i>	—	1	—	—	1	—	2
<i>Türk İnkılâbının Önemi, Bize Kazandırdıkları ve Bu Konudaki Sorumluluklarımız</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Atatürk'ün Eserleri</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Atatürk'ün Hayatı</i>	—	—	—	1	—	1	2
<i>Atatürk'ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri</i>	—	—	—	1	—	—	1
<i>Atatürk İle İlgili Bir Anı</i>	—	—	—	—	—	—	—
Genel Toplam	1	23	—	26	8	12	70

Bu ünite de Mondros Ateşkes Anlaşmasından Sonra Yurdumuzun Durumu, Kurtuluş Savaşı Hazırlık Dönemi, TBMM'nin Açılışı ve Çalışmaları, Savaş Dönemi, Barış Dönemi, İstiklal Madalyasının Değeri ve Önemi, Çağdaşlaşma ve Uygarlık, Siyasal Alanda İnkılâp, Hukuk Alanında İnkılâp, Eğitim ve Kültür Alanında İnkılâp,

Toplumsal Alanda İnkılâp, Türk Kadınının Tarihteki Yeri, Ekonomi Alanında İnkılâp, Türk İnkılabının Önemi, Bize Kazandırdıkları ve Bu Konudaki Sorumluklarımız, Atatürk'ün Eserleri, Atatürk'ün Hayatı, Atatürk'ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri, Atatürk İle İlgili Bir Anı konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 70 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bu boyutlarla ilgili bulunan örneklerden birkaçı şu şekildedir:

Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra yurdumuzun durumu konusunda *“İstanbul'a bir donanma gönderip Osmanlı devletinin başkentini denetim altına aldılar (13 Kasım 1918). İngilizler; Antep, Urfa, Maraş ve Musul'u işgal edip Samsun ve Merzifon'a askeri birlikler çıkardılar. Fransızlar, Adana ve çevresini; İtalyanlar ise Antalya ve Konya yöresini işgal ettiler. Daha sonra Yunanlılar, İngilizlerin desteğiyle İzmir'i işgal altına aldılar (15 Mayıs 1919).”* şeklinde belirtilen ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

“Misak-ı Milli kararları özetle şunlardır: İstanbul'un güvenliği sağlandıktan sonra boğazlar, dünya ticaretine açılmalıdır. Azınlıkların hakları, komşu ülkelerdeki Müslüman halkın da aynı haktan yararlanmaları şartı ile kabul edilecektir. Milli ve ekonomik gelişmemizi engelleyen kapitülasyonlar kaldırılmalıdır.” şeklindeki ifadeler Kurtuluş Savaşı hazırlık dönemi konusunda küreselleşmenin ekonomik, siyasi ve sosyokültürel yansımalarına örnektir.

Savaş dönemi konu başlığındaki *“Moskova Antlaşması, TBMM Hükümeti ile Sovyet Rusya arasında 16 Mart 1921'de imzalandı. Bu antlaşma sayesinde Sovyetler Birliği ile olan doğu sınırımız çizildi. Sovyet Rusya, yeni Türk Devleti'ni ve onun haklarını tanımış oldu. İki devletin birbirlerine yardım etmesi kabul edildi.”* ifadesi küreselleşmenin siyasi; *“ Sakarya zaferi, TBMM Hükümetinin içte ve dışta itibarını artırdı. Bunun sonunda Sovyetler Birliği ile Kars, Fransızlarla Ankara antlaşmaları imza edildi.”* ifadesi ise küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarıdır.

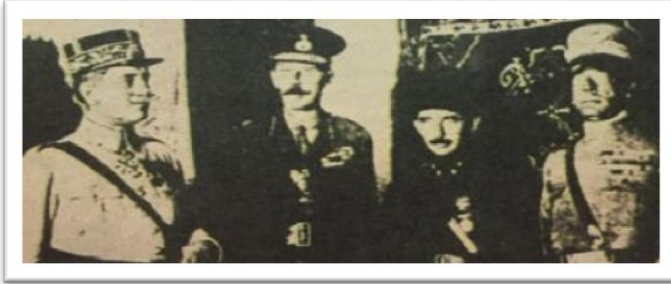
Eğitim ve kültür alanında inkılâp konusunda *“Yaygın eğitim, örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetleridir. Bu faaliyetlere; hiç okula gidememiş, öğrenimini tamamlayamamış kişilerin yanında, halen bir okula devam*

eden veya öğrenimini tamamlamış kişiler de katılabilir.” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin eğitime yansımalarına bir örnektir.

“Batılı devletlerin kullandığı takvim, saat, ölçü farklıydı. Diğer devletlerle aramızdaki bu farklılık, olayların tarihlerinin karşılaştırılmasını ve resmi ilişkileri zorlaştırıyordu. Ayrıca ticari ilişkiler de sağlıklı şekilde yürütülemiyordu. Bunun için hicri takvim yerine miladi takvim kullanılmaya başlandı (1 Ocak 1926). Ağırlık ölçüsü olarak okka yerine kilogram; uzunluk ölçülerinden arşın, endaze, kulaç yerine metre kabul edildi. Böylece, yurdun her yerinde aynı ölçü düzeni kuruldu. Bu yenilik, diğer devletlerle olan ticari ilişkilerimizde kolaylık sağladı.” ifadeleri toplumsal alanda inkılâp konusunda küreselleşmenin sosyokültürel ve ekonomik yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Cumhuriyetimize nasıl kavuştuk? ünitesinde kullanılan 46 görselin 12 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etkisi olan 12 görsel örneğinden birkaçına aşağıda yer verilmiştir:

Şekil 22. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Mudanya Ateşkes Antlaşması sırasında İsmet İnönü ve İtilaf Devletleri temsilcilerini gösteren Şekil 22 küreselleşmenin siyasi boyutuna bir örnektir.

Şekil 23. Küreselleşmenin Eğitim Boyutu

Halk eğitim merkezindeki kurstan olan Şekil 23 hayat boyu öğrenme yönüyle küreselleşmenin eğitim boyutunu anlatan bir örnektir.

2.5. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYAYA TOPLU BAKIŞ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 15. Dünyaya Toplu Bakış Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
	Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
<i>Yeryüzünde Kara ve Denizlerin Dağılışı</i>	—	—	—	2	3	—	5
<i>Coğrafi Keşifler</i>	—	—	—	2	2	—	4
<i>Dünyanın Başlıca Ülkeleri</i>	1	1	5	2	7	1	17
<i>Milli Dış Siyaset</i>	1	—	—	1	—	—	2
<i>Boğazlar Sorunu ve Montrö Sözleşmesi</i>	—	2	—	—	1	—	3
<i>Hatay'ın Anavatana Katılması</i>	—	2	—	—	—	—	2
<i>Atatürk'ün Son Günleri ve Ölümü</i>	—	—	—	1	—	—	1
<i>Yurt İçi ve Yurt Dışındaki Yankıları</i>	—	—	1	1	1	—	3
<i>Atatürk İle İlgili Anılar</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Atatürkçülüğün Tanımı ve Önemi</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Atatürkçülüğün Nitelikleri</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Atatürk İlkelerinin Ortak Özellikleri</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Atatürk İlke ve İnkılâplarının Dayandığı Temel Esaslar</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Atatürk İlkeleri</i>	3	2	—	4	—	—	9
<i>Atatürk İlkelerine Sahip Çıkmak ve Devamlılığını Sağlamak</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>II. Dünya Savaşı ve Türkiye</i>	—	7	1	5	1	1	15
<i>Milletler Arası Kuruluşlar</i>	3	4	—	4	3	5	19
Genel Toplam	8	18	7	22	18	7	80

Bu ünite de Yeryüzünde Kara ve Denizlerin Dağılışı, Coğrafi Keşifler, Dünyanın Başlıca Ülkeleri, Milli Dış Siyaset, Boğazlar Sorunu ve Montrö Sözleşmesi, Hatay'ın Anavatana Katılması, Atatürk'ün Son Günleri ve Ölümü, Yurt İçi ve Yurt Dışındaki Yankıları, Atatürk İle İlgili Anılar, Atatürkçülüğün Tanımı ve

Önemi, Atatürkçülüğün Nitelikleri, Atatürk İlkelerinin Ortak Özellikleri, Atatürk İlke ve İnkılâplarının Dayandığı Temel Esaslar, Atatürk İlkeleri, Atatürk İlkelerine Sahip Çıkmak ve Devamlılığını Sağlamak, II. Dünya Savaşı ve Türkiye, Milletler Arası Kuruluşlar, konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 80 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bu boyutlara yönelik verilebilecek örneklerden bazıları şöyledir:

Yeryüzünde kara ve denizlerin dağılışı konusundaki *“Amerika’nın yerli halkı olan Kızılderililerin sayısı günümüzde oldukça azalmıştır. Bu kıtanın asıl nüfusunu, yüzyıllar önce, Avrupa ve Afrika’dan gelenler oluşturmaktadır.”* cümleleri küreselleşmenin sosyokültürel yansımasına bir örnektir.

Coğrafi keşifler konusu içerisinde yer alan *“Bir başka iddiaya göre de Batı Avrupa’nın kuvvetli devletleri, İspanya, Portekiz, İngiltere ve Hollanda, doğuyla ticareti ellerinde tutan İtalyan şehirlerini kıskanmışlar ve bu yüzden kıtalar arası keşifler başlamıştır. Bazı yazarlar ise coğrafi keşiflerin Hristiyanlığın yayılmasını sağlamakla ilgili olduğunu ileri sürerler.”* şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin ekonomik ve sosyokültürel yansımalarıdır.

“Batı Almanya, Türkiye’nin en çok alışveriş ettiği ülkedir. Bu ülkeye pamuk, tütün, fındık, afyon, yün, deri, giyim eşyası, krom ve bakır gibi maddeler satarız. Buna karşılık, çeşitli makineler, kimyasal maddeler, otomobil ve optik aletler satın alırız.” şeklindeki ifadeler dünyanın başlıca ülkeleri konusunda küreselleşmenin ekonomi ile bilim ve teknoloji boyutundaki yansımalarını örneklendirmektedir.

Hatay’ın anavatana katılması konusunda siyasi küreselleşme yansıması ise *‘Türkiye, Milletler Cemiyetine başvurarak Hatay’ın geleceğine, Hatay’da oturanların karar vermesini istedi. Bu istek kabul edildi. Milletler Cemiyeti aracılığı ile Türkiye ve Fransa arasında görüşmeler başladı. Sonunda, Hatay’da bağımsız bir Türk devletinin kurulması konusunda anlaşmaya varıldı. Hatay için bir anayasa hazırlandı.’* şeklindeki cümlelerle yer bulmuştur.

“Atatürk’ün milliyetçilik ilkesi, kendini aynı milletin üyeleri sayan kişilerin, o milleti yüceltme istekleridir. Dini inançları, dili ne olursa olsun, kendini Türk sayan, Türk bilen ve Türk olarak yaşayan her insan, Türk’tür. Atatürk bunu “Ne mutlu

Türk'üm diyene!" diyerek belirtmiştir." ifadesi ise küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi boyutlarıyla ilgili olarak Atatürk ilkeleri konusu içerisinde yer almıştır.

II. Dünya Savaşı ve Türkiye konusunda *"İngiliz, Amerikan ve Rus kuvvetlerine karşı daha fazla dayanamayan Almanya 1945'te kayıtsız şartsız teslim oldu. Japonya bir süre daha savaşı sürdürdü ancak, Amerika'nın 6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya, 9 Ağustosta da Nagazaki'ye attığı atom bombaları, bu şehirleri yerle bir etti. On binlerce insan öldü. Bunun üzerine Japonya kayıtsız şartsız teslim oldu."* şeklindeki ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel, bilim ve teknoloji ile siyasi yansımalarıdır.

Milletlerarası kuruluşlar konusunda küreselleşmenin sosyokültürel, siyasi, ekonomik ve eğitim yansımaları *"Birleşmiş Milletlerin amacı dünyada barış ve güvenliği korumak, silahlanmanın denetlenmesini ve silahsızlanmayı sağlamak, devletlerarası işbirliğini gerçekleştirmek, insan haklarını korumak ve bu konuda milletler arasında ayrım gözetmemektir."* cümleleriyle kendini göstermektedir. Yine aynı konu başlığı altındaki *"Altı batı Avrupa ülkesi, 1958 tarihinde, kendi aralarında ekonomik birlik kurdu. Bu birliğe, Avrupa ekonomik topluluğu (AET) adı verildi. Bu topluluğa ortak Pazar da denir... Üye ülkeler aralarındaki gümrük vergilerini büyük ölçüde kaldırdı. Topluluğa üye ülkelerin işçileri, topluluk üyesi bir başka ülkede serbestçe çalışmaya başladı."* şeklindeki cümleler küreselleşmenin ekonomik ve siyasi yansımalarının örneğidir.

Dünyaya toplu bakış ünitesinde 40 görsel yer almakta ve bu görsellerden 7 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

Şekil 24. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Şekil 24 Atatürk'ün II. Dünya Savaşı döneminde Türkiye'nin güvenliği için Yugoslav, Romen ve Yunan genelkurmay başkanları ile görüşmesine ait bir fotoğraf küreselleşmenin siyasi boyutunun ders kitaplarına görsel olarak yansımaya bir örnek teşkil etmektedir.

Şekil 25. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Şekil 25'te küresel boyuttaki uluslararası kuruluşların amblemlerinin yer alması da küreselleşmenin siyasi boyutuna bir başka örnektir.

2.6. KÜRESELLEŞMENİN DEMOKRATİK HAYAT VE ANAYASAMIZ ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 16. Demokratik Hayat ve Anayasamız Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
	Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
<i>Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş</i>	1	—	—	1	—	—	2
<i>Kamu Oyu ve Basının Önemi</i>	4	—	2	3	1	1	11
<i>Anayasamız ve Önemi</i>	—	—	—	1	—	—	1
<i>Yeni Anayasamızın Dayandığı Temel Görüş ve İlkeler</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>T.C. Anayasasının Bazı Maddeleri</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Anayasamızda Yer Alan Kurum ve Kuruluşlar</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Devletin Temel Amaç ve Görevleri</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Vatandaşlık Temel Hak ve Ödevleri</i>	—	—	—	—	—	1	1
Genel Toplam	5	—	2	5	1	2	15

VI. Ünite Demokratik Hayat ve Anayasamız 277-312

Bu ünite de Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş, Kamu Oyu ve Basının Önemi, Anayasamız ve Önemi, Yeni Anayasamızın Dayandığı Temel Görüş ve İlkeler, T.C. Anayasasının Bazı Maddeleri, Anayasamızda Yer Alan Kurum ve Kuruluşlar, Devletin Temel Amaç ve Görevleri, Vatandaşlık Temel Hak ve Ödevleri, konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 15 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Türkiye’de çok partili hayata geçiş konusunda “*Demokraside, hürriyet ve eşitlik esastır. Hürriyet, başkalarına zarar vermeden her şeyi yapabilmektir. Bütün insanlar hürdür. Onlar, serbestçe düşünür ve düşüncelerini açıklayabilirler. Hiçbir ayırım olmaksızın herkes kanun önünde eşittir. Hiç kimseye din, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşüncesinden dolayı farklı işlem yapılamaz. Demokraside kişiler, istediği işi ve mesleği seçebilirler.*” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel ve eğitim yansımalarına örnektir.

Kamuoyu ve basının önemi konusunda yer alan “*Yapılan yollar, geliştirilen motorlu araçlar, ulaşımı son derece kolaylaştırmıştır. Bir yerdeki haber veya olay, bu sayede süratle yayılmakta ve duyulmaktadır. Radyo, televizyon, telefon, teleks sayesinde insanlar, gelişen olayları çok kısa bir zaman içinde öğrenme imkanına sahiptirler.*” şeklindeki cümleler küreselleşmenin eğitim, bilim ve teknoloji, ekonomik ve sosyokültürel yansımalarını örneklendirirken “*Basın, çağımızda haber taşıma niteliği yanında, etkili eğitim ve öğretim araçlarından da biridir. Özellikle gazeteler, günümüzde milyonlarca okuyucuya hitap etmektedir. Basın, sadece olayları yansıtmakla yetinmez, verdiği bilgiler, yaptığı yorumlar, ileri sürdüğü fikirlerle geniş halk kitlelerinin eğitimine de katkıda bulunur. Bu husus, demokrasi ile idare edilen ülkelerde daha da anlam kazanır.*” cümleleri ise küreselleşmenin eğitim ve sosyokültürel yansımalarını örneklendirmektedir.

Demokratik hayat ve anayasamız ünitesinde 26 görsel yer almakta ve bu görsellerden sadece 2 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görseller aşağıda yer almaktadır.

Şekil 26. Küreselleşmenin Eğitim Boyutu

Şekil 26’da görülen kitaplar hayat boyu öğrenmede etkin bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu yönüyle küreselleşmenin eğitim yansımasına bir örnektir.

Şekil 27. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Şekil 27’de görülen uçaklar özellikle uzak mesafelere ulaşımı kolaylaştırmakta bu yönüyle küreselleşmenin ekonomik yansımasına, insanların

seyahat şekillerini değiştirmesi yönüyle de küreselleşmenin sosyokültürel yansımalarına örnek oluşturmaktadır.

1990 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisinde 1978 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında olduğu gibi altı ünite yer almaktadır. Küreselleşme simgelerinin yansımalarına yönelik bulgulardan en fazlasına (140 adet) Osmanlı İmparatorluğu (I. Ünite) ünitesinde ulaşılmıştır. Küreselleşme simgelerinin yansımalarına yönelik en az bulgu (15 adet) ise Demokratik Hayat ve Anayasamız (VI. Ünite) ünitesinde elde edilmiştir. Toplamda 522 adet küreselleşme simgelerine yönelik bulguya ulaşılmıştır. 1990 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında elde edilen küreselleşme simgelerine yönelik bulguların genelini küreselleşmenin sosyokültürel (177 adet) ve siyasi (167 adet) yansımaları oluşturmaktadır. Küreselleşme yansımalarının en az görüldüğü boyut ise bilim ve teknoloji (12 adet) alanıdır. Yine küreselleşmenin sosyokültürel yansımaları içerisinde yer alan din alt temasına ait (14 adet) bulguya ulaşılmıştır.

1990 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında toplamda 182 adet görsel kullanılmış ve bu görseller içerisinden 38 tanesinde küreselleşmenin yansımalarına yönelik bulgu elde edilmiştir. Görsel bulgular içerisinden küreselleşmenin simgelerine yönelik yansımalar en fazla (12 adet) Duraklama ve Gerileme Devri (IV. Ünite) ünitesinde yer almıştır. Demokratik Hayat ve Anayasamız (VI. Ünite) ünitesinde ise küreselleşmenin simgelerine yönelik sadece iki görsel yansıma ulaşılmıştır.

3. KÜRESELLEŞMENİN 2001 YILI 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde “Vatan ve Millet”, “Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?”, “Güzel Yurdumuz Türkiye”, “İslamiyetin Doğuşu, Yayılışı ve Türkler” şeklinde dört üniteden oluşan 2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ait içerik ve görsel tasarım öğelerine yönelik küreselleşme bulguları üniteler şeklinde verilmiştir.

3.1. KÜRESELLEŞMENİN VATAN VE MİLLET ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 17. Vatan ve Millet Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

1. Vatan ve Millet 9-26	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
	Vatan ve Vatan Sevgisi	—	—	—	—	—	—	—
	Millet ve Millet Sevgisi	3	—	—	4	1	6	14
	Genel Toplam	3	—	—	4	1	6	14

Bu ünite de Türkiye’de Vatan ve Vatan Sevgisi, Millet ve Millet Sevgisi konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 14 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Millet ve millet sevgisi konusunda “*Başkalarının dini inançları, gelenek ve görenekleri farklı olabilir. Bu gibi durumlarda, birbirimize saygılı olmalı, herkesin birtakım hak ve hürriyetlere sahip olduğunu unutmamalıyız.*” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin eğitim; “*Atalarımız başka milletlerle yan yana, iç içe yaşadıkları zamanlarda onlara hoşgörü göstermişlerdir. Onların dinlerine, dillerine, gelenek ve göreneklerine karışmamışlardır. Herkesin din ve vicdan hürriyetine saygı göstermişlerdir. Böylece huzur ve barış içinde yaşamışlardır. Atatürk de diğer milletlerin gelenek ve göreneklerine saygı göstermiştir.*” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin sosyokültürel ve eğitim yansımalarına örnektir.

Vatan ve millet ünitesinde 23 görsel yer almakta ve bu görsellerden 6 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 28. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 29. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 28’de görülen Türk kahvesi, acı bir kahvenin kırk yıl hatrı vardır anlayışı ile kültürümüzün önemli bir değeri olarak tüm dünyaca beğenilen bir tat haline gelmiştir. Şekil 29 ise insanları din, dil, ırk ayrımı yapmadan yaradılanı severiz yaradan ötürü anlayışı ile Türk milletinin hoşgörü ve misafirlik anlayışının göstergesidir. Görseller bu yönleriyle küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun ders kitaplarındaki birer yansımasıdır.

3.2. KÜRESELLEŞMENİN CUMHURİYETE NASIL KAVUŞTUK? ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 18. Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk? Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

II. Ünite Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk? 27-86	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
	<i>Mondros Ateşkes Anlaşması</i>	2	10	—	6	2	1	21
	<i>Kurtuluş Savaşı</i>	—	3	—	1	—	—	4
	<i>Savaş Dönemi</i>	—	8	—	12	—	5	25
	<i>Barış Dönemi</i>	—	4	—	—	2	3	9
	<i>Türk İnkılâbı ve Önemi</i>	2	3	—	9	5	1	20
	<i>Atatürkçü Düşünce Sistemi</i>	9	2	1	11	1	1	25
	<i>Cumhuriyetimizin Kurucusu: Atatürk</i>	2	1	—	7	—	2	12
	Genel Toplam	15	31	1	46	10	13	116

Bu ünite de Türkiye’de Mondros Ateşkes Anlaşması, Kurtuluş Savaşı, Savaş Dönemi, Barış Dönemi, Türk İnkılâbı ve Önemi, Atatürkçü Düşünce Sistemi, Cumhuriyetimizin Kurucusu: Atatürk konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 116 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Mondros Ateşkes Anlaşması konusu içerisinde yer alan “*Fransız İhtilali bütün dünya devletlerini olduğu gibi Osmanlı Devleti’ni de etkiledi. Bu ihtilalle eşitlik, hürriyet, adalet, milliyetçilik, fikirleri hızla yayıldı. Osmanlı ülkesinde yaşayan pek çok millet, milliyetçilik düşüncesinin etkisi ile ayaklandı.*” ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel, siyasi ve eğitim; “*Çanakkale ve İstanbul boğazlarındaki istihkamlar, İtilaf Devletleri tarafından işgal edilecek; Boğazlar bütün gemilere açılacaktı. Böylece Anadolu ve Rumeli’nin bağlantısı kesilecek, İstanbul’un güvenliği de tehlikeye düşecekti. Ayrıca, Osmanlı Devleti’nin Boğazlar üzerindeki egemenliği sona ermiş olacaktı.*” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin siyasi, ekonomik ve sosyokültürel yansımalarına örnektir.

Kurtuluş Savaşı konusunda “Sivas Kongresi sırasında bazı üyeler, bir başka devletin mandası (koruyuculuğu) altına girmemizi önerdiler.” şeklindeki cümle küreselleşmenin siyasi, “Misak-ı Milli’nin yayınlanması üzerine İtilaf Devletleri temsilcileri, milletvekillerine baskı yapmaya, onları tutuklamaya başladılar. Daha sonra, İstanbul’u resmen işgal ettiler (16 Mart 1920).” cümleleri ise küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

“İtilaf Devletleri, Mondros Ateşkes Anlaşması’na bir madde koyup, Doğu Anadolu’yu Ermenilere vermek istediler. Yapılan savaşta, Ermeniler yenilgiye uğratıldı ve barış istemek zorunda bırakıldı. Onlarla Gümrü Antlaşması imza edildi. (2 Aralık 1920). Bu anlaşma ile Ermeniler, Kars ve çevresini Türkiye’ye teslim ettiler. Doğu Anadolu ile ilgili istek ve iddialarından vazgeçtiler.” ve “Mondros ateşkes Anlaşması’ndan sonra, Antep, Maraş ve Urfa, İngilizler tarafından işgal edildi. İngilizler bu yerleri daha sonra Fransızlara bıraktılar.” ifadeleri savaş dönemi konusundaki küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarına örnekken; “Moskova Antlaşması, TBMM hükümeti ile Sovyetler Birliği arasında 16 Mart 1921’de imzalandı. Bu antlaşmayla Sovyetler Birliği ile olan doğu sınırımız çizildi. Sovyetler Birliği, yeni Türk devletini ve onun haklarını tanımış oldu.” ifadesi ise küreselleşmenin siyasi yansımalarına bir başka örnektir.

Barış dönemi konu başlığı içerisinde yer alan “İsviçre’nin Lausanne (Lozan) şehrinde, barış yapmak için bir konferans toplandı. Bu konferansa, Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya’nın temsilcileri katıldı. Boğazlarla ilgili konular görüşülürken, Sovyetler Birliği ve Bulgaristan da görüşmelerde hazır bulundu.” cümleleri küreselleşmenin siyasi ve ekonomik yansımalarına örnek oluşturmaktadır.

Türk inkılabı ve önemi konusundaki “Abbassiler döneminde ise halifeler, bütün Müslümanların dini lideri sayılmaya başladı. Halifeliğin bu dini niteliğini; Osmanlı padişahlarından bazıları da kullanmışlardır. Böylece, diğer İslam devletlerine de dini yönden hakim olmak istemişlerdir.” cümleler küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarıken; “Atatürk, eğitimin milli ve çağdaş olmasını istemiş, dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden yararlanmalı demiştir.” cümleleri küreselleşmenin eğitim yansımalarına; “Atatürk; fikrimizi

zihniyetimiz tepeden turnağa kadar medeni olacaktır. Medeni ve milletler arası kıyafet, milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu giyeceğiz.” Dedi. Daha sonra, “Şapka Giyilmesi Hakkında Kanun” kabul edildi (25 Kasım 1925).” cümleleri ise küreselleşmenin sosyokültürel yansımasına örnektir.

Atatürkçü düşünme sistemi konusundaki *“Fransız İhtilali ile dünyaya yayılan özgürlük, bağımsızlık, milliyetçilik ve demokrasi gibi fikirler, Atatürk’ü çok etkilemiştir. Bu fikirler onu çökmekte olan Osmanlı Devleti’nin yerine, çağdaş ilkelere dayanan yeni bir Türk devletinin kurulmasını düşünmeye yöneltmişti. Çünkü o, Tarih boyunca hür yaşamış Türk milletinin, başka bir devletin yönetimi altında yaşayamayacağını biliyordu.”* ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarına; *“Atatürkçü Düşünce Sistemi, yurttan ve dünyada barışın korunmasından yanadır. Millete ve insanlığa hizmet etmenin en büyük mutluluk olduğunu savunur.”* şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin sosyokültürel ve eğitim yansımalarına örnek verilebilir.

“Dayanışma, yurttan ve dünyada barış, bütün insanları sevmek, Atatürk’ün fikir hayatını oluşturan ilkeler arasındadır.” cümlesi küreselleşmenin sosyokültürel yansımasını *“Atatürk’ün İnsan kendi milletinin varlığını düşündüğü kadar, başka milletlerin huzur ve refahını da düşünmelidir.”* Sözü, onun insan sevgisini açıklamaktadır.” cümleleri ise küreselleşmenin sosyokültürel ve eğitim yansımalarının cumhuriyetimizin kurucusu: Atatürk konusu içerisindeki örnekleridir.

Cumhuriyete nasıl kavuştuk? ünitesinde 49 görsel yer almakta ve bu görsellerden 13 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 30. Küreselleşmenin Sosyokültürel ve Siyasi Boyutu

Şekil 30 Türk askerinin İzmir'i Yunanlardan temizlenmesini gösteren bir karedir. Hem savaş hem de topraklar üzerinde hakimiyet kurmayı anlatması yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Şekil 31. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 31'de de görüldüğü gibi kıyafet inkılabı sonrası Türk milletinin yeni görünümü küreselleşmenin sosyokültürel yansımasının bir başka görsel örneğidir.

Şekil 32. Küreselleşmenin Eğitim Boyutu

Okuma yazma seferberliğini gösteren Şekil 32 yaşam boyu öğrenmeye yani küreselleşmenin eğitime yansımalarına bir örnektir.

Şekil 33. Küreselleşmenin Sosyokültürel ve Eğitim Boyutu

M. Kemal Atatürk'ün Amerikalı gazetecilerle görüşmesine ait Şekil 33 küreselleşmenin eğitim ve sosyokültürel yansımalarına örnektir.

3.3. KÜRESELLEŞMENİN GÜZEL YURDUMUZ TÜRKİYE ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 19. Güzel Yurdumuz Türkiye Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

III. Ünite Güzel Yurdumuz Türkiye 87-132	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
	Yurdumuza Genel Bakış	1	1	—	1	4	1	8
	Yurdumuzun Doğal Durumu	—	7	—	1	12	2	22
	Doğal Çevremizin Önemi ve Sorunları	—	—	—	2	—	2	4
	Çevre Sorunlarının Çözümü	—	1	—	—	—	1	2
	Doğal Afetler ve Korunma Yolları	—	—	—	1	—	1	2
	Genel Toplam	1	9	—	5	16	7	38

Bu ünite de Türkiye’de Yurdumuza Genel Bakış, Yurdumuzun Doğal Durumu, Doğal Çevremizin Önemi ve Sorunları, Çevre Sorunlarının Çözümü, Doğal Afetler ve Korunma Yolları konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 38 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Yurdumuza genel bakış konusunda “*Ekonomik yapıları böylesine farklı ve ürettikleri ürünler açısından birbirine muhtaç bu ülkeler arasındaki bağlantıyı sağlayan en kısa kara ve demir yolları yurdumuzdan geçmektedir. Ayrıca ülkelerle bağlantıyı sağlayan, en kısa hava yolu da yurdumuz üzerinden geçmektedir. Bu konuyla yurdumuz, doğu ile batı ülkeleri arasında bir köprü durumundadır.*” şeklinde yer alan ifadeler küreselleşmenin ekonomik yansımasıdır.

Yurdumuzun doğal durumu konusunda “*Yurdumuzun komşularından Suriye ve Irak, bu akarsularımız üzerine kurulan barajlara karşı çıkmaktadır. Çünkü bu nehirlerin suları, baraj göllerinde toplandığı takdirde kendilerine yeterince su verilmeyeceğini düşünmektedirler. Bu akarsularımızın sularının ne kadarının bu ülkelere aktarılacağını, yapılan anlaşmalara göre belirlenmiştir. Türkiye, bu*

anlaşma hükümlerine her zaman gereği gibi uymuş ve komşu ülkelere bu konuda herhangi bir kısıtlama yoluna gitmemiştir. Buna rağmen söz konusu ülkelerle uzun süreden beri “su sorunu” olarak adlandırılan ciddi politik bir sorunla karşı karşıyayız. Fırat nehri üzerinde Keban Baraj gölünün temellerinin atılması, özellikle Suriye ile aramızda sorun çıkarmıştır. Bu sorun Atatürk Barajı’nın yapımına başlanmasıyla artmıştır.” şeklinde verilen bu bilgiler küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel yansımalarının bir örneği iken “Denizler, önceleri ülkeleri sadece birbirinden ayıran doğal bir sınır olarak değerlendiriliyordu. Bugün ise, aynı zamanda ülkeleri birbirine bağlayan önemli ulaşım ortamlarıdır. Liman şehirlerinin hızla büyümeleri ve gelişmeleri bunun bir örneğidir.” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin ekonomik yansımasının bir örneğidir.

“Kirli hava ayrıca atmosferdeki ozon tabakasının incelmeye de neden olur. Atmosferdeki karbondioksitin artması havanın ısınmasında önemli rol oynamaktadır. Havaların normalinden fazla ısınması; dünya ikliminin değişmesine neden olur. Bu durum buzulların erimesine ve deniz seviyesinin yükselmesine dolayısıyla tarım topraklarının sular altında kalmasını sağlar.” cümleleri ise doğal çevremizin önemi ve sorunları konusunda yer alan küreselleşmenin sosyokültürel yansıma örneğidir.

Doğal afetler ve korunma yolları konusu içerisinde yer alan “Gerek devletimiz gerekse birtakım sivil örgütler, yurdumuzu erozyondan korumak, onun vereceği zararları en aza indirmek için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Yurt çapında ciddi bir kamuoyu oluşturan bu örgütlerin bir kısmı uluslararası niteliktedir. Bunlara örnek, Greenpeace (Grinpis) Doğal Hayatı koruma Vakfı verilebilir.” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel yansımasının bir başka örneğidir.

Güzel Yurdumuz Türkiye ünitesinde toplam 41 görsel kullanılmıştır. Bu görsellerden 7 tanesinde ise küreselleşme etkisi bulunmaktadır. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden birkaçına aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 34. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Ülkemiz doğu ile batı ülkeleri arasında bağlantıyı sağlayan önemli yollara sahiptir. Şekil 34’te bu yönüyle küreselleşmenin ekonomik yansımaya bir örnektir.

Şekil 35. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Endüstri kuruluşlarının bacalarından atmosfere yayılan gazlar küresel bir sorun haline gelmiştir. Şekil 35 de bu yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel yansımaya bir örnektir.

3.4. KÜRESELLEŞMENİN İSLAMİYETİN DOĞUŞU, YAYILIŞI VE TÜRKLER ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 20. İslamiyetin Doğuşu, Yayılışı ve Türkler Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

IV. Ünite İslamiyetin Doğuşu, Yayılışı ve Türkler 133-152	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
	İslamiyetten Önce Araplar	—	—	—	—	—	—	—
	İslamiyetin Doğuşu	—	—	—	2	—	—	2
	İslamiyetin Yayılışı	—	2	—	5	—	1	8
	İslam Kültür ve Uygarlığı	—	—	—	4	1	—	5
	Türkler ve İslamiyet	—	—	—	1	—	—	1
	Orta Asya ve Yakın Doğu'da Kurulan Türk Devletleri	—	9	—	11	1	2	23
	Orta Asya ve Yakın Doğu'da Kurulan Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık	1	1	—	2	—	3	7
	Genel Toplam	1	12	—	25	2	6	46

Bu üniteye İslamiyetten Önce Araplar, İslamiyetin Doğuşu, İslamiyetin Yayılışı, İslam Kültür ve Uygarlığı, Türkler ve İslamiyet, Orta Asya ve Yakın Doğu'da Kurulan Türk Devletleri, Orta Asya ve Yakın Doğu'da Kurulan Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 46 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

İslamiyetin yayılışı konusunda “Hz. Ömer, Hz. Ebubekir’in başlattığı seferleri devam ettirdi. İslam orduları pek çok başarı kazandı. Suriye, Filistin, İran, Azerbaycan ve Mısır fethedildi. İslamiyet buralarda yayıldı.” ve “Emeviler devrinde İslam devletinin sınırları genişledi. Kuzey Afrika, İspanya’nın büyük bir bölümü, Maverünnehir, Türkistan ve bugünkü Pakistan fethedildi.” şeklinde yer alan ifadeler çok kültürlülüğün sağlanması yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel yansıma örnekleridir.

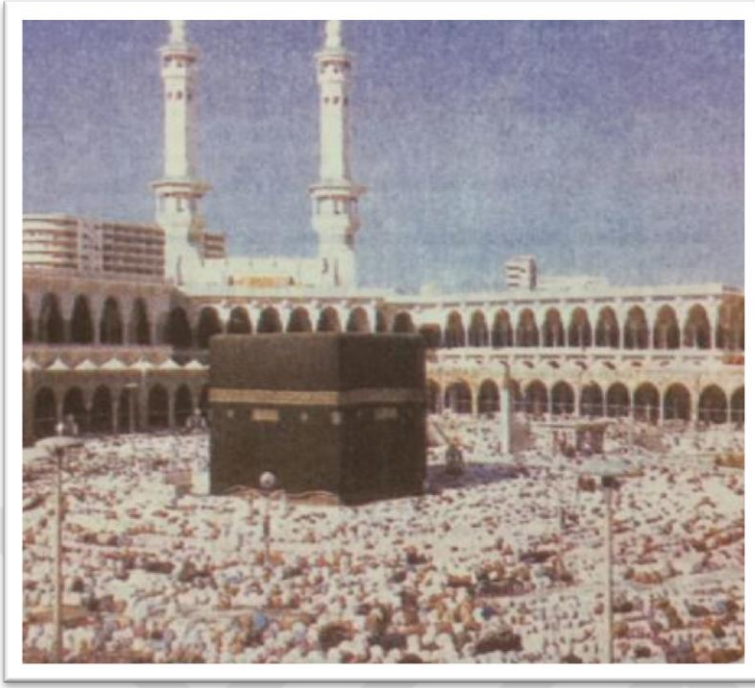
“İslam dininde bütün Müslümanlar eşittir. Aralarında ayrılık yoktur.” ve “Müslümanlar, Arap Yarımadası’nın dışında fetihlere başlayınca, birçok kültürle karşılaştılar. İran, Suriye, Mısır, Anadolu ve Asya’da çeşitli bilimlerin etkisinde kaldılar. Tıp, matematik, kimya, felsefe ve astronomi gibi bilimlerle ilgili, Yunanca ve Farsça eserleri Arapçaya tercüme etmeye başladılar. Bu tercümelerden sonra, Müslüman bilim adamları tıp, matematik, kimya, astronomi ve felsefe ile ilgili eserler verdiler.” ifadeleri İslam kültür ve uygarlığı konusunda küreselleşmenin sosyokültürel yansıma örnekleridir.

Orta Asya ve Yakın Doğu’da kurulan Türk devletleri konu başlığı altındaki *“Sultan Mahmut Hindistan’a birçok sefer yaptı. Amacı bu ülkeyi ele geçirmek ve İslamiyeti yaymaktı. Bu seferlerle devletin sınırlarını genişletti. Karahanlılarla da savaşan Sultan Mahmut birçok başarı kazandı.” ve “Selahaddin Eyyübi, Mısır’da bağımsızlığını ilan etti (1174). Kısa zamanda Suriye’yi ele geçirdi. Kudüs’ü ve Suriye’nin kıyı şehirlerinin bir kısmını da fethetti. Haçlılarla yaptığı savaşlar ona büyük ün kazandırdı. Selahaddin, Nil’den Fırat’a kadar olan İslam dünyasını Türk egemenliği altında birleştirdi. Böylece, Haçlıların buraya yerleşmelerine engel oldu.”* şeklindeki cümleler küreselleşmenin sosyokültürel yansıma örnekleridir.

“Türk devletlerinde başka dinlere inanan insanlar, Türklerle yan yana yaşayabiliyordu. Onlara gereken hoşgörü gösteriliyor, inanç hürriyeti tanınıyordu.” cümleleri ise Orta Asya ve Yakın Doğu’da kurulan Türk devletlerinde kültür ve uygarlık konusunda küreselleşmenin sosyokültürel, siyasi ve eğitim yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

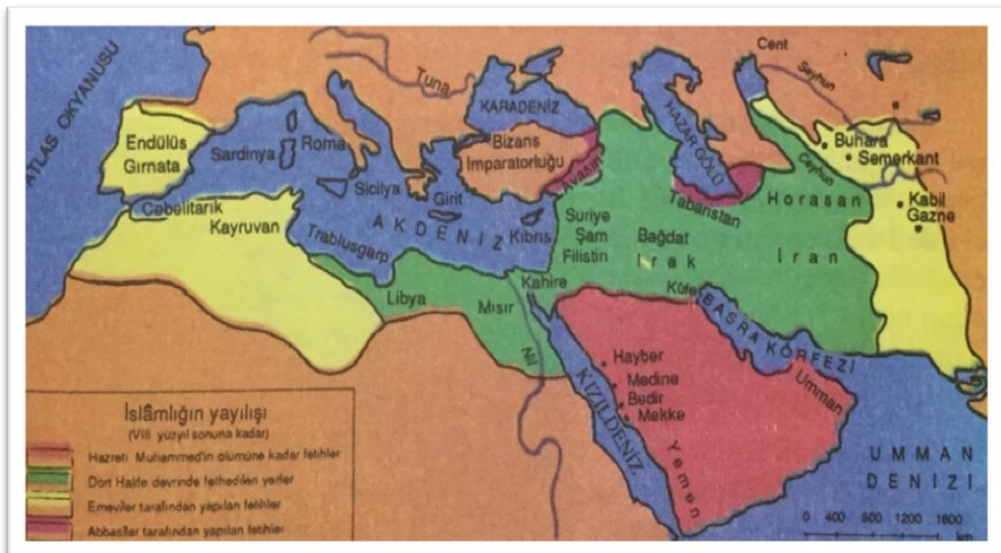
İslamiyetin doğuşu, yayılışı ve Türkler ünitesinde 20 görsel yer almakta ve bu görsellerden 6 tanesinde küreselleşme yansıması görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 36. Küreselleşmenin Sosyokültürel ve Ekonomik Boyutu

Müslümanların hac yeri olan Kabe dünyanın her yerinden Müslümanların ziyaret ettiği bir yerdir. Şekil 36 bu yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel ve ekonomik yansımalarına örnektir.

Şekil 37. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

İslamiyet'in yayılışını dönemlere göre gösteren Şekil 37'de dinin geniş çevrelere yayılması yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel boyutuna bir başka örnektir.

Şekil 38. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Kazakistan'da yer alan Ahmet Yesevi türbesi de evrensel değer olması yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun ders kitaplarına yansıyan bir başka örneğidir.

2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisinde dört ünite yer almaktadır. Küreselleşme simgelerinin yansımalarına yönelik bulgulardan en fazlasına (116 adet) Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk? (III. Ünite) ünitesinde ulaşılmıştır. Küreselleşme simgelerinin yansımalarına yönelik en az bulgu (14 adet) ise Vatan ve Millet (I. Ünite) ünitesinde elde edilmiştir. Toplamda 214 adet küreselleşme simgelerine yönelik bulgu elde edilmiştir. 2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında elde edilen küreselleşme simgelerine yönelik bulguların çoğunu küreselleşmenin sosyokültürel (80 adet) yansıması oluşturmaktadır. Küreselleşme yansımalarının en az görüldüğü alan ise bilim ve teknoloji (1 adet) boyutudur. Küreselleşmenin sosyokültürel yansımaları içerisinde yer alan din alt temasına yönelik ise (5 adet) bulgu elde edilmiştir.

2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında toplamda 133 adet görsel kullanılmış ve bu görseller içerisinde 32 tanesinde küreselleşmenin yansımalarına yönelik bulgu elde edilmiştir. Görsel bulgular içerisinde küreselleşmenin simgelerine yönelik yansımalar en fazla (13 adet) Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk? (III. Ünite) ünitesinde yer almıştır. Vatan ve Millet (I. Ünite) ünitesi ile İslamiyetin

Doğuştan, Yayılıştı ve Türkler (IV. Ünite) ünitesinde ise küreselleşmenin simgelerine yönelik 6 adet görsel yansımayla ulaşılmıştır.

4. KÜRESELLEŞMENİN 2017 YILI 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” “Etkin Vatandaşlık” ve “Küresel Bağlantılar” şeklinde yedi ünitelerden oluşan 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ait içerik ve görsel tasarım öğelerine yönelik küreselleşme bulguları üniteler şeklinde verilmiştir.

4.1. KÜRESELLEŞMENİN BİREY VE TOPLUM ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 21. Birey ve Toplum Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
1. Birey ve Toplum 12-32	Öğrendiklerimi Uyguluyorum	4	2	—	3	—	—	9
	Olaylar ve Sonuçları	2	—	1	3	1	3	10
	Haklarımı ve Sorumluluklarımı Biliyorum	—	—	—	—	—	—	—
	Çocuk Hakları Her Yerde	2	3	1	6	—	4	16
	Neler Öğrendik?	2	1	—	4	—	—	7
	Kendimi Değerlendiriyorum	1	—	—	1	—	—	2
Genel Toplam		11	6	2	17	1	7	44

Bu üniteye Öğrendiklerimi Uyguluyorum, Olaylar ve Sonuçları, Haklarımı ve Sorumluluklarımı Biliyorum, Çocuk Hakları Her Yerde, Neler Öğrendik?, Kendimi Değerlendiriyorum konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 44 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Öğrendiklerimi uyguluyorum konusundaki “Yaşadığımız çevreyi, ülkemizi ve dünyayı daha iyi tanırız. Benzer ve farklı özelliklerimizin farkında oluruz. Çevremize karşı hassas oluruz. Ülkemiz ve dünyayı ilgilendiren konularda fikirler üretebilir ve daha duyarlı oluruz. Ayrıca demokratik yaşam tarzı ile hak ve sorumluluklarımızı bilmemiz iyi bir vatandaş olmamızı sağlar.” ve “İnsana saygılı olmanın toplumsal ilişkilerdeki önemini fark ederiz. İnsan hakları, ulusal egemenlik ve demokrasi gibi kavramlarla tanışırız. Yaşamımızı demokratik kurallar çerçevesinde düzenlemeyi öğreniriz.” ifadeler küreselleşmenin eğitim, sosyokültürel ve siyasi yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Olaylar ve sonuçları konu başlığı altındaki “Pusulanın bulunmasıyla birlikte uzak yerlere yolculuklara çıktılar. Bu yolculuklar sonucunda yeni kıtalar keşfettiler. Keşfedilen yerlerde bulunan farklı ürünler dünyanın çeşitli yerlerine yayıldı. Örneğin, Amerika’da yetişen patates, domates gibi ürünler dünyanın birçok yerinde yetiştirilmeye başlandı.” cümleler küreselleşmenin sosyokültürel ve ekonomik yansımalarına; “Arslanköy Kadınlar Tiyatro Topluluğu, belgesele konu olurken çeşitli ödüllerin de sahibi oldu. Yaptıkları film Ümmiye Koçak’a New York (Niv York) Avrasya Film Festivali’nde “Sinemada En İyi Avrasyalı Kadın Sanatçı” ödülünü kazandı.” (İnternet haberi, 10 Nisan 2017 düzenlenmiştir.) şeklindeki cümleler ise küreselleşmenin bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve eğitim yansımalarına örnektir.

“Dünyadaki bütün çocuklar din, dil, ırk, renk, cinsiyet ayrımı olmaksızın eşit haklara sahiptir. 20 Kasım 1989’da Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilerek çocuk hakları güvence altına alınmıştır. Her yıl 20 Kasım günü dünyada “Çocuk Hakları” günü olarak kutlanmaktadır. Devletler bu sözleşmede belirtilen hakları çocuklara tanımakla yükümlüdür. Bu sözleşme 1990 yılında ülkemiz tarafından da imzalanmıştır.” ve “Çocuk haklarının korunması İçin Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF, (Yunisef)] kurulmuştur. Dünyanın her yerinde herhangi bir ayırım yapmadan çocuklara yardım etmektedir. UNICEF, zaman zaman yayınladığı raporlarla çocukların yaşadıkları zorlukları tüm dünyaya duyurmaktadır.” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarının çocuk hakları her yerde konusundaki örneklerini oluşturmaktadır.

Neler öğrendik konusundaki “*Sosyal Bilgiler ile ülkemizi ve dünyadaki kültürleri daha iyi tanırız.*” şeklindeki cümle küreselleşmenin eğitim ve sosyokültürel yansımalarına örnektir.

Birey ve toplum ünitesinde 43 görsel yer almakta ve bu görsellerden 7 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 39. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu

Şekil 39’da inanç, dil, millet, renk, cinsiyet farkının olmadan her çocuğun eşit haklara sahip olduğu vurgulanmıştır. Şekil bu yönüyle küreselleşmenin eğitim ve sosyokültürel yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Şekil 40. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu

Şekil 41. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu

Şekil 40 Irak, şekil 41 ise Nijerya'daki mülteci kamplarından görüntüler küreselleşmenin eğitim, siyasi, ekonomik ve sosyokültürel yansımalarının ders kitaplarındaki görsellerine birer örnektir.

4.2. KÜRESELLEŞMENİN KÜLTÜR VE MİRAS ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 22. Kültür ve Miras Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

11. Kültür ve Miras 36-62	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
	<i>Tarihe Yolculuk</i>	9	1	3	9	2	19	43
	<i>Güzel Ülkem</i>	3	—	1	3	3	2	12
	<i>Kültürel Özelliklerimiz</i>	1	—	—	1	1	3	6
	<i>Geçmişten Günümüze</i>	2	—	3	6	3	—	14
	<i>Neler Öğrendik?</i>	5	—	—	6	1	—	12
	<i>Kendimi Değerlendiriyorum</i>	5	—	—	1	1	—	7
	Genel Toplam	25	1	7	26	11	24	94

Bu ünite de Tarihe Yolculuk, Güzel Ülkem, Kültürel Özelliklerimiz, Geçmişten Günümüze, Neler Öğrendik?, Kendimi Değerlendiriyorum konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 94 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Tarihe yolculuk konusu içerisinde yer alan “İyonlar: Bilim, özgür düşünce”, “Hititler: İlk yazılı antlaşma” ve “Babililer: Asma bahçeler, kanun” ifadeler küreselleşmenin eğitim boyutuna; “Yazının bulunması insanlık için o kadar önemli ki tarihin başlangıcı kabul edilmiştir. Bu önemli buluş Mezopotamya medeniyetlerinden biri olan Sümerlere aittir.” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin sosyokültürel boyutuna; “İyonlar, Fenikelilerle ticaretleri sonucunda onların alfabelerini almışlar. Bu alfabeyi geliştirmişler ve zaman içinde günümüzde kullandığımız Latin alfabesi ortaya çıkmış.” ifadeleri ise küreselleşmenin sosyokültürel ve eğitim yansımalarına örnektir.

Güzel ülkem konu başlığı altında yer alan “Perge’de bizleri sütunlu caddeler, mozaiklerle kaplı evler, artık akmayan çeşmeler, büyük bir tiyatro ve stadyum beklemektedir. Antik kentlerde çıkarılan eserlerin birçoğu Antalya Müzesi’nde sergilenmektedir. Müzeyi sanal ortamda www.antalyamuzesi.gov.tr adresinden

ziyaret etmek mümkündür.” şeklindeki cümleler küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim ve sosyokültürel yansımalarının örneklerindendir.

Kültürel özelliklerimiz konu başlığı altındaki “Kocaeli’ye bağlı Hereke’de dokunan halılarımızın ünü yurt dışına yayılmıştır. Halılarımız, Fransa’dan Amerika’ya önemli yapıları süslemektedir. Hereke halısını diğer halılardan ayıran en önemli özellik, ipek olmasıdır. Dokunması büyük bir sabır ve özveri gerektirir.” ifadeler küreselleşmenin ekonomik yansımasına örnek teşkil etmektedir.

“Türklerin dünya mutfağına kazandırdığı bu yiyecek ve içeceği binlerce yıldır tüketiyoruz. Geçmişte yalnızca evlerde yapılırken günümüzde fabrikalarda da üretilmektedir. Meyvelisi, vanilyalı derken çeşitleri arttı. Yabancı dillere Türkçeden geçen yoğurt ile ilgili bakın 1555’de ülkemizi ziyaret eden bir elçi neler yazmış: Türkler gayet az yerler. Sofra zevkine pek az düşküncüdürler. Bir parça ekmekle beraber tuz, soğan ve yoğurt bulurlarsa yemek için başka şey aramazlar. Yoğurt hem besleyici hem de hazmı kolaydır. Kervansarayların hepsinde bu yoğurt mutlaka bulunur. Üzüm, vişne gibi kuru yemişleri sıcak suda kaynatıp toprak tabaklar içine koyarlar. Bir de pirinçten yapılan yemekleri vardır. Üzerine koyun ve kuzu eti koyarlar. (Busbecq, Türkiye’yi Böyle Gördüm, s.24.)” cümleleri küreselleşmenin sosyokültürel, bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomik yansımaları; “Dünya Çay Komitesi’nin hazırladığı Dünya Çay Raporu’nun sonuçları açıklandı. Sonuçlara göre: “Ülkemiz dünyanın beşinci büyük çay üreticisiyken yıllık, kişi başı 3,5 kilogram çay tüketimiyle dünyada birinci sırada yer almaktadır. İnternet haberi, 24 Mart 2017. (Düzenlenmiştir.)” cümleleri ise küreselleşmenin siyasi, ekonomik, bilim ve teknoloji yansımalarının geçmişten günümüze konusundaki örnekleridir.

Neler öğrendik konusundaki “Asurlar: Anadolu’ya yazıyı getirdiler. Kanallar, barajlar inşa ettiler.” cümleleri küreselleşmenin sosyokültürel ve eğitim yansımalarına; “Lidyalılar: Mezopotamya’ya kadar uzanan Kral Yolu üzerinde ticaret yaptılar. Takas usulüne son verip madeni parayı kullanmaya başladılar.” şeklindeki cümleler ise küreselleşmenin ekonomik ve sosyokültürel yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Kendimi değerlendiriyorum konusunda ise “Ticaretin artmasıyla LİDYALILAR parayı kullanmaya başladılar.” ve “Düşünce özgürlüğüne önem veren

İYONLAR döneminde önemli düşünürler yetişti.” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin eğitim yansımalarına örnek verilebilir.

Kültür ve miras ünitesinde 53 görsel yer almakta ve bu görsellerden 24 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 42. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu

Şekil 42 tarihi süreç içerisinde yazının gelişimi ve Sümerlere ait bir çivi tabletinin ders kitabında yer alması yönüyle küreselleşmenin eğitim ve sosyokültürel yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Şekil 43. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutu

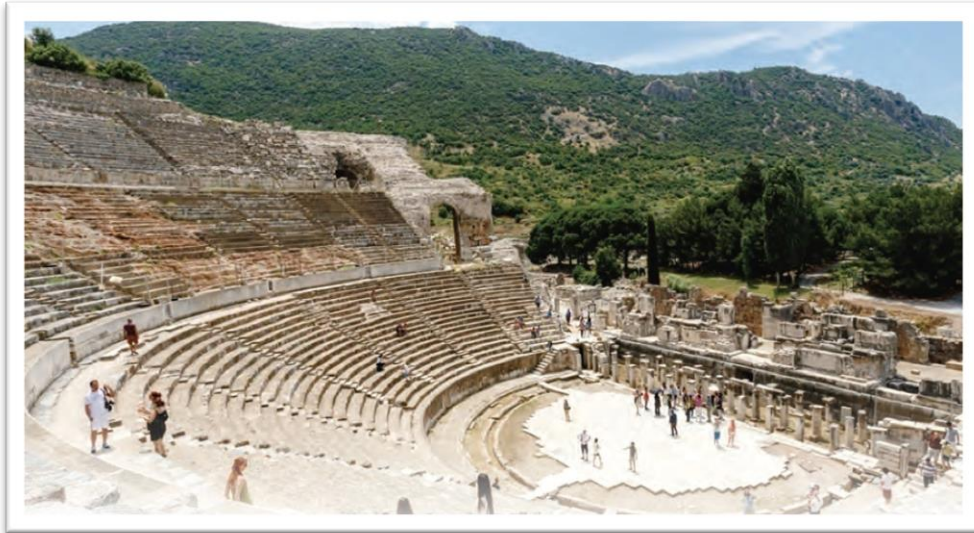
Şekil 43 Irak'ın Ur kentinde restore edilmiş bir Ziggurat görselinin ders kitabında yer alması küreselleşmenin eğitim ve sosyokültürel yansımalarına bir örnektir.

Şekil 44. Küreselleşmenin Eğitim, Sosyokültürel ve Siyasi Boyutu

Şekil 44 Kadeş Antlaşması'nın ders kitabındaki görseli küreselleşmenin eğitim, sosyokültürel ve siyasi yansımalarına bir başka örnektir.

Şekil 45. Küreselleşmenin Eğitim ve Ekonomik Boyutu

İzmir Efes tiyatrosunu gösteren Şekil 45 küreselleşmenin eğitim ve ekonomik boyutuna bir başka örnektir.

Şekil 46. Küreselleşmenin Sosyokültürel ve Ekonomik Boyutu

Hereke’de dokunan ve dünyanın önemli yapılarını süsleyen halıların dokunmasına ait Şekil 46 gelenek ve göreneklerinin benimsenmesi yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel, para kazandırması yönüyle ise küreselleşmenin ekonomik boyutuna örnektir.

4.3. KÜRESELLEŞMENİN İNSANLAR YERLER VE ÇEVRELER ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 23. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
III. İnsanlar, Yerler ve Çevreler 66-90	<i>Haritayı Tanıyorum</i>	—	—	1	—	—	—	1
	<i>İklim ve Yaşamım</i>	—	—	1	—	—	—	1
	<i>Nerede Yaşanır?</i>	—	—	—	—	1	—	1
	<i>Afetler ve Çevre Sorunları</i>	—	—	—	3	—	4	7
	<i>Afetlerin İnsanlar Üzerinde Etkileri</i>	—	—	1	—	—	1	2
	<i>Neler Öğrendik?</i>	—	—	—	—	—	—	—
	<i>Kendimi Değerlendiriyorum</i>	—	—	—	1	—	—	1
	Genel Toplam	—	—	3	4	1	5	13

Bu ünite de Haritayı Tanıyorum, İklim ve Yaşamım, Nerede Yaşanır?, Afetler ve Çevre Sorunları, Afetlerin İnsanlar Üzerinde Etkileri, Neler Öğrendik?, Kendimi Değerlendiriyorum konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 13 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Yaşadığınız yerin uydu görüntüleri üzerinden çevrenizdeki yer şekillerini inceleyip küçük bir maketini yapabilirsiniz.” ifadeleri küreselleşmenin bilim ve teknoloji yansımalarına haritayı tanıyorum konusundaki bir başka örnektir.

Nerede yaşanır? konusu içerisinde yer alan *“Antalya’nın ise son yıllarda turizme bağlı olarak nüfusu artmaktadır.”* şeklindeki ifade küreselleşmenin ekonomik yansımalarına örnek oluşturmaktadır.

Afetler ve çevre sorunları konusu içerisinde yer alan *“Hava kirliliği; atmosferde zararlı gazların insanlara ve diğer canlılara zarar verecek miktara ulaşmasıdır. Ulaşım araçları, elektrik santralleri, sanayi faaliyetleri, binalarda ısınma amaçlı kullanılan yakıtlar hava kirliliğine neden olur.”* ve *“Zararlı maddelerin suyu bozacak miktarda suya karışmasıyla su kirliliği oluşur. Termik santraller, gübreler, kimyasal ilaçlar, sanayi atıkları, toprak erozyonu su kirliliğinin başlıca nedenleridir.”* şeklindeki ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel yansıma örnekleridir.

İnsanlar, yerler ve çevreler ünitesinde 56 görsel yer almakta ve bu görsellerden 5 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 47. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 47’de de görüldüğü gibi hava kirliliği tüm insanlığı ilgilendiren küresel bir sorun haline gelmiş ve küreselleşmenin sosyokültürel yansımasına örnek oluşturan bir görsel olarak ders kitabındaki yerini almıştır.

Şekil 48. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 48 de yine küreselleşmenin sosyokültürel bir yansıması olan su kirliliğine örnektir.

4.4. KÜRESELLEŞMENİN BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 24. Bilim, Teknoloji ve Toplum Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik					Görsel f	Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
IV. Bilim, Teknoloji ve Toplum 94-114	<i>Doğru Bilgiye Nasıl Ulaştım?</i>	6	—	9	2	1	7	25
	<i>İnterneti Nasıl Kullanmalıyım?</i>	4	—	6	—	1	7	18
	<i>Teknoloji ve Toplum</i>	1	—	8	5	1	5	20
	<i>Bilim İnsanları ve Ortak Özellikleri</i>	6	—	1	6	—	7	20
	<i>Araştırma Yapıyorum</i>	1	—	2	—	—	2	5
	<i>Neler Öğrendik?</i>	11	—	15	4	—	—	30
	<i>Kendimi Değerlendiriyorum</i>	4	—	6	2	2	—	14
	Genel Toplam	33	—	47	19	5	28	132

Bu ünite de Doğru Bilgiye Nasıl Ulaştım?, İnterneti Nasıl Kullanmalıyım?, Teknoloji ve Toplum, Bilim İnsanları ve Ortak Özellikleri, Araştırma Yapıyorum, Neler Öğrendik?, Kendimi Değerlendiriyorum konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 132 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Doğru bilgiye nasıl ulaştım? konusu içerisinde yer alan “İnternette araştırma yapıldığında Hepatit B hastalarının 20 yıl sonra siroz olabileceği bilgisine rastlanıyor. Bunu okuyan hasta kendisinin de siroz olacağına inanıp paniğe kapılıyor. Bu yüzden internet günümüzde e-hastalar oluşturuyor.” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin bilim ve teknoloji yansımalarına; “Sultan Ahmet Cami çinilerinden dolayı turistlerce Mavi Cami olarak da isimlendirildi.” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin ekonomik ve sosyokültürel yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

İnterneti nasıl kullanmalıyım? konusu içinde yer alan “Unutma! İnternette bulduğun, okuduğun bilgi ve haberlerin hepsi doğru değildir!” şeklindeki cümle küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile eğitim yansımalarına örnekken “İnternet

üzerinden alışveriş günümüzde son derece yaygınlaştı. Alışveriş yaparken de bazı kişisel bilgileri kullanmadan işlemleri tamamlamak mümkün olmuyor. İnternette güvenli alışveriş yapmak için bakın büyüklerimiz nelere dikkat ediyorlar...” şeklindeki cümleler ise küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomik yansımalarına örnektir. Yine aynı konu içerisinde “Son yıllarda günlük yaşamımızın bir parçası haline gelen tabletler, akıllı telefonlar, sosyal medya ve internet beraberinde bazı riskleri de barındırıyor. Kimlik hırsızlığı, özel hayatın ifşası gibi konular bu sorunların başında geliyor. Bilinçsizce kullanılan sosyal medya hesapları ve bilinçsizce atılan mesajlar kimlik bilgilerinizin deşifre olmasına neden olabiliyor.” şeklinde yer alan ifadeler ise küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile eğitim yansımalarına örnektir.

“Bankacılık işlemlerini sanal ortamda birkaç tuşa basarak yapabiliyoruz. Dünyanın neresinde olursa olsun sevdiklerimizle iletişim kurabiliyoruz.” ifadeleri küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomik yansımalarına; “Sanal ortamda iletişim yaygınlaşırken yüz yüze iletişim giderek azalmaktadır. Bu durum insanları yalnızlığa sürüklemektedir.” ifadeleri küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel yansımalarına; “Sanal ortamda iletişimin artması geleneklerimizde önemli değişikliklere neden oldu. Geçmişte bayram öncesinde uzakta yaşayan sevdiklerimize kart gönderirdik. Cep telefonlarının kullanılmaya başlamasıyla kısa mesaj göndermeye başladık.” ifadeleri ise küreselleşmenin bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve eğitim yansımalarının teknoloji ve toplum konusundaki örnekleridir.

Bilim insanları ve ortak özellikleri konu başlığı altındaki “Newton başına elma düşünce sinirlenmek yerine elmanın neden düştüğünü sormuş kendine. Araştırmaya başlamış ve elmanın yer çekimi nedeniyle düştüğünü bulmuş. Bu Newton’un bilime katkılarından yalnızca birisiymiş.” ve “İbni Sina’nın eserleri Avrupa’da üniversitelerde ders kitabı olarak okutulmuş.” ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel ve eğitim yansımalarına örnektir.

Araştırma yapıyorum konusunda yer alan “Mehmet kütüphanede araştırmasını tamamladıktan sonra İnternette araştırma yaptı. Arama motoruna araştırdığı bilim insanının ismini tırnak içinde yazdı. Daha önce “edu” ve “gov” uzantılı internet sitelerinin daha doğru ve güvenilir bilgiler içerdiğini öğrenmişti.

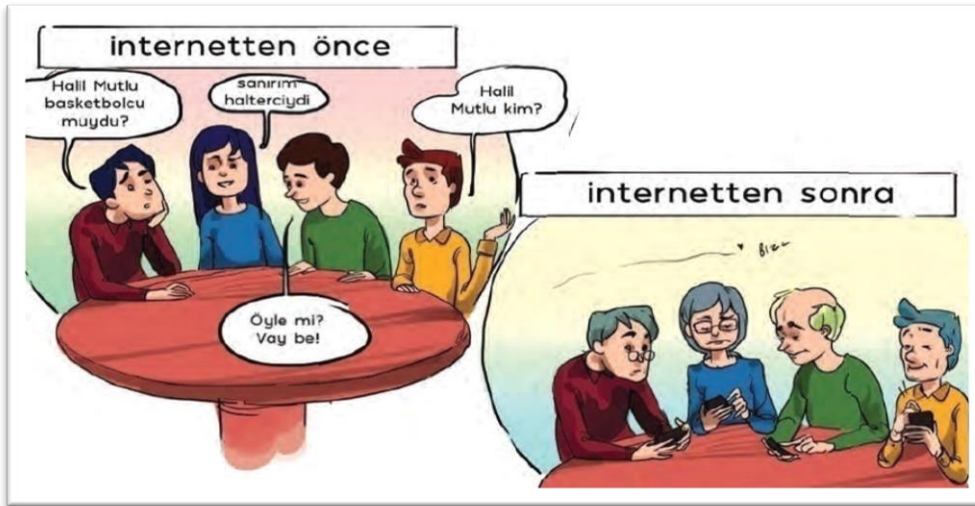
Arama motorundaki sonuçlardan “edu” uzantılı olanlardan yararlanarak notlar aldı.” ifadeleri küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile eğitim yansımalarına örnek verilebilir.

Neler öğrendik konusunda *“İnternette kişisel bilgilerimizi paylaşmamalıyız, internette çok uzun zaman geçirmemeliyiz.”* şeklinde yer alan ifadeler küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile eğitim yansımalarına; *“Teknoloji ve toplumun olumsuz yönleri insanları yalnızlaştırıyor, gerçek arkadaşlar yerine sanal arkadaşlar yaygınlaşıyor.”* şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel yansımalarına örnektir.

Kendimi değerlendiriyorum konusunda yer alan *“Araştırmalarımızda internet sitelerinin ismini ve erişim tarihini belirtmeliyiz.”* şeklindeki cümle küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile eğitim yansımalarına; yine aynı konu içerisindeki *“Alışveriş sitelerinin güvenli olup olmadığının bir göstergesi de adres çubuğunda HTTPS yazmasıdır.”* şeklindeki cümle ise küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomik yansımalarına bir başka örnek olarak gösterilebilir.

Bilim, teknoloji ve toplum ünitesinde 34 görsel yer almakta ve bu görsellerden 28 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 49. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutu

Şekil 49 küreselleşmenin bilim ve teknoloji ve sosyokültürel yansımalarının hayatımıza etkilerini göstermektedir.

Şekil 50. Küreselleşmenin Ekonomik ve Sosyokültürel Boyutu

Turistlerin Mavi Cami olarak adlandırdığı Şekil 50’deki Sultan Ahmet Cami küreselleşmenin ekonomik ve sosyokültürel yansımalarına bir başka örnektir.

Şekil 51. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutu

Şekil 52. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutu

Şekil 51 ve Şekil 52 küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel yansımalarının hayatımızın her alanına nasıl etki ettiğini gösteren görsel örneklerdir.

4.5. KÜRESELLEŞMENİN ÜRETİM DAĞITIM VE TÜKETİM ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 25. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	İçerik						Görsel f	Toplam f
	Konular	Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
V. Üretim, Dağıtım ve Tüketim 118-144	Yaşadığım Yerdeki Ekonomik Faaliyetler	—	—	—	—	1	1	2
	Ekonomi ve Yaşam	—	—	1	1	1	—	3
	Üretim Serüveni	—	—	—	—	—	—	—
	Ekonomi İçin Yeni Fikirler	—	—	3	—	1	4	8
	Haklarımı Kullanıyorum	—	—	1	—	—	—	1
	Çevremdeki Meslekler	1	—	—	—	2	8	11
	Neler Öğrendik?	—	—	—	—	—	—	—
	Kendimi Değerlendiriyorum	—	—	—	—	1	—	1
	Genel Toplam	1	—	5	1	6	13	26

Bu ünite de Yaşadığım Yerdeki Ekonomik Faaliyetler, Ekonomi ve Yaşam, Üretim Serüveni, Ekonomi İçin Yeni Fikirler, Haklarımı Kullanıyorum, Çevremdeki Meslekler, Neler Öğrendik?, Kendimi Değerlendiriyorum konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 26 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Ekonomi ve yaşam konusundaki *“Yoğun kar yağışı kayak merkezi Kartalkaya yolunda ulaşımı olumsuz etkiledi. Yılbaşı tatilini Kartalkaya’da geçirecek olan tatilciler de yolda yoğunluk oluşturdu. Araçları kara saplanan tatilcilerin yardımına, yol boyunca zincir satan köylüler yetişti.(İnternet haberi, 31 Aralık 2016)”* ifadeler küreselleşmenin ekonomi, bilim ve teknoloji ile sosyokültürel yansımalarına örnektir.

Çevremdeki meslekler konusunda yer alan *“Akdeniz Bölgesi’nin geniş kıyılara sahip olması, bölgede yaz mevsiminin uzun sürmesi turizm faaliyetlerinin gelişmesini sağlamıştır. Turizm faaliyetlerine bağlı olarak da bölgede turist rehberliği, aşçılık, animatörlük, tercümanlık, otel işletmeciliği gibi meslekler yaygındır.”* şeklindeki cümleler küreselleşmenin ekonomik yansımasına örnektir.

“Kömür işletmesine yakın bir yerde de tarihi eserler bulunuyor. Ablam da tur rehberi olarak çalışıyor.” şeklindeki cümleler ise kendimi değerlendiriyorum konusundaki küreselleşmenin ekonomik yansımasına bir başka örnektir.

Üretim, dağıtım ve tüketim ünitesinde 57 görsel yer almakta ve bu görsellerden 13 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 53. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutu

Şekil 53 drone ile kargo teslimatı yapılmasına örnek bir görsel aynı zamanda da küreselleşmenin bilim ve teknoloji yansımasına bir örnektir.

Şekil 54. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Şekil 54 küreselleşmenin ekonomik yansımasına bir örnek olan turizm faaliyeti görseli.

4.6. KÜRESELLEŞMENİN ETKİN VATANDAŞLIK ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 26. Etkin Vatandaşlık Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

	Konular	İçerik						Toplam f
		Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f	Görsel f	
VI. Etkin Vatandaşlık 148-164	Halka Hizmet Edenler	—	—	—	—	—	—	—
	Yaşadığım Yer ve Yönetimi	—	—	—	—	—	—	—
	Katılım Hakkı ve Düşünce Özgürlüğü	—	2	—	2	—	—	4
	Egemenlik ve Bağımsızlık Sembollerimiz	—	2	1	3	—	—	6
	Neler Öğrendik?	—	—	—	—	—	—	—
	Kendimi Değerlendiriyorum	—	—	1	—	—	—	1
	Genel Toplam	—	4	2	5	—	—	11

Bu ünite Halka Hizmet Edenler, Yaşadığım Yer ve Yönetimi, Katılım Hakkı ve Düşünce Özgürlüğü, Egemenlik ve Bağımsızlık Sembollerimiz, Neler Öğrendik?, Kendimi Değerlendiriyorum konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 11 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü konusundaki “Çocuk haklarına dair sözleşmede yer alan bu haklardan bazılarını hatırlayalım. Her çocuğun sağlık hizmetinden yararlanma hakkı vardır. Okula gitme, oyun oynama hakkımız engellenemez.” ve “Anayasamızın temel hak ve özgürlüklerinden Madde 42- kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz... Madde 56- herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir... Madde 22- herkes haberleşme hürriyetine sahiptir... Madde 50- Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.” şeklindeki cümleler küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarına örnektir.

Egemenlik ve bağımsızlık sembollerimiz konusunda yer alan “Bin yıldır üzerinde yaşadığımız vatanımız düşman tarafından işgal edilmişti. Bağımsızlığımızın

tehlikeye düşmesi üzerine milletimiz Millî Mücadele'yi gerçekleştirerek yurdumuzu işgalden kurtarmıştı. Türkiye'nin bağımsız bir devlet olduğu dünyaya kabul ettirilmiştir.” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel ve siyasi yansımalarına; “Ben Ankara'yı hükümet merkezi yapmakla büsbütün başka bir hedef güttüm. Türk'ün imkânsız imkân haline getiren gücünü dünyaya bir kere daha göstermek istedim.” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin sosyokültürel yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Etkin Vatandaşlık ünitesinde toplamda 28 görsel kullanılmıştır. Bu ünite de kullanılan görsellerden hiçbirinde küreselleşme etkisi görülmemektedir.

4.7. KÜRESELLEŞMENİN KÜRESEL BAĞLANTILAR ÜNİTESİNDEKİ İÇERİK VE GÖRSELLERE YANSIMASINA YÖNELİK BULGULAR

Tablo 27. Küresel Bağlantılar Ünitesinde Küreselleşmenin İçerik ve Görsel Yansımalarının Konulara Göre Dağılımı

VII. Küresel Bağlantılar 168-188	Konular		İçerik					Görsel f	Toplam f
			Eğitim f	Siyasi f	Bilim ve Teknoloji f	Sosyokültürel f	Ekonomi f		
	Yaşadığım Yerin Ekonomiye Katkısı		—	1	9	4	17	5	36
	Ticaret ve Teknoloji		—	1	6	1	11	4	23
	Turizm Ön Yargıları Değiştiriyor		5	2	3	3	6	2	21
	İnsanlığın Ortak Mirası		4	6	6	11	2	10	39
	Toplum İçin Çalışıyorum		5	1	3	4	—	—	13
	Neler Öğrendik?		—	—	1	—	2	—	3
	Kendimi Değerlendiriyorum		2	—	2	5	12	—	21
	Genel Toplam		16	11	30	28	50	21	156

Bu ünite de Yaşadığım Yerin Ekonomiye Katkısı, Ticaret ve Teknoloji, Turizm Ön Yargıları Değiştiriyor, İnsanlığın Ortak Mirası, Toplum İçin Çalışıyorum, Neler Öğrendik?, Kendimi Değerlendiriyorum konu başlıkları altında Eğitim; Siyasi; Bilim ve Teknoloji; Sosyokültürel; Ekonomi ve Görsel boyutuna toplam 156 tane küreselleşmenin yansımalarına yönelik örnek bulunmuştur. Bulunan örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Denizli’nin Tavas ilçesine bağlı Kızılcabölük beldesinde 650 yıldır geleneksel yöntemlerle üretimi sürdürülen el dokuması peştamal, ABD, İngiltere, İtalya, Fransa, Almanya, Avustralya gibi ülkelere ihraç ediliyor. (İnternet haberi 5 Aralık 2013’te düzenlenmiştir)” ifadeleri küreselleşmenin sosyokültürel, ekonomik aynı zamanda da bilim ve teknoloji; “Hafta sonu tarihi Alipaşa Çarşısı’na gittiğinizde Türkçe Yunancaya karışıyor. Hal ve çevresindeki dükkanlar Bulgarca, Alipaşa Çarşısı ve çevresi Yunanca tabelalarla dolu (İnternet haberi 24 Ocak 2004’te düzenlenmiştir).” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin sosyokültürel, bilim ve teknoloji yansımalarına; “Toplandıktan sonra İzmir’e gönderilen ve buradan da Avrupa ve ABD’ye ihraç edilen defne yaprağının üretiminde Türkiye’nin dünyada ilk sırada yer aldığını anlatan Bölge Müdürü, defnenin başta ilaç sanayisi olmak üzere gıda, kimya, boya ve kozmetik gibi birçok alanda hammadde olarak değerlendirildiğini kaydetti (İnternet haberi 11 Aralık 2011’de düzenlenmiştir).” ve “Gülün sadece bölge ekonomisine değil, Türkiye ekonomisine de çok büyük katkı sağladığını anlatan Gül ve Gülyağı Satış Kooperatifi (GÜLBİRLİK) Genel Müdürü, bölgeden başta Fransa olmak üzere ABD, Kanada, Japonya ve Suudi Arabistan’ın da aralarında olduğu 15 ülkeye ihracat yapıldığını kaydetti.” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin ekonomik, bilim ve teknoloji yansımalarının yaşadığım yerin ekonomiye katkısı konusundaki örnekleridir.

Ticaret ve teknoloji konusundaki *“Telefon, internet gibi pek çok iletişim aracı var. Günümüzde iletişim için kullandığımız araçlar haberleşme dışında, ülkeler arasında yapılan ticaretin de önemli bir unsuru olmuştur.”* ifadeler küreselleşmenin ekonomik, bilim ve teknoloji yansımalarına; *“Çin ile Avrupa ülkelerini hizmete açılan demiryolu ile birbirine bağlayan çağdaş “Demir İpek Yolu” projesi hız kazanıyor. Çin, Belarus, Almanya, Kazakistan, Moğolistan, Polonya ve Rusya, Çin-Avrupa demiryolu hattının geliştirilmesi için bir anlaşma imzaladı.”* ifadeleri ise küreselleşmenin ekonomik ve siyasi yansımalarına örnektir.

Turizm ön yargıları değiştiriyor konu başlığında yer alan *“Yaklaşık 7 yıldır Turgutreis beldesinde yaşayan bir İngiliz, Bodrum’u ve Türkiye’yi çok sevdiğini belirterek, "Doğası, insanları, yemekleri, her şeyi çok güzel. Burada kendi inançlarımızı gayet rahat bir şekilde yaşayabiliyoruz. Türklerin de inançlarına saygı gösteriyoruz. Onlar da bizim inançlarımıza saygı gösteriyorlar. Burada sevmediğim*

bir şey yok. En çok yemekleri, yemeklerden de köfteyi seviyorum. Türk kahvesini çok beğeniyorum." şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin eğitim, siyasi, sosyokültürel, ekonomik, bilim ve teknoloji yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

İnsanlığın ortak mirası konusundaki *"Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürü; Göbekli Tepe'yi sadece bir gruba veya bir millete mal edemeyiz, Göbekli Tepe tüm insanlığın mirası olarak değerlendirilen bir yer. Şu anda Göbekli Tepe, UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alıyor; ama çok yakın bir zaman içerisinde de umuyoruz ki asıl listeye alınacak. Bundan sonra buraya turizm amaçlı ziyaretlerin çok artacağını biliyoruz. (İnternet haberi 1 Mayıs 2017'de düzenlenmiştir)."* cümleler küreselleşmenin eğitim, siyasi, sosyokültürel, ekonomik ve teknoloji yansımalarına bir başka örnektir. Yine aynı konu başlığı altında yer alan *"Aziz Sancar, ABD Ulusal Bilimler Akademisi'ne seçilen ilk Türk olarak tanınır. Hücrelerin hasar gören DNA'ları nasıl onardığını ve genetik bilgisini koruduğunu haritalandıran araştırmaları sayesinde 2015 Nobel Kimya Ödülü'nü kazanmıştır. Ödülü Anıtkabir'de sergilenmektedir."* şeklindeki ifadeler küreselleşmenin bilim ve teknoloji, sosyokültürel ayrıca siyasi yansımalarına; *"1972 yılında yapılan UNESCO genel konferansında 'İnsanlığın Ortak Malı Olan Kültürel ve Doğal Varlıkların Korunması Sözleşmesi' kabul edilmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 1982 yılında onaylayarak kabul etmiştir."* ifadeleri ise küreselleşmenin siyasi, sosyokültürel ve eğitim yansımalarına örnek oluşturmaktadır.

Toplum için çalışıyorum konusu içerisinde *"Ülkemizde ve dünyada pek çok toplumsal sorun yaşanmaktadır. İşsizlik, yoksulluk, trafik, göç, salgın hastalıklar, israf, çarpık kentleşme ve çevre kirliliği bunlardan bazılarıdır. Bu sorunlar insan yaşamı için büyük tehditler oluşturmaktadır. Çözümü için de ulusal ya da uluslararası boyutta çaba gerekmektedir."* şeklinde yer alan cümleler küreselleşmenin sosyokültürel ve eğitim yansımalarına; *"26 yaşındaki Türk mucit Mehmet Türker'in icat ettiği cihaz, engellilerin umudu oldu. Cihaz sayesinde engelliler ellerini kullanmadan sadece kafa hareketleriyle bir telefonu, tableti, bilgisayar, TV'yi kullanabilecek."* şeklindeki cümleler ise küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim aynı zamanda da sosyokültürel yansımalarına örnektir.

Kendimi değerlendiriyorum konusu içerisinde yer alan “lkemizde üretilen ürünlerin başka ülkelere satılmasına İHRACAT denir.” ifadesi küreselleşmenin ekonomik yansımalarına; “Bir turist gezerken o ülkenin insanlarını ve kültürünü de tanır. Turizm sayesinde insanlar birbirini tanır, karşılıklı olarak birbirlerine sevgi ve saygı duyarlar.” şeklindeki ifadeler küreselleşmenin ekonomik, eğitim ve sosyokültürel yansımalarına; “Günümüzde üretilen ürünlerin bir ülkeden başka bir ülkeye taşınması çok daha hızlı ve güvenli hale gelmiştir.” şeklindeki ifadeler ise küreselleşmenin ekonomik yansımalarına bir başka örnektir.

Küresel bağlantılar ünitesinde 36 görsel yer almakta ve bu görsellerden 21 tanesinde küreselleşme etkisi görülmektedir. Küreselleşmenin etki ettiği görsellerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

şekil 55. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

şekil 55 küreselleşmenin ekonomik yansımāsından olan turizmin ders kitaplarındaki görseline bir örnektir.

Şekil 56. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Şekil 56’da küreselleşmenin ekonomik yansımasına örnek bir başka görseldir.

Şekil 57. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomik Boyutu

Şekil 57 küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomik yansımalarına örnek oluşturmaktadır.

Şekil 58. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Şekil 58 dünyanın çeşitli turistik yerlerini gösteren görsel küreselleşmenin ekonomik yansımalarına örnek oluşturmaktadır.

Şekil 59. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Şekil 59 Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası tüm insanlığın evrensel değerleri arasında yer almaktadır. Bu yönüyle küreselleşmenin sosyokültürel yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisinde yedi ünite yer almaktadır. Küreselleşme simgelerinin yansımalarına yönelik bulgulardan en fazlasına (156 adet) Küresel Bağlantılar (VII. Ünite) ünitesinde ulaşılmıştır. Küreselleşme simgelerinin yansımalarına yönelik en az bulgu (11 adet) ise Etkin Vatandaşlık (VI. Ünite) ünitesinde elde edilmiştir. Toplamda 476 adet küreselleşme

simgelerine yönelik bulguya ulaşılmıştır. 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında elde edilen küreselleşme simgelerine yönelik bulguların çoğunluğunu küreselleşmenin sosyokültürel (100 adet) ve bilim ve teknoloji (96 adet) yansımaları oluşturmaktadır. Küreselleşme yansımalarının en az görüldüğü boyut ise siyasi (22 adet) alandır. Küreselleşmenin sosyokültürel yansımaları içerisinde yer alan din alt temasına ait herhangi bir örneğe ise ulaşılamamıştır.

2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında toplamda 477 adet görsel kullanılmış ve bu görseller içerisinde 98 tanesinde küreselleşmenin yansımalarına yönelik bulgu elde edilmiştir. Görsel bulgular içerisinde küreselleşmenin simgelerine yönelik yansımalar en fazla (28 adet) Bilim, Teknoloji ve Toplum (IV. Ünite) ünitesinde yer almıştır. Etkin Vatandaşlık (V. Ünite) ünitesinde kullanılan 28 görsel içerisinde ise küreselleşmenin simgelerine yönelik hiçbir görsel yansıma ulaşılmamıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

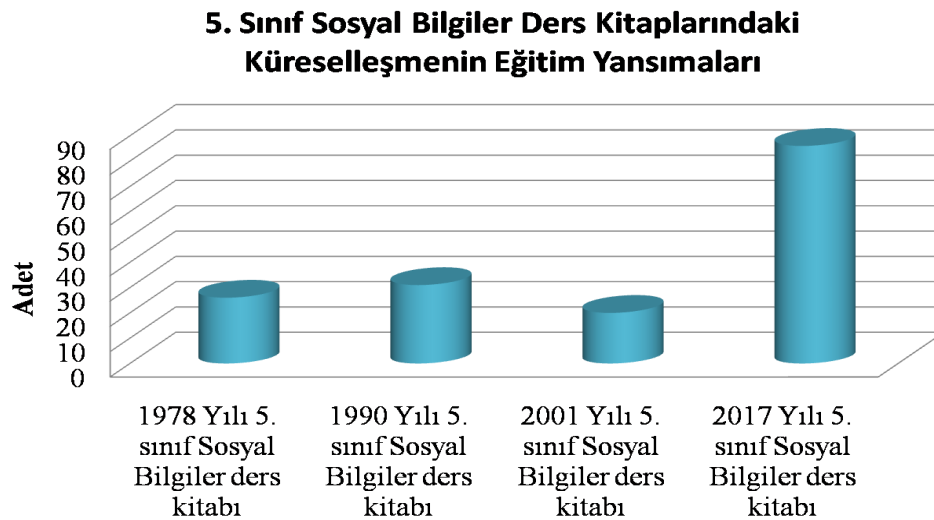
Bu bölümde, Küreselleşmenin 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yansımalarının incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgular ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara yine bu doğrultudaki önerilere yer verilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bireyler nasıl ki bir başlarına her şeye yeterli olamamakta ve başka bireylerle etkileşim kurarak ya da işbirliği gerçekleştirerek yaşamını daha sağlıklı bir şekilde sürdürmekte; işte devletlerde aynı bireyler gibi bazı alanlarda tek başlarına yeterli olamamakta ve bu alanlardaki eksikliklerini de farklı devletlerle etkileşime girerek gidermektedirler. İnsanların kendi ülkeleri dışındaki başka insanlarla, devletlerin ise farklı devletlerle kurmuş oldukları bu etkileşim küreselleşmeyi meydana getirmektedir. Küreselleşme günümüzde yaşamın her noktasına bir şekilde mutlaka dokunmakta ve yaşamı etkilemektedir.

Bu araştırmada ders kitapları incelenirken kullanılan kontrol listesine göre küreselleşmenin eğitim yansıması 1978, 1990 ve 2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında çok fazla görülmezken 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ağırlıklı olarak görüldüğü sonucuna varılmıştır. Bunu grafik şeklinde gösterecek olursak;

Şekil 60. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Küreselleşmenin Eğitim Yansımaları

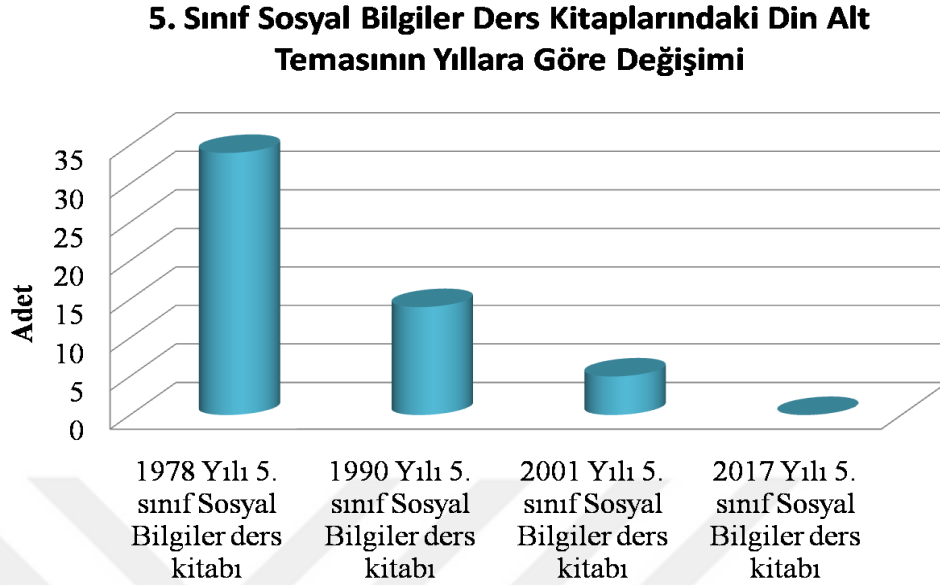
Küreselleşmenin siyasi yansıması, 1978 ve 1990 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sosyokültürel yansımadan sonra en fazla görülen küreselleşme yansımasıdır. Bu duruma, kitaplarda tarih konulu ünitelerin fazlaca yer alması ve bu üniteler içerisinde devletlerin yapmış olduğu yeniliklere, birbiriyle yapmış oldukları mücadelelere yine bu mücadeleler sonucu yapılan antlaşmalara fazlasıyla yer verilmesinden kaynaklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1978, 1990 ve 2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları içerisinde küreselleşme yansımalarına yönelik en az yansımanın olduğu boyutun bilim ve teknoloji alanı olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına bakılacak olursa küreselleşmenin yansımalarının sosyokültürel alandan sonra en çok bilim ve teknoloji boyutunda etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu duruma, son yıllarda tüm dünyada hızla gelişen iletişim ve teknoloji alanındaki yeniliklerin ve ülkemizin bu yenilikleri yakından takip etmesinin neden olduğu söylenebilir.

Elde edilen bulgulara göre 1978, 1990, 2001 ve 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin sosyokültürel yansımasının en fazla görülen küreselleşme yansıması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma, sosyokültürel boyutun hayatın hemen hemen her alanıyla ilgili çok kapsamlı bir özelliğe sahip olmasının neden olduğu söylenebilir.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise geçmiş yıllardan günümüze doğru yaklaştıkça 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları içerisindeki küreselleşmenin sosyokültürel yansımaları içerisinde yer alan din alt teması ile ilgili elde edilen bulgunun giderek azalmasıdır. Hatta 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları içerisinde din alt teması ile ilgili hiçbir bulgu elde edilememiştir. Din alt temasına ait verilerin azalmasında daimcilik (Perennialism) eğitim felsefesinden vazgeçilerek ilerlemecilik (Progressivism) eğitim felsefesinin benimsenmesinin ve bu konulara din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitapları içerisinde yer vermesinin neden olduğu düşünülebilir. Bu durumu grafik halinde gösterecek olursak;

Şekil 61. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Din Alt Temasının Yıllara Göre Değişimi

Devletler için ekonomik menfaatler, tarihin her döneminde her nerede olursa olsun elde edilebilmesi uğruna mücadeleler verilmiş hatta bu uğurda savaşlar yapılmıştır. Gerçekleştirilen bu mücadeleler küreselleşmenin ekonomik boyutunu oluşturmaktadır. 1978, 1990, 2001 ve 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin ekonomik yansımaları kendine yer bulmuştur. Ancak 1978 ve 1990 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin ekonomik yansıması uluslararası ticaretin daha çok klasik yöntemlerle yapıldığını yönündeki ifadelerle ulaşılrken 2001 ve özellikle 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin ekonomik yansıma şeklinin de farklılaştığı, özellikle teknolojiyle ekonominin harmanlandığını gösteren ifadelerle dönüştüğü sunucuna ulaşılmıştır.

Küreselleşmenin görsel yansımaları 1978, 1990 ve 2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler kitaplarında yerini alsa da 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında özellikle küreselleşmenin bilim ve teknoloji yansıması şeklinde zirveye çıktığı söylenebilir.

Küreselleşmenin etkisi 1978, 1990 yılı Sosyal Bilgiler ders kitaplarına daha çok savaşlar ve savaşlar sonrası yapılan antlaşmalar şeklinde yansıdığı, 2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında çevre sorunlarına duyarlılık ve bireylerin küresel

boyutta insanlık için iyi bir şeyler yapmasına yönelik yansıdığı, 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ise küresel boyutta var olan sorunlara çözüm üretebilme üzerine yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

1978, 1990 ve 2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin etkisi geçmişte var olan bilgilerin sunulması şeklindeyken 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında daha çok küresel boyutta karşılaşılabilecek tarzda sorunlara çözüm üretebilmek üzerinde yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma ise 2005 yılında uygulamaya başlayan yapılandırmacı eğitim anlayışının neden olduğu söylenebilir.

Günümüzden uzaklaştıkça 2001, 1990 ve 1978 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ansiklopedi tarzda yoğun bir bilgi içerirken özellikle 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bilgi yükünün azaldığı daha ziyade kitaptaki görselliğin arttığı ve albüm tarzına dönüştüğü hazır bilgiden ziyade görsellerin ağırlıklı olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu durumun ortaya çıkmasında yapılandırmacı eğitim felsefesinin etkili olduğu söylenebilir.

Ayrıca ders kitaplarındaki görseller 1978, 1990 ve 2001 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sosyokültürel (daha çok savaş) ya da ekonomik görsel yansımaları şeklindeyken 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki görseller küreselleşmenin eğitim ve sosyokültürel (dünyadaki gelişmelerden haberdar ve duyarlılık gösteren bireyler) görselleri şekline döndüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Bu araştırmada küreselleşmenin 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki içerik ve görsel yansımalarına yönelik yapılan çalışma farklı kademedeki ders kitaplarında ya da farklı derslerde yapılabilir.

Küreselleşmenin ders kitaplarındaki içerik ve görsel yansımalarına yönelik çalışmanın ders kitaplarındaki ölçme değerlendirme boyutuna nasıl etki ettiği üzerine yeni bir çalışma yürütülebilir.

Kültürel değerlerin (milli kültürün), küreselleşme karşısında nasıl korunabileceği üzerine yeni bir çalışma gerçekleştirilebilir.

Küreselleşmenin ülkeler bazında eğitim sistemine, ders kitaplarına yansımalarına yönelik karşılaştırma çalışmaları yapılabilir.

Bilim ve teknoloji boyutu, siyasi boyut gibi kontrol listesinde yer alan her bir tema ya da alt temalar ile ilgili yeni çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akkor, M. (2017). II: Dünya Savaşı'nın Sonu ve Truman Doktrini'nin Ortaya Çıkışı. *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, cilt 2 (Sayı 2), 1-17.
- Akyüz, Y. (2014). Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000-M.S 2014, (26. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Akyener, O. (07.05.2018). *Suriye İç Savaşı Enerji, Güvenlik ve Siyaset Boyutlarıyla*. 14.04.2019, <http://www.tenva.org/rapor-enerji-guvenlik-ve-siyaset-boyutlariyla-suriye-ic-savasi/>.
- Akyüz, Y. (2016). Eğitimin Kültür ve Uygarlıkları Geliştirme ve Yeni Nesillere Aktarma İşlevi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, cilt 1 (Sayı 1), 1-18.
- Altman, S. A. Ghemawat, P. & Bastian P. (12.02.2019). *DHL Global Connectedness Index 2018*. 15.03.2019, <https://www.logistics.dhl/global-en/home/insights-and-innovation/thought-leadership/case-studies/global-connectedness-index.html>.
- Asur Ticaret Kolonileri Çağı, (b.t). 06.03.2019, <http://www.anadolumedeniyyetlerimuzesi.gov.tr/TR-77782/asur-ticaret-kolonileri-cagi.html>.
- Atabek, Ü. (2005). İletişim Teknolojileri ve Yerel Medya İçin Olanaklar. *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya* (2. Baskı) içinde (61-90). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Bağce, H. E. (1999). Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi. *Amme İdaresi Dergisi*, cilt 32 (Sayı 4), 4-14.
- Baş, G. (2011). Türkiye'de Eğitim Programında Yapılandırmacılık: Dün, Bugün, Yarın. *Eğitişim Dergisi*, (Sayı 32). 27.07.2019, <http://www.egitisim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-31-40/sayi-32-ekim-2011/739-turkiye-de-egitim-programlarinda-yapilandirmacilik-dun-bugun-yarin>.
- Başkaya, F. (2005). Kavram Sözlüğü. Ankara: Özgür Üniversite Yayınevi.
- Bauman, Z. (2017). *Küreselleşme, Toplumsal Sonuçları* (7. Baskı). (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1998)

- Bildirici, S.S. ve Aytekin, B. (2016). Küreselleşmenin Yerel İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Fırsat ve Tehditleriyle Küreselleşme Olgusu (1. Baskı) içinde* (19-42). Ankara: Tarcan Matbaası
- Bilgili, A. S. (2018). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. *Sosyal Bilgilerin Temelleri (8. Baskı) içinde* (1-33). Ankara: Pegem Akademi.
- Bütçe Fazlası Veren Singapur Parayı Dağıtacak*, (b.t). 07.04.2019, <https://www.ntv.com.tr/dunya/butce-fazlasi-veren-singapur-parayi-dagitacak,eIOZQEI24EG NC5CO7qn3WA>.
- Cemal, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar (1.Baskı)*. Basım Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri. Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni (4. Baskı)*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2013)
- Çelebi, N. (2016a). Avrupa Birliği ve Eğitim. *Küreselleşme ve Eğitime Yansımaları (1. Baskı) içinde* (129-182). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Çelebi, N. (2016b). Küreselleşmeye Genel Bir Bakış. *Küreselleşme ve Eğitime Yansımaları (1. Baskı) içinde* (1-45). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Çelik, H. ve Gülsoy Kerimoğlu, P. N. (2017). Küreselleşme ve Eğitim. G. Arastaman, (Ed.), *Karşılaştırmalı ve Uluslararası Eğitim (1. Baskı) içinde* (125-145). Ankara: Pegem Akademi.
- Çınar, İ. (2009). Küreselleşme, Eğitim ve Gelecek. Afyon Kocatepe Üniversitesi *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, cilt 2 (Sayı 1)*, 14-30.
- Çimen, A. (2009). *Tarihi Değiştiren İmparatorluklar (1. Baskı)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Dağlı, A. (2007). Küreselleşme Karşısında Türk Eğitim Sistemi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, (Sayı 9)*, 1-13.

Demir, Y. (20.02.2017). *Türkiye'nin NATO Üyeliği*. 13.04.2019, <http://ankaenstitusu.com/turkiyenin-nato-uyeligi/>.

Devletler Arasında Harbin Milli Siyaset Aleti Olarak İstimalinden Feragati Mütazammın Muahedeye Türkiye Cumhuriyetinin İştiraki Hakkında Kanun. (1929, 5 Şubat). *Resmi Gazete* (Sayı: 1111). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1111.pdf>

Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Komisyon Raporu*, 03.01.2019, <http://www.sbb.gov.tr/ozel-ihhtisas-komisyonu-raporlari/#1543397043695-87bc7f54-2bdf>.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, 03.03.2019, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_Kuresellesme.pdf.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. 09.04.2019, <http://www.sbb.gov.tr/ozel-ihhtisas-komisyonu-raporlari/#1543320522454-d482e763-f24f>.

Diamond, J. (2010). *Tüfek, Mikrop ve Çelik İnsan Topluluklarının Yazgıları* (21. Baskı). (Ü. İnce, Çev.). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları. (1997)

Doğan, Y. ve Torun, F. (2018). Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Nereye Doğru Gidiyor?. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, cilt 4 (Sayı 2), 111-125.

Dumanlı Kürkçü, D. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication-TOJDAC*, volume 3 (2), 1-11.

e-Devlet Kapısı, (b.t). 15.04.2019, <https://www.turkiye.gov.tr/>.

Fatih Projesi, (b.t). 15.04.2019, <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/index.html#about>.

Fırıncı Orman, T. (2015). *Küreselleşme ve Eğitimde Yeni Değerler* (1.Baskı). Ankara: Gece Kitaplığı

- Giddens, A. (2018). *Modernliğin Sonuçları* (8. Baskı). (E. Kuşdil, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1990)
- Gökdere, A. (2001). Küreselleşmeye Genel Bir Bakış. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, cilt 1 (Sayı 1), 71-101.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, cilt 2 (Sayı 1), 8-26.
- Güvenç, S. (2014). F-35 Müşterek Taarruz Uçağı Projesi ve Türkiye. *Bilge Strateji*, cilt 6 (Sayı 10), 27-34.
- Hacıtahtiroğlu, K. (2014). Küreselleşmenin Siyasal Etkileri, Göç ve Ukrayna-Rusya Krizi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 16(Sayı 2), 259-284.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu* (1. Baskı). (S. Savran, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (1990)
- Held, D ve McGrew A. (2014). *Küresel Dönüşümler Büyük Küreselleşme Tartışması*, (2. Baskı). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü). (07.10.2015). *Adil bir Küreselleşme için Sosyal Adalet Bildirgesi*. 25.02.2019, https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_412373/lang--tr/index.htm.
- IMF (Uluslararası Para Fonu). (2002). *Küreselleşme: Tehdit mi, Fırsat mı?*. 26.02.2019, <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm#II>.
- Inhofe, J., Reed J., Risch, J. Ve Menendez, B. (April 9, 2019). A U.S. Fighter Jet or a Russian Missile System. Not Both. *The New York Times*. 15.04.2019, <https://www.nytimes.com/2019/04/09/opinion/turkey-united-states-f35conflict.html>.
- İrmiş, A. ve Emsen, S. (2018). *Kapitalizmin Küresel Ağı Düğümler ve İlmekler* (1. Baskı). Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Kabapınar, Y. (2015). Yeni Öğrenme Anlayışının Işığında Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (4. Baskı) içinde (367-401). Ankara: Pegem Akademi.

- Kan, Ç. (2009). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (Sayı 26), 25-30.
- Karabağ, S. (2006). *Mekânın Siyasallaşması* (2. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karabıçak, M. (2002). Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinde Ortaya Çıkan Yönelim ve Tepkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt 7 (Sayı 1), 115-131.
- Karabulut, U, ve Eryılmaz, E. (2016). PKK Terör Örgütü ve Türkiye-Suriye İlişkilerine Etkileri (1991-2003). *Belgi Dergisi*, (Sayı 11), 14-40.
- Keyman, E. F. (1999). *Türkiye ve Radikal Demokrasi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2007). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (3. Baskı) içinde (3-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, cilt 5 (Sayı 1), 219-230.
- Kilci, M. (1994). *Başlangıcından Bugüne Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları (1984-1994)*. 14.04.2019, <http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/3759/ozelles.pdf>.
- Koca, M. K. (2014). Arazi Çalışması Temelli Öğretim Etkinliklerinin Sosyal Bilgiler Dersine Uygulanabilirliği. Tezin Türü (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz, F. (2017). Küreselleşmenin Eğitim Programlarına Etkileri. Demirel, Ö. ve Dinçer, S. (Ed.), *Küreselleşen Dünyada Eğitim* (1. Baskı) içinde (167-184). Ankara: Pegem Akademi.
- Marcuse, P. (2000). The Language of Globalization. *Monthly Review*, volume 52 (Number 3), 33-40. (A. Tartanoğlu, Çev.).

- Metin, B. (2012). Rus Konsolos Raporlarına Göre Bağdat ve Havalisinde, Büyük Güçlerin Ekonomik ve Ticari Mücadeleleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 22 (Sayı 1), 235-245.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis : An Expanded Sourcebook*. (2nd Edition). Calif. : SAGE Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. sınıflar)*, Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. (12.09.2012). *Resmi Gazete* (Sayı: 28409). Erişim adresi: <http://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.php?ara=6>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Sosyal Bilgiler Dersi (4, 5, 6 ve 7. sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*, Ankara: 14.10.2015- 295002 Resmi Gazete
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018a). *Mutlu Çocuklar Güçlü Türkiye 2023 Eğitim Vizyonu*, 09.04.2019, <http://2023vizyonu.meb.gov.tr/>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018b). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*, Ankara: MEB.
- NCSS (2018). <https://www.socialstudies.org/about>
- North Atlantic Treaty Organization. (30 Jan. 2017). *Founding Treaty*. 13.04.2019, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_67656.htm.
- Oran, B. (2009). *Küreselleşme ve Azınlıklar* (5. Baskı). Ankara: İmaj Yayınevi.
- Oruç, Ş. (2014). Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (3. Baskı) içinde (167-282). Ankara: Pegem Akademi.
- Özdemir, S. (1998). *Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Öztemel, E. (2018). Eğitimde Yeni Yönelimlerin Değerlendirilmesi ve Eğitim 4.0. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, cilt 1 (Sayı 1), 25-30.

- Öztürk, A. (1998). *Küreselleşen Dünyada Yöneticilik*. Adana: Adana Nobel Kitapevi.
- Öztürk, C. (2014). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (4. Baskı) içinde (1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Robertson, R. (1999). *Küreselleşme: toplum kuramı ve küresel kültür* (1. Baskı). (Ü. H. Yolsal, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. (1992)
- Sarı, M. H. (2016). Okul, Öğretmen ve Öğrenci. *Eğitim Bilimine Giriş* (1. Baskı) içinde (341-380). Ankara: Pegem Akademi.
- Seyrek, İ. (2002). Küreselleşme Sürecinde İktisat Politikaları ve Yakınsama Tezi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt 4 (Sayı 2), 167-187.
- Sherman, T. M. & Kurshan, B. L. (2005). Constructing Learning. *Learning&Leading With Technology*, Volume 32 (Number 5), 10-39.
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim Felsefesi* (14. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Spring, J. (2015). *Globalization Of Education: An Introduction*. 07.04.2019, https://books.google.com.tr/books?id=rWstBAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
- Stiglitz, J. (2018). *Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı* (1. Baskı). (A. Taşçıoğlu ve D. Vural Çev.). İstanbul: Alfa Araştırma. (2018)
- Şimşek, U. ve Ilgaz, S. (2007). Küreselleşme ve Ulusal Kimlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 9 (Sayı 1), 189-199.
- Talas, M. (2016). Küreselleşme Olgusu. *Fırsat ve Tehditleriyle Küreselleşme Olgusu* (1. Baskı) içinde (9-18). Ankara: Tarcan Matbaası
- TASAM. (14.12.2006a). *Joseph Stiglitz'in Gözünden IMF ve Küreselleşme*. 25.02.2019, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/182/joseph_stiglitzin_gozunden_imf_ve_kuresellesme.
- TASAM. (14.12.2006b). *Küreselleşmenin Boyutları ve Etkileri*. 20.03.2019, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/211/kuresellesmenin_boyutlari_ve_etkileri.
- TASAM. (b.t). *Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 Projesi -Stratejik Lokomotif Sektörler- Güvenlik, Savunma ve Savunma Sanayii 2023*. 15.04.2019,

<http://www.tsv2023.org/index.php/stratejik-lokomotif-sektorler/41-uncategorized/144-guevenlk-savunma-ve-savunma-sanay.html>.

T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliğı Başkanlığı. (06.06.2017). *Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi*. 13.04.2019, https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı Eğitim Sisteminin Kalitesinin Artırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. 09.04.2019, <http://www.sbb.gov.tr/ozel-ihisas-komisyonu-raporlari/#1543312172966-b62de4d7-b832>.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (b.t). *Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı (2006-2010) Nihai Değerlendirme Raporu*. 15.04.2019, <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/yayinlar/>.

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (1999). *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma* (1. Baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.

Türker, M. ve Okay, E. (2004). *Türk Şirketlerin Küresel Şirket Haline Getirilme Yolları*. (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2002). *Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri* (1. Baskı). Ankara: Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü.

Türkiye İstatistik Kurumu. (11 Aralık 2017). *Haber Bülteni*. 12.04.2019, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24569>.

Türkiye İstatistik Kurumu. (10 Aralık 2018). *Haber Bülteni*. 12.04.2019, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27828>.

Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (b.t). *Hakkımızda*. 13.04.2019, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. (2018). *Ekonomik Rapor 2017*. 11.04.2019, <https://www.tobb.org.tr/YayinMudurlugu/Sayfalar/TOBB-Yayinlari.php>.

Ural, Ş. (2012). Enformasyon Kavramı Üzerine. *Türk Kütüphaneciliğı*, cilt 26 (Sayı 1), 536-547.

Yanardağ, M. Ö. ve Süslü, B. (Temmuz 2002). *Türkiye’de Özelleştirmenin Nedenleri ve Uygulamaları*. 13.04.2019, 13.04.2019, <https://www.mevzuatdergisi.com/2002/07a/01.htm#>.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, E., Kapar, M. A, ve Akpınar, M. (Ed.). (2018). *Sosyal Bilgiler 6. sınıf Ders Kitabı* (1. Baskı). İstanbul: Netbil Basım ve Yayıncılık.

Zengingönül, O. (2007). *Küreselleşme Yoksulluk Gelişmişlik ve İşgücü Piyasaları Ekseninde* (2. Baskı). İzmir: Fakülteler Kitapevi Barış Yayınları.

Ziegler, J. (2004). *Dünyanın Yeni Sahipleri ve Onlara Direnenler* (M. N. Demirtaş, Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar.